

Makt og struktur.

*Arbeid med vold i nære relasjoner - mellom
det offentlige og offeret*

Christine Nybraaten Colstrup

Masteroppgave
UNIVERSITETET I OSLO
Høst 2010

© Christine Nybraaten Colstrup

2010

Makt og struktur. Arbeid med vold i nære relasjoner – mellom det offentlige og offeret.

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

SAMMENDRAG AV MASTEROPPGAVEN I PEDAGOGIKK

TITTEL:

Makt og struktur

Arbeid med vold i nære relasjoner – mellom det offentlige og offeret

AV:

Christine Nybraaten Colstrup

EKSAMEN:

Masteroppgave i pedagogikk

Allmenn Studieretning

SEMESTER:

Høst 2010

STIKKORD:

Vold i nære relasjoner

Makt og struktur

Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund

Sammendrag

Historisk har arbeidet med vold i Norge utviklet seg fra frivillig arbeidet drevet av kvinnebevegelsen til at det offentlige har kommet på banen, og i dag er problematikken prioritert på regjeringsnivå. Den nye krisesenterloven (2010) som trådte i kraft 1. januar 2010 innebærer en lovfesting av krisesentertilbud i hver kommune i Norge. Fra 1. januar 2011 vil finansieringen av krisesentrene gå fra øremerkede tilskudd fra staten til å innlemmes i rammeplanene til kommunene. Foreløpig er det ikke mulig å si hvordan dette vil fungere i praksis, men innføringen av loven har skapt reaksjoner fra ulike hold, blant annet Krisesentersekretariatet, Norsk Krisesenterforbund, krisesentrene og kommunene.

Det er staten som har tatt den endelige avgjørelsen om å lovfeste tilbudet. Det norske samfunn er i dag et institusjonalisert samfunn, noe som innebærer at individenes liv påvirkes av samfunnets institusjoner. Staten er et eksempel på en slik institusjon.

Problemstilling

Hvordan påvirker staten som en sosial struktur arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge?

Metode/ kilde

De kildene og organisasjonene som belyses er regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner, offentlige utredninger om vold, forskning som omhandler vold, krisesenterhistorikk, krisesentertilbudet i dag, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. For å gi et bredere innblikk i tematikken gjennomføres det to intervjuer,

ett med en representant for Krisesentersekretariatet og ett med en representant fra Norsk Krisesenterforbund.

Deretter gis det en presentasjon av utvalgte teoretikers begrepsapparat, som har særlig fokus på forholdet mellom aktør og struktur. Hovedteoretikerne er Talcott Parsons, Anthony Giddens, Pierre Bourdieu og Michel Foucault. Begrepsapparatet som belyses blir benyttet til å drøfte forholdet mellom staten som struktur og arbeidet med vold i nære relasjoner gjort av krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund.

Hovedkonklusjoner

Statistikk og forskning viser at vold stadig er et alvorlig samfunnsproblem i Norge. Oppgaven belyser en samfunnsforandring som viser at det har beveget seg fra en frivillighet og kvinnebevegelsen som kjempet mot vold, til en statlig styring i dagens samfunn som arbeider for å forhindre vold. Regjeringen har utarbeidet handlingsplaner og lover, skrevet utredninger og startet Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumer (NKVTS) for å nevne noe. At samfunnet består av så mange instanser og organisasjoner fører til at det blir ulike meninger og stemmer å ta stilling til. Til slutt er det staten som er det overordnede organ for avgjørelser som tas. Dette påvirker også paraplyorganisasjonenes arbeid. Norsk Krisesenterforbund har måttet legge ned driften av sine kontorer som en indirekte konsekvens av den nye finansieringen av krisesentre fra 2011. Ett senter har allerede meldt seg ut av Norsk Krisesenterforbund, da de antar at de ikke lenger vil kunne betale medlemskontingenten.

Det kommer også frem i oppgaven at selv to relativt like organisasjoner som Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet har måttet deles i to fordi de ikke kom til enighet i arbeidet. For eksempel er vold mot menn noe Norsk Krisesenterforbund prioriterer, mens Krisesentersekretariatet kun fokuserer på menns vold mot kvinner. Organisasjonene er enige om synet på krisesenterloven, men har allikevel ikke mobilisert seg for å arbeide sammen mot den nye finansieringen. Norsk Krisesenterforbund skrev et offentlig brev til

sekretariatet der de ba om et samarbeid, men har ikke fått noen offentlig respons tilbake. Dette kan understreke uenigheten som er mellom disse organisasjonene.

I oppgaven blir det også drøftet om det er en gjensidig påvirkning mellom struktur og aktør i tråd med Giddens teori, også kalt strukturens dualitet. Strukturer som den nye krisesenterloven, som innebærer at finansieringen av krisesentre skal inn i kommunenes rammeplaner, har skapt bekymring blant aktørene hos krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. De er alle urolige for hvordan den nye planen for finansiering vil fungere i praksis. Også innføringen av den nye Straffelovens § 219 har antageligvis en påvirkning på aktørene, da anmeldelsene på vold steg betraktelig i etterkant.

Det drøftes også om aktørene kan påvirke strukturene ved for eksempel å mobilisere og legge press på staten. Her benyttes Parsons teori, som mener at samfunnet er delt i ulike felt med ulike funksjoner. Kanskje gjør nettopp disse inndelingene at det sikres korrektiver til makten, samtidig som staten fungerer som et overordnet organ som kan holde orden?

Gjennom arbeidet med oppgaven fremheves det at profesjonalitet og kunnskap vektlegges i samfunnet i dag, også i arbeidet med vold i nære relasjoner. Kompetansebegrepet blir nevnt i regjeringens handlingsplaner og opprettelsen av NKVTS er en konsekvens av dette. Det problematiseres om kunnskap og kompetanse gir makt i sammenheng med Bourdieus sitt begrep om kapital, og Foucaults forståelse av kunnskap og makt.

Bevisstgjøring på at man er en aktør som kan påvirke og være med å bestemme i avgjørelser som tas kan være viktig. Det er nettopp det som skjer gjennom arbeidet i Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. De kan fungere som korrektiver mot staten i et differensiert samfunn, der staten har sterk styring.

Forord

Jeg vil gjerne takke min veileder Torill Aagot Halvorsen. Gjennom hele prosessen har jeg blitt møtt med åpen dør og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til medstudenter for sosialt miljø. Det har gjort prosessen veldig mye lettere å vite at jeg blir møtt med smil fra dere på lesesalen hver eneste dag!

Takk til Alexander, for korrekturlesning og oppmuntring gjennom prosessen.

Christine Nybraaten Colstrup

desember 2010

Innholdsfortegnelse

1	Presentasjon av oppgave og problematikk	1
1.1	Innledning	1
1.2	Oppgavens fokus	2
1.3	Presisering av begreper og forkortelser	3
1.3.1	“Vold” og “vold i nære relasjoner”	3
1.3.2	Makt	4
1.3.3	Staten	5
1.4	Avgrensninger og begrensninger	5
1.4.1	Relevant sammenlikning med Sverige	6
1.5	Oppgavens struktur	7
2	Metodologi	9
2.1	Innledning	9
2.2	Metode	9
2.2.1	Kvalitativ og kvantitativ metode	9
2.2.2	Objektiv eller subjektiv?	10
2.2.3	Intervju	11
2.2.4	Informantene og utvalgsriterier	12
2.3	Etiske retningslinjer	12
2.4	Strategi	13
2.4.1	Dokumentanalyse	14
2.5	Validitet og generaliserbarhet	15
3	Status	16
3.1	Innledning	16
3.2	Vold mot kvinner på verdensbasis	16
3.3	Vold mot kvinner i Norge	18
3.4	Hvilke kvinner utsettes for vold?	21
3.4.1	Etnisitet	21
3.4.2	Alder	22
3.4.3	Økonomi	22
3.5	Bagatellisering å fokusere på ”kultur” og andre ”bortforklaringer”?	23
4	Hvordan jobbes det for å forhindre vold mot kvinner i Norge?	25

4.1	Innledning.....	25
4.2	Arbeid mot vold i Norge.....	25
4.3	Norges offentlige utredninger: Retten til et liv uten vold (2003).....	26
4.4	Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner.....	28
4.4.1	Formålet med regjeringens handlingsplan	29
4.5	Hvitt Bånd – mannfolk mot vold.....	30
4.6	Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress	30
4.7	Forskning i Norge.....	31
4.8	Rapport: Tendenser i kriminaliteten – utfordringer i Norge i 2010 - 2012.....	32
4.9	Krisesenterloven	33
4.9.1	Formålet med dokumentet.....	33
4.9.2	Et offentlig ansvar	33
4.9.3	Finansieringen av krisesentrene	34
4.9.4	Høringsuttalelser – forslag om lovfesting av krisesentertilbudet.....	36
4.9.5	Regjeringens kommentar til ny finansieringsplan.....	37
4.10	Krisesentrenes arbeid	38
4.10.1	Krisesentrenes tilbud	40
4.10.2	Krisesentrenes driftsmodell: tradisjonell og profesjonell.....	42
4.10.3	Kompetansebehov på krisesentrene?	42
4.11	Norsk Krisesenterforbund.....	43
4.11.1	Formål	43
4.11.2	Fokus	43
4.12	Krisesentersekretariatet.....	44
4.12.1	Formål	44
4.12.2	Verdigrunnlag.....	45
4.13	Sammenligning av Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet	45
4.14	Hva kan være årsaken til like mange brukere på krisesentrene i dag som på 1980-tallet?.....	46
5	Teoretiske perspektiver	48
5.1	Innledning.....	48
5.2	Sosiale strukturer i samfunnet	49
5.3	Sosialisering og demokrati	50
5.4	Struktur og makt i et demokratisk samfunn.....	51

5.5	Aktør/struktur-problemet.....	53
5.6	Talcott Parsons	54
5.6.1	Funksjonalisme.....	54
5.6.2	Det generelle handlingssystemet.....	55
5.6.3	AGIL-skjemaet og det moderne samfunn	56
5.7	Anthony Giddens.....	58
5.8	Pierre Bourdieu.....	59
5.8.1	Kapital	60
5.8.2	Det sosiale rom og felt begrepet.....	61
5.8.3	Struktur og aktør.....	61
5.9	Michel Foucault.....	62
5.10	Kjønn og makt.....	64
6	Analyse og drøfting av funn.....	66
6.1	Innledning.....	66
6.2	Paraplyorganisasjonene	66
6.2.1	Krisesentersekretariatet	67
6.2.2	Norsk Krisesenterforbund	72
6.2.3	Paraplyorganisasjonene er uenige om plattformen	74
6.2.4	Paraplyorganisasjonene er generelt enige i sitt syn på krisesenterloven.....	75
6.3	Strukturene, representert av staten, påvirker aktørene som arbeider med vold.....	76
6.3.1	Aktøren kan påvirke strukturen.....	77
6.3.2	Gjensidig påvirkning mellom struktur og aktør	79
6.4	Nødvendig og ønskelig med statlig styring?	80
6.4.1	Fra frivillighet til statlig styring	81
6.4.2	Har staten for mye makt?	82
6.4.3	Hvordan opprettholdes stabilitet i samfunnet?.....	84
6.5	Kompetanseheving – kompetent uten kompetanse?.....	86
7	Oppsummering av hovedfunn	89
8	Videre refleksjoner.....	91
	Litteraturliste	96
	Vedlegg 1	104
	Vedlegg 2	105
	Vedlegg 3	106

1 Presentasjon av oppgave og problematikk

1.1 Innledning

Vold mot kvinner er kanskje det største brudd på menneskerettighetene. Så lenge volden fortsetter, kan vi ikke hevde at vi har gjort fremskritt når det gjelder likestilling, utvikling og fred, Kofi Annan.

Da jeg skulle begynne arbeidet med denne oppgaven visste jeg at jeg ville fokusere på vold mot kvinner, og hadde opprinnelig tenkt til å fokusere på vold mot kvinner i Zambia. Det var først da jeg begynte å sette meg inn i tematikken at det gikk opp for meg at dette også er et stort problem hjemme i Norge. Det er tankevekkende at antall brukere på krisesentrene i Norge ikke har sunket siden 1980-tallet. Samtidig ønsker jeg å se på maktfordelingen i samfunnet, mellom staten, krisesentrene og deres paraplyorganisasjoner Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. Videre ønsker jeg å belyse hvordan dette påvirker arbeidet med vold i nære relasjoner.

Flere årsaker står bak mitt valg av tematikk i oppgaven. Det har vært utviklet ulike, og mer eller mindre omdiskuterte teorier, på hvordan samfunnsstrukturene kan påvirke individet som aktør og eventuelt i hvilken grad. Noen teorier tar det som kalles ”ovenfra- og ned”-standpunkt og hevder at overindividuelle sosiale strukturer styrer aktørens handlinger. Andre tar et ”nedenfra-og opp”-standpunkt og hevder tvert i mot at aktøren handler fritt, og at sosiale strukturer alltid er et produkt av selvstendige aktørers handlinger. En tredje posisjon hevder at aktører og strukturer er gjensidig avhengige av hverandre, og at påvirkningen går begge veier (Aakvaag, 2008). Hvem har makten og hvordan fungerer det i praksis? Gjennom historien har samfunnets arbeid mot vold i nære relasjoner utviklet seg fra å være et frivillig arbeid drevet

av feministiske ildsjeler, til å innebære handlingsplaner og lover fra regjeringsnivå. 1. januar i år trådte en ny krisesenterlov i kraft, *Lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)*. Jeg ønsker å sette spørsmålstegn ved hvordan samfunnet fungerer på dette området, og hvordan vi som aktører lar oss rive med, eller stiller oss kritisk til det som foregår omkring oss.

1.2 Oppgavens fokus

Oppgavens fokus er å belyse arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge, og hvordan den norske samfunnsstrukturen påvirker dette arbeidet. Jeg vil se på forskning som beskriver hvor mange som er utsatt for vold i nære relasjoner i Norge, på krisesentrenes arbeid og historikk, på paraplyorganisasjonene til krisesentrene Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund, på regjeringens handlingsplaner, utredninger og høringer. Med dette som bakteppe blir hovedproblemstillingen som følger:

Hvordan påvirker staten som en sosial struktur arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge?

Videre er følgende underproblemstillinger formulert:

Hva gjør myndighetene for å motvirke vold i nære relasjoner?

Hvilke tilbud har norske krisesentre og hva viser statistikken over brukerne av krisesentrene?

Hvilke oppfatninger dominerer i Norsk krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet?

Hvilke synspunkter har de på den nye krisesenterloven?

Hvilken konsekvens har samfunnsstrukturene for krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund?

1.3 Presisering av begreper og forkortelser

1.3.1 “Vold” og “vold i nære relasjoner”

Begrepet vold er omfattende og inkluderer fysisk vold, psykisk vold, materiell vold, latent vold og seksuell vold. Vold kan oppfattes forskjellig, både av offeret, voldsutøveren og eventuelle vitner. I følge et hjelpehefte utgitt av Krisesentersekretariatet, betegnes volden som mishandling når overgrepene blir til et mønster som karakteriserer forholdet (Berntsen). Vold i nære relasjoner assosieres gjerne med vold i parforhold, men begrepet innebærer også vold i andre nære relasjoner.

Vald i nære relasjonar er ei fellesnemning for relasjonar prega av valdsbruk der overgriparen og offeret er knytte til kvarandre gjennom familie- og slektskapsband eller på annan måte har nære band til kvarandre (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9).

Verdens helseorganisasjon definerer vold slik:

Violence is the intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, which either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation (Verdens helseorganisasjon).

En annen definisjon som er brukt er:

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 38).

Man kan også dele inn volden i ulike former for å få en bedre forståelse av den:

Fysisk vold er enhver form for fysisk makt som gjennom at den smerter, skader, skremmer og krenker, påvirker et annet menneske til å slutte å gjøre noe det vil eller gjøre noe mot sin vilje. Her er det et vidt spekter av handlinger fra det å holde, dytte, riste eller klype til bruk av slag, spark eller våpen og opp til drap.

Seksuell vold er alle handlinger rettet mot en annen persons seksualitet, som gjennom at de smerter, skader, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.

Psykisk vold er alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel. Her kan det være snakk om direkte trusler, indirekte trusler, degraderende og ydmykende atferd, kontroll, utagerende sjalusi, isolering eller emosjonell vold (Norsk Krisesenterforbund).

Som det står i loven om kommunale krisesentertilbud finnes det ingen entydig og allmenn definisjon på vold i nære relasjoner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Norsk Krisesenterforbund vil i det følgende også kalles forbundet og Krisesentersekretariatet vil i det følgende også kalles sekretariatet. Disse to organisasjonene vil omtales som paraplyorganisasjonene til krisesentrene i Norge, da de er interesseorganisasjoner som til sammen representerer 48 av 50 krisesentrene i Norge i dag.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress vil også bli benyttet med forkortelsen NKVTS.

1.3.2 Makt

Makt er et omstridt begrep som inneholder ulike tolkninger. Som Engelstad skriver er det lett å oppfatte det som noe negativt. Makt kan ikke bare forstås ut fra enkelthandlinger, men er sammensatt i mye større systemer, som er veldig omfattende. Man kan dele mellom makt over noe og makt til å gjøre noe (Engelstad, 1999). *Makt dannes gjennom felles meningsdannelse og utvikling av felles målsettinger, som sikter mot politisk handling for å innstifte en ny ordening eller gjennomføre felles tiltak (ibid: 11).*

1.3.3 Staten

Staten representerer i denne oppgaven det jeg også vil omtale som struktur. Strukturene kan sette føringer for hvordan aktørene i samfunnet lever sine liv, hvordan de arbeider og oppfatninger de har.

1.4 Avgrensninger og begrensninger

Det utføres vold både mot kvinner og menn, men i denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på vold som utføres mot kvinner, og da den volden som er utført av noen kvinnen har en nær relasjon til. Årsaken til å fokusere kun på volden mot kvinner er både for å begrense temaet, og fordi den volden som kvinner er utsatt for i parforhold både er grovere enn den som er rettet mot menn, og mer utbredt.

Mange fleire kvinner enn menn blir påført avlorlege fysiske og psykiske skadar som følgje av valdsbruken (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009: 9).

Jeg vil begrense meg til å gjennomføre to intervjuer, ett med Norsk Krisesenterforbund, og ett med Krisesentersekretariatet. Jeg har kun to intervjuer da disse er ment å bidra til å belyse temaet, mens resten av oppgaven vil bygge på offentlige dokumenter og annen teori.

Informantene som er intervjuet representerer de som blir påvirket av strukturene og dette gjør at de kan få et negativt syn på rammene og strukturene. Intervjuobjektens identitet og sosiale plassering spiller inn. For eksempel kan svarene fort være påvirket av objektens interesser og bekymringer, eller ønsketenkninger (Atkinson & Hammersley, 2004). En mulighet kunne vært å snakke med noen som representerte regjeringen sin side. Samtidig er det utfordrende å skulle intervju personer som representerer ”rammesetterne” eller ”strukturene”.

Intervjuobjektene kan ha vært særlig opptatt av regjeringens makt den tiden jeg gjennomførte intervjuene da det trådte i kraft en ny krisesenterlov 1. januar 2010, som vil ha påvirkning på

krisesentrene, og muligens informantenes egne organisasjoner. Dette vil jeg komme nærmere inn på senere i oppgaven. Fokuset i oppgaven vil ikke være på enkeltsaker og hendelser, men på arbeid som omhandler vold i nære relasjoner fra regjeringens, samfunnets og krisesentrenes side. Jeg har valgt å fokusere på arbeidet som foregår i Norge, og ikke på verdensbasis. Allikevel vil jeg innledningsvis gi et innblikk i temaet vold på verdensbasis, før jeg holder fokuset på Norge.

1.4.1 Relevant sammenlikning med Sverige

Opp mot 25 000 kvinner utsettes for vold hvert eneste år i Sverige. Omkring 16 kvinner mishandles til døde hvert år av en mann som står dem nær. Det første krisesenteret i Sverige ble åpnet i 1978. Tanken var opprinnelig at det skulle være kvinner som støttet kvinner, og ikke nødvendigvis utdannede eksperter. I Sverige har de det som kalles for ”kvinnojourer” som er tilnærmet det samme som krisesentrene i Norge. Samtidig har de noe som kalles ”tjejjourer”. Dette er også et tilbud til kvinner, men de er også tilgjengelige for dem som har andre problemer enn vold. Det kan for eksempel dreie seg om angst, mobbing, dop, voldtekt eller problemer med foreldre. ”Tjejjourerne” arbeider også mer forebyggende enn ”kvinnojourer”, da de for eksempel reiser rundt og holder foredrag på skoler og kursing (Sveriges Kvinno- og Tjejjourers Riksförbund).

I 2007 kom Sveriges regjering med en handlingsplan for å bekjempe menns vold mot kvinner. Den kalles *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Denne planen har seks hovedtemaer som den fokuserer på. Disse er henholdsvis økt beskyttelse og støtte til voldsutsatte, sterkt forebyggende arbeid, sterk kvalitet og effektivitet i rettsvesenet, utvikling i innsatser rettet mot voldsutøvere, økt samarbeid og økte kunnskaper (Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 2007).

Siden begynnelsen av 1990-tallet har antall kvinner som oppgir at de har vært utsatt for vold i Sverige økt. Antall anmeldte saker har økt med 400 per år. I Sverige er det ingen lov som

pålegger at voldsutsatte skal få opphold eller støtte fra et krisesenter. Men det er samtidig kommunenes ansvar å gi voldsutsatte hjelp og støtte (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

I Sverige har de en organisasjon som heter Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. Det er den største kvinneorganisasjonen for krisesentre i Sverige. Omkring 100 sentre gir støtte og beskyttelse til kvinner i Sverige. Deres mål og visjon er å arbeide for et likestilt samfunn som er fri for vold. De mener at ubalansen i maktforholdet mellom kvinner og menn er hovedårsaken til menns vold mot kvinner (Sveriges Kvinno- og Tjejjourers Riksförbund).

1.5 Oppgavens struktur

Kapittel 1 presenterer oppgavens fokus og presiserer begreper og forkortelser. Her nevnes også oppgavens avgrensninger og begrensninger.

Kapittel 2 beskriver oppgavens metodebruk og utvalg av data. Kapitlet tar også for seg etiske retningslinjer og avsluttes med oppgavens validitet og generaliserbarhet.

Kapittel 3 redegjør for statistikk og forskning på vold mot kvinner på verdensbasis og i Norge.

Kapittel 4 redegjør for arbeidet mot vold i Norge. Kapitlet er delt i to, og den første delen fokuserer på regjeringens arbeid mot vold i nære relasjoner, mens den andre delen fokuserer på krisesenterloven, krisesentrenes og paraplyorganisasjonenes arbeid.

Kapittel 5 presenterer teoretikere og teoriene som benyttes. Begrepene struktur og makt utdypes. Teoretikere som vektlegges er Talcott Parsons, Anthony Giddens, Pierre Bourdieu og Michel Foucault.

Kapittel 6 tar for seg drøftninger og hovedkonklusjoner. Her hever jeg frem hovedkonklusjonene på bakgrunn av teori og funn i offentlige dokumenter.

Kapittel 7 er et avsluttende kapittel som oppsummerer hovedfunn

Kapittel 8 fremhever avsluttende tanker og refleksjon over fremtidig arbeid som kan trekkes frem.

2 Metodologi

2.1 Innledning

I dette kapitlet gjøres det rede for oppgavens metodebruk, kriterier for utvalg av data, samt analysestrategi. Det finnes ulike måter å skaffe seg kunnskap om samfunnet. Forskning skiller seg fra andre måter å vite noe ved at det er en systematisk måte å jobbe på, som er designet slik at man samler og analyserer, og bruker nettopp denne innsamlede dataen til å forstå eller beskrive et fenomen, for å styrke kunnskapen på feltet (Mertens, 2005). Metode er det verktøyet man benytter seg av for å samle inn empirien. Som oftest deler man disse metodene inn i kvalitative og kvantitative. Forskningsmetode kan sies å være de fremgangsmåtene vi bruker for å belyse eller besvare de spørsmålene vi har stilt, eller for å få kunnskap (Kleven, 2002). I det følgende redegjøres det for hva metodologi er, før jeg går nærmere inn på metoden jeg vil benytte meg av i oppgaven.

Metodologi dreier seg om læren om metodene som brukes i vitenskapen, og omhandler de grunnleggende måtene å oppnå kunnskap på. Dette innebærer kritiske vurderinger av de prosedyrene og redskapene som brukes for å komme frem til kunnskap om samfunnet (Andersen & Granlund, 2005).

2.2 Metode

Oppgaven vil i hovedsak fokusere på dokumentanalyse av offentlige dokumenter. Intervju av to informanter vil bli benyttet for å belyse feltet ytterligere. Jeg bygger oppgaven på kvalitativ metode, men mye av teorien jeg benytter meg av er samlet inn ved hjelp av kvantitativ metode. Jeg vil derfor omtale begge forskningsmetodene i det følgende.

2.2.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Den kvalitative metodetradisjonen har profilert seg som et alternativ til de såkalte kvantitative metodene. Mens disse tradisjonene tidligere var kritiske til hverandre, er det i dag vektlagt

viktigheten av å kunne benytte seg av begge fordi de utfyller hverandre. Kvalitative metoder prioriterer mer nærhet mellom forsker og forsøkspersoner, mens kvantitative forsøker å holde en viss distanse (Kleven, 2002). Kvalitative metoder dreier seg også om å karakterisere, det ligger i ordet kvalitativ. Man ser etter kvalitetene eller egenskapene ved fenomener. Denne metoden går mer i dybden enn i bredden. Med dette menes at man studerer få eller kanskje bare ett miljø, i motsetning til kvantitative undersøkelser som kan ha store utvalg. Et annet trekk ved kvalitativ metode er dens fleksibilitet. Det kan komme nye spørsmål underveis i arbeidet, og da kan man gå tilbake og korrigere med tilleggsspørsmål, eller legge til ny informasjon. Dette kjennetegner min måte å jobbe på, ettersom jeg fikk mer og ny informasjon og kjennskap til tematikken desto lenger ut i arbeidet jeg kom. De ulike fasene i arbeidet vil skli mer inn i hverandre, enn det gjør i et kvantitativt forskningsopplegg. Kvalitative forskere er villige til å endre på hypotese og teori underveis. Årsaken til dette kan være at man ikke får tak i de dataene som man ønsker med den metoden man har valgt (Wadel, 1991). Kvalitative forskningsopplegg er med andre ord fleksible. Det er et gjensidig påvirkningsforhold mellom arbeidet med problemstilling, innsamling av data og analyse og tolkning. Formålet med kvalitative tekster er at den skal formidle noe, slik at det gir leseren en forståelse av de sosiale fenomener som er omtalt. Forskeren har stor innflytelse på tolkningen som blir gjort, og det er knyttet etiske utfordringer til fremstillingen av resultater i kvalitativ forskning (Thagaard, 2010).

Kvantitative data uttrykkes gjerne tallmessig, mens kvalitativ data uttrykkes gjennom tekstform. Kort kan man si at kvantitative metoder fokuserer på utbredelse og antall, store utvalg og analyse av tall. Det er gjerne ikke så klart skille mellom kvantitative og kvalitative metoder i praksis som det er i teorien, og disse brukes gjerne om hverandre i forskning (Thagaard, 2010).

2.2.2 Objektiv eller subjektiv?

Alle valg en forsker gjør er påvirket av en kontekst. Denne oppgaven er preget av mine holdninger, verdier og erfaringer. Allerede i valg av tema har mine erfaringer og betraktninger preget oppgaven. Det som blir forsket på er med andre ord avhengig av hva vi selv finner interessant. Det er forskeren som bestemmer hva som blir skrevet ned, hvilke spørsmål som

stilles og i hvilken rekkefølge. I forskningsprosessen er det derfor viktig å være bevisst på sine egne verdier, antagelser og har dette med seg gjennom arbeidet.

Jeg har vært bevisst på at jeg er en kvinne som skriver om vold mot kvinner. Jeg tar også for meg statens makt, som også har makt og innflytelse over meg og mitt liv, gjennom lovverk og regler jeg må forholde meg til. Hvorvidt dette påvirker oppgaven kan være vanskelig å belyse, men det er viktig å være klar over problematikken, og være åpen for kritikk.

2.2.3 Intervju

Intervju er en samlebetegnelse for det som kan være fra et rent strukturert intervju til det som går for å være en tilnærmet uformell samtale. Det skilles mellom ustrukturert og strukturert intervju, men ofte går disse inn i hverandre. Et strukturert intervju kan beskrives som en muntlig variant av et spørreskjema, der man helt klart følger spørsmål som man på forhånd har tenkt til å stille. I et ustrukturert intervju har intervjueren tydelig for seg hva intervjuet skal handle om og hvordan det skal begynne. Fortsettelsen kan gjerne gå mer av seg selv. Med et mindre strukturert intervju har intervjueren større fleksibilitet, ved at man kan følge opp uttalelser som er interessante underveis (Kleven, 2002). Generelt i kvalitativ forskning er det ustrukturert individuelt intervju som er mest brukt. Den som blir intervjuet kan fritt svare på spørsmålene som blir stilt, og uttrykke sine egne tanker og meninger om fenomenet (Mertens, 2005) Fordelen med intervjuform er at det er mulig å oppklare eventuelle misforståelser underveis.

Jeg valgte å benytte meg av ustrukturert intervju, og lot informantene styre hva de selv mente var viktig å få frem. Jeg tok både notater underveis og opptak av samtalen på diktafon for å gjøre etterarbeidet enklere. Dersom jeg kun hadde tatt notater kunne dette blitt mangelfullt, fordi det er vanskelig å få med seg alt informantene sier. En kombinasjon av notater og diktafon gir et rikt og fyldig datamateriale. Mens forskeren kan notere det som er viktig, tar diktafonen opp alt som sies i løpet av intervjuet (Thagaard, 2010).

Jeg hadde på forhånd laget en intervjuguide som var spesifikk i tema, men åpen når det gjaldt spørsmålene. På denne måten var jeg ikke bundet til spørsmålene, og kunne følge opp ny informasjon som informanten kom med. Jeg var også bevisst på å lage intervjuguiden slik at

det ble informerende svar, og ikke kun ja- og nei-respons. Dette gjorde jeg ved å stille åpne spørsmål. På slutten av intervjuet ble informantene spurt om det var noe mer de ville tilføye, og etter gjennomføring av intervjuene transkriberte jeg dem.

2.2.4 Informantene og utvalgskriterier

Av 50 krisesentre i Norge representerer Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet til sammen 48 av dem. Forbundet representerer 14 og sekretariatet 34. Kontakten med informantene ble opprettet ved at jeg sendte dem hver sin e-post med informasjon om oppgaven og tematikken min. Begge organisasjonene responderte raskt at dette var noe de ønsket å stille opp på. Jeg hadde ett intervju i en time med hver av dem.

Krisesentersekretariatet har kontor i Oslo sentrum, og jeg dro til deres kontor for å gjennomføre intervju med deres informasjonsansvarlig. Norsk Krisesentersforbund sin leder møtte jeg på en kafé i Oslo sentrum, da deres organisasjon har kontor i Sarpsborg, og hun skulle inn til Oslo på et styremøte.

Valg av informanter i en kvalitativ studie bærer gjerne preg av å være strategisk. Dette innebærer at man som forsker kan velge informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er viktige for å kunne besvare forskningsspørsmålet (Thagaard, 2010). Informantene mine ble bevisst valgt ut fordi de innehar kompetanse som er relevant for å belyse tematikken i oppgaven. De arbeider daglig med vold i nære relasjoner, og ga meg en mulighet til å få en bredere forståelse av forskningsfeltet mitt. På grunn av oppgavens omfang valgte jeg å intervju disse organisasjonene fremfor å intervju noen som arbeider på de konkrete krisesentrene. Årsaken til dette er at sentrene har ulik økonomi, samtidig som det er stor variasjon i antall brukere, så dette kunne påvirke svarene i stor grad.

2.3 Etske retningslinjer

De forskningsetiske retningslinjene er alle forskere forpliktet til å følge. Det er meldeplikt for prosjekter som skal inneholde følsomme personopplysninger. Jeg sendte ved oppstart inn en søknad til Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for å få en godkjenning på at jeg

kunne benytte meg av navn og arbeidstitel til de jeg intervjuer. Det fikk jeg. Underveis i prosessen så jeg at det var lite hensiktsmessig å benytte navnene til informantene, og at deres stillingstitel ville være tilstrekkelig. Årsaken er at det er deres arbeid som interesserer meg, og ikke dem personlig. Jeg fikk skriftlig bekreftelse fra begge informantene om at dette var greit.

Det bør overveies om det som skal studeres er for privat eller for kontroversielt. Det må også tas hensyn til de man eventuelt forsker på, hvem man forsker på og hva som er etisk forsvarlig å begi seg ut på (Thagaard, 2010). I denne sammenheng er alle dokumenter som blir benyttet, med unntak av intervjuene, offentlige og dermed tilgjengelige for hvem som helst. Dermed er ikke opplysningene sensitive, eller trenger å anonymiseres på noen måte.

2.4 Strategi

Analyse i et kvalitativt prosjekt er en pågående prosess gjennom hele arbeidet. Begrepet analyseprosess refererer til det arbeidet som forskeren utøver for å bygge opp en forståelse av materialet (Thagaard, 2010). I analysen ønsker man å oppnå en viss struktur, slik at dataen er lettere tilgjengelig for tolkning. *Tolkning av data er en begrunnet vurdering av data i forhold til de problemstillinger som tas opp i studien, og i forhold til teorier som setter funn fra studien i en større sammenheng* (Repstad, 1998: 93).

I analysen utforsker jeg maktrelasjoner slik de opererer i samfunnet. Det innebærer tolkning av tekster og handlinger, og dette er åpent for mange fortolkninger. Mennesker tolker i lys av sitt ståsted, sine erfaringer og forforståelse. Man kan dermed oppleve et perspektivproblem, som kan påvirke hva som vektlegges i arbeidet. Forskeren kan knytte relasjoner til det eller dem som studeres, og det er muligheter for at ulike forskere kan få ulike resultater. Det at jeg skriver oppgave om vold mot kvinner, og selv er kvinne, kan som nevnt påvirke min mulighet til å være objektiv.

Samfunnet er i konstant forandring og jeg har valgt å benytte meg av handlingsplaner som omhandler nåtid. I stedet for å generalisere mine funn kan de bidra til å belyse dagens situasjon, og hvordan ulike samfunnsstrukturer kan være med på å påvirke arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge. En viktig del av analysefasen er å vurdere kritisk om den informasjonen man har samlet inn er gyldig eller verdifull. Mangel på en konsistent metode og definisjon omkring vold mot kvinner gjør det vanskelig å sammenligne studier omkring i verden. Noen eksempler når det gjelder dette kan være at definisjoner brukt i forskningen kan være subjektive, noen studier konsentrerer seg om fysiske skader, andre om psykiske, noen ser på kvinner som er i et forhold, andre på de som er gift (Verdens helseorganisasjon, 1997).

2.4.1 Dokumentanalyse

Bruk av skrevne eksisterende tekster vil ofte komme inn når man driver med kvalitativ forskning. Beskrivelse av emne ved hjelp av tidligere forskning og statistikk forekommer også. Man benytter seg av det skriftlige materialet for å belyse ens problemstilling. Dokumentanalyse er *...en metode der man gir visse tekster status av kilder eller data for selve undersøkelsen, på samme måte som feltnotater, intervjuuskrifter og liknende data* (Repstad, 1998: 86). Dokumentanalyse skiller seg fra data som en forsker selv har samlet inn ved at det ikke er skrevet for selve forskningen, men for et annet formål. Dokumentene kan være uformelle, formelle eller offisielle. I tillegg skilles det mellom offentlige og lukkede dokumenter. Det er viktig å vurdere teksten i forhold til den konteksten som den er utformet i (Thagaard, 2010). I min oppgave vil alle tekster være offentlige, med andre ord noe som er tilgjengelig for alle som ønsker å lese dem. Når man leser offentlige dokumenter er det vesentlig å tenke på hva som ligger bak teksten, og hva de eller den som har skrevet det har ønsket å oppnå.

Min dokumentanalyse bygger på regjeringens handlingsplaner, utredninger utført av regjeringen, rapporter fra politiet som belyser utviklingen innenfor vold i nære relasjoner, forskningsrapporter fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og krisesenterloven. For dokumenter fra offentlig forvaltning og regjering gjelder ulike regler for tilgang. En må derfor kritisk spørre seg selv om en har fått tak i hele sakskomplekset

(Kjeldstadli, 1997). Alle disse dokumentene ligger tilgjengelig på nettet. Jeg benytter meg også av brev og uttalelser fra paraplyorganisasjonene i intervju og fra deres hjemmesider.

Det beste rådet for å sikre seg kvalitet er å benytte seg av flere kilder omkring det samme temaet og se hvordan de stemmer overens med hverandre (ibid.).

2.5 Validitet og generaliserbarhet

To viktige krav til en oppgave er at forskningsdataene er relevante for problemstillingen og at dataen er samlet inn på en pålitelig måte. Validitet dreier seg om hvor holdbare resultatene i en undersøkelse er, og om du har undersøkt det du ønsket å undersøke (Dalland, 2007). Det dreier seg om det ville ha blitt det samme resultatet dersom en annen forsker utførte et tilsvarende prosjekt. Validitet er knyttet til om metodikk og teoretisk grunnlag er egnet til å gi innsikt i feltet man ønsker å få innsikt i. Som nevnt tidligere åpner min oppgave for forskjellige typer tolkning, og dette er noe man må være bevisst på. Med generalisering menes at konklusjonen som trekkes kan gjøres allmenngyldig. I dette tilfellet er ikke informantene tilfeldig utvalgt, og jeg fokuserer kun på det norske samfunnets arbeid, som vil skille seg fra andre lands måter å arbeide på. Det er dermed ikke mulig å generalisere konklusjonene i denne oppgaven til andre samfunn.

Validitet eller sannhetsverdien i konklusjonen avhenger både av hvilke teorier som er lagt til grunn, og konteksten materiale er hentet fra, og om dette er egnet til å gi innsikt i det feltet man ønsker å få innsikt i. Min problemstilling er preget av at den kan legges opp til ulike analyser ut fra ulike ståsted, og dette er noe man må være bevisst på gjennom hele arbeidet.

3 Status

3.1 Innledning

For å kaste lys over tematikken vil jeg først si noe om vold på verdensbasis, før jeg fokuserer på vold i Norge. Deretter vil jeg presentere hvordan det jobbes for å forhindre vold i Norge, med fokus på regjeringens arbeid, krisesentrene og deres paraplyorganisasjoner Kriesentersekretariatet og Norsk Kriesenterforbund.

3.2 Vold mot kvinner på verdensbasis

Vold er noe som utarter seg hver eneste dag, i alle samfunn og kulturer, og over hele verden. Noe av det paradoksale ved vold er at den i stor grad utøves av personer som står offeret nær.

The family is the most violent group in society with the exception of the police and the military. You are more likely to get killed, injured or physically attacked in your home by someone you are related to than in any other social context (Macionis & Plummer, 2002: 445).

Med myndigheter som passive tilskuere blir hvert år millioner av kvinner kjønnsmleestet, voldtatt, banket opp, solgt som sexslaver i eget og andre land, tusener blir drept av ektemenn, småjenter blir holdt som slaver, enker blir brent på bål, gravide får skåret ut fostre av soldater. Gjerningsmennene er ektemenn og fedre, kriminelle ligaer, så vel som sikkerhetsstyrker og soldater. Vold mot kvinner skjer i alle sosiale lag, og på tvers av klasse, etnisitet og kultur (Eide, 2005).

Hvert år dør 1 million mennesker som en konsekvens av en eller annen form for vold. Vold er, i følge Verdens Helseorganisasjon, den ledende årsaken til alle dødsfall som rammer personer mellom 15-44 år på verdensbasis (Krug m.fl. 2002). Den mest vanlige formen for vold i verden er den volden som kvinner utsettes for fra ektemann eller en mannlig partner. Dette står i sterk kontrast til den volden som menn utsettes for, da den som regel er utført av fremmede eller en bekjent (ibid). Volden kan utarte seg på mange måter, for eksempel

gjennom seksuelle overgrep i krigssituasjoner, omskjæring, menneskehandel, æresdrap og barneekteskap. Mennesker utsettes for vold i alle samfunn, men omfanget, situasjonen den oppstår i, og om det aksepteres sosialt varierer.

Kvinnens rettigheter og plass i samfunnet har i lang tid vært et omdiskutert tema. I mange samfunn har det vært store forandringer gjennom historien når det gjelder dette. Noen deler av verdens befolkning tar det som en selvfølge at kvinner er likestilt menn, at de er like mye verdt, og at de har rett til å leve et liv uten å bli utsatt for vold. Men for tusener av kvinner i verden er virkeligheten en annen. På tross av kamper for kvinnens rett og likestilling viser statistikk at flesteparten av de fattigste i verden stadig er kvinner, de fleste som ikke har tilgang på utdanning er kvinner, og at hver tredje kvinne i verden er utsatt for vold. På verdensbasis opplever hver fjerde kvinne vold i eget hjem, og vold i hjemmet er en av hovedårsakene til skader og død blant kvinner i verden (CARE). Charlotte Bunch (1991) kritiserer i sin artikkel de som ikke oppfatter kvinnens rettigheter som likestilt med saker som omhandler liv og død. Hun poengterer at det er dokumentert på mange ulike måter at det å være kvinne faktisk påvirker liv og død. Dette blir eksemplifisert med at mange jenter ikke en gang rekker å bli født fordi deres foreldre tar abort idet de finner ut barnets kjønn. Verdens helseorganisasjon har også rapportert at jenter får dårligere kosthold enn gutter, de blir ammet kortere og tas sjeldnere med til doktoren når de er syke (Bunch & Carillo, 1991).

Noe av det paradoksale ved vold mot kvinner er at volden, statistisk sett, som oftest utøves av et menneske som kvinnen kjenner. Vold i hjemmet skjer på et område der man i utgangspunktet skal kunne føle seg trygg og ivaretatt. Når volden i tillegg utøves av en som kvinnen kjenner og har et nært forhold til, kan det være ekstra utfordrende å takle. I USA viser regjeringens statistikk at så mange som 30 prosent av de kvinnene som blir drept, blir drept av partner eller en tidligere partner. I motsetning gjelder dette 3 prosent av menn som blir drept (Macionis & Plummer, 2002).

I følge FNs rapport *In-depth study on all forms of violence against women* er elimineringen av vold mot kvinner en av de viktigste utfordringene i vår tid, og dette krever klar politisk vilje og synlig forpliktelse fra det høyeste lederskap, og handling i praksis fra individer og i

samfunn (FN, 2006). Noen kulturer og normer verdsetter likestilling mellom kvinner og menn, mens andre inneholder tradisjoner der de kan være en direkte årsaksfaktor til at det forekommer vold mot kvinner. Kultur kan ikke bli betraktet som noe statisk og uforanderlig, men noe dynamisk som endres over tid. Dermed må det kontinuerlig arbeides for et samfunn som ikke godtar voldelige relasjoner.

I 2000 ble alle verdens land enige om felles mål for det globale arbeidet mot fattigdom. Dette innebærer åtte konkrete mål, og kalles Tusenårserklæringen (2000). Disse målene skal etter planen være oppnådd innen 2015 (FN, 2000). Mål 3 fokuserer på å styrke kvinner stilling, men ingen fokuserer konkret på volden som utføres mot kvinner (FN, 2000). Dette har FN blitt kritisert for. Blant annet har generalsekretæren i Plan Norge skrevet et innlegg om den *glemte volden mot jenter*. Hun understreker viktigheten av å se sammenhengen mellom vold mot jenter, og målene som går på barne- og mødredødelighet, utdanning og likestilling. Her skriver hun at volden kan forebygges gjennom menns holdninger, lovverk, politi og rettsvesen (Bjørnøy, 2010).

26. og 27. oktober i år ble det arrangert en konferanse i Oslo som omhandlet kjønnsroller, maskulinitet og vold av Justis- og politidepartementet, FORUT, Reform, Care og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Noen av spørsmålene som ble reist var hva man kunne gjøre for å engasjere flere menn i forebygging av vold mot kvinner. Foredragsholderne var blant annet menn fra Sør-Afrika, India og Brasil. Noen norske bidragsytere var statsrådene Knut Storberget og Audun Lysbakken. Dette understreker at tematikken er aktuell og at det settes sterk fokus på det, også i Norge.

3.3 Vold mot kvinner i Norge

I Norge ble ektemannens lovlige rett til tukt av kone fjernet i 1687. Første mann ble dømt i 1974 av norsk høyesterett for å ha begått voldtekt av ektefellen sin (NOU: *Retten til et liv uten vold*, 2003). Det er ikke gjennomført noen undersøkelse i Norge som kan dekke det reelle antallet kvinner som er utsatt for vold i nære relasjoner, men jeg støtter meg til tall fra offentlige kilder og undersøkelser. Jeg vil benytte meg av registrerte hendelser hos politiet,

krisesenterstatistikk, regjeringens offentlige dokumenter og annen forskning for å belyse dette. Som jeg kommer tilbake til senere er det et relativt høyt antall brukere på krisesentre i Norge. I tillegg viser tallene kun til en del av kvinnene som er utsatt for vold, da man kan anta at ikke alle er i kontakt med et krisesenter. Det samme gjelder antageligvis også antall saker som er registrert hos politiet. Tall fra ulike registre og undersøkelser viser at det er omtrent 20 000 kvinner i Norge hvert år, som blir utsatt for vold eller trusler som er så alvorlig at de blir redde (NOU: *Retten til et liv uten vold*, 2003).

I en artikkel i Dagbladet i 2005 opplyser generalsekretæren i Amnesty International Norge, Petter Eide, at i Norge vil en av fire vil bli utsatt for vold i løpet av livet, en av ti for livstruende vold, og en av ti vil bli utsatt for voldtekt (Dagbladet, 2005). I mai 2005 ble den første nasjonale studien av vold mot kvinner i parforhold i Norge offentliggjort av Norsk institutt for by- og regionsforskning. I denne studien kom det frem blant de som deltok at *av alle de 2143 kvinnene som hadde levd i parforhold noensinne hadde 580 (27,1 %) opplevd en eller flere former for trusler om vold, 574 eller 26,8 % hadde opplevd en eller flere former for vold i nåværende eller tidligere parforhold* (Haaland m.fl. 2005: 159). I alt er 82 kvinner drept av partner eller tidligere partner i tidsrommet 1997-2008. Disse drapene utgjør gjennomsnittlig 20-30 % av alle drap i Norge hvert år (Justis- og politidepartementet).

Kvelden 22. september 2010 kom det ut i nyhetene at en mann i Oslo hadde drept sin kone og deres tre døtre, før han tok livet av seg selv. Dette skapte mye medieomtale, og fokuset på partnerdrap ble tatt opp. I Dagsavisen kom det frem at samtlige vestlige land forsker på hva som får menn til å drepe sine kvinner, bortsett fra Norge. Årsaken er at personvernforbundet ved Oslo Universitetssykehus har sagt nei av hensyn til personvernet. Justisministeren har uttalt at han ikke hadde mulighet til å gjøre om vedtak fattet av personvernombud eller andre i helsevesenet (Langved og Hanssen, 2010).

Det har skjedd en endring innen synet på vold i samfunnet. Menns vold mot kvinner har beveget seg fra et syn på at kvinner er mannens eiendom, til et felles samfunnsproblem som offentligheten må jobbe med. Regjeringen sender tydelige signaler om at vold i nære

relasjoner er noe som ikke skal godtas, med blant annet en egen handlingsplan som omhandler dette temaet.

Samtidig som det er økt fokus på vold og arbeidet mot dette viser tallene på politiets hjemmesider at det har vært en økning i anmeldte voldsforbrytelser de siste årene. I kategorien *mishandling i familieforhold* var det i 2009 totalt 2 739 anmeldelser, en økning på 47,2 prosent fra året før (Politidirektoratet, 2010). I 2006 var det 956 anmeldelser som omhandlet vold i nære relasjoner. Politidirektoratet antar at noe av dette skyldes at det kom en ny straffelov i 2006 som angår vold i familieforhold. Straffelovens § 219 trådte i kraft 1. januar 2006. Den innebærer et eget straffeforbud mot vedvarende vold i familieforhold, og lyder som følger:

§ 219. Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler sin tidligere eller nåværende ektefelle, sin tidligere eller nåværende ektefelles slektning i rett nedstigende linje, sin slektning i rett oppstigende linje, noen i sin husstand eller noen i sin omsorg straffes med fengsel inntil 3 år.

Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over lang tid og om det foreligger forhold som nevnt i § 232. Medvirkning straffes på samme måte (Justis- og politidepartementet).

Ved å innføre denne loven står ofre for vold sterkere, og det tydeliggjøres for dem som utøver vold at det venter sanksjoner om de blir anmeldt.

Politidirektoratet understreker også sin antagelse om årsaken til økningen i anmeldelser med at antall kvinner som oppsøker krisesentre er relativt stabil i samme tidsperiode. Når vold i nære relasjoner måles av Politidirektoratet er det særlig tre indikatorer som vektlegges. Det er anmeldelser etter Straffelovens § 219, antall utleverte mobile voldsalarmer, og antall brudd på besøksforbud. På alle områder har det vært en markant økning (Politidirektoratet, 2010).

19. februar 2010 skrev justisminister, Knut Storberget, vår kunnskapsminister, Kristin Halvorsen, kommunal- og regionalminister, Liv Signe Navarsete, helse- og omsorgsminister, Anne-Grete Strøm-Erichsen og barne- likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken et innlegg i Aftenposten, der de mener at det er bra at anmeldelsestallene på vold i nære relasjoner har økt med nesten 50 prosent det siste året. De begrunner dette med at det kan peke på at tiltakene virker, og at flere får hjelp (Aftenposten, 2010).

3.4 Hvilke kvinner utsettes for vold?

Fordi vold i nære relasjoner gjerne skjer bak lukkede dører og skjult for samfunnet er det vanskelig å måle omfanget og hvem som kan være særlig utsatt. Allikevel er det noen kriterier som kan være aktuelle. I den svenske regjeringens handlingsplan lister de opp noen. Dette kan gjelde kvinner som har nedsatt funksjonsevne og er særlig avhengig av andre, kvinner som er rusavhengige og da særlig de hjemløse. En annen gruppe de nevner er innvandrerkvinner (Integrations- og jämställdhetsdepartementet, 2007). Forskning som er gjort ved Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress, har også sett på kvinners bakgrunn og situasjon. Jeg vil i det følgende presentere deler av dette. Tallene som blir presentert gjelder kvinner som er tilknyttet krisesentrene, og trenger dermed ikke være representativt for voldsutsatte kvinner generelt i Norge.

3.4.1 Etnisitet.

Kvinner med innvandrerbakgrunn er sterkt representert av beboere på krisesentrene i Norge, sammenlignet med de etnisk norske kvinnene (Jonassen & Skogøy, 2010). At de fleste kvinnene har innvandrerbakgrunn behøver ikke nødvendigvis innebære at deres menn også er innvandrere. Undersøkelser viser at mange av mennene til de utenlandske kvinnene er etnisk norske. En rapport fra NKVTS (2010) fastslår at nærmere 1 av 3 kvinner på krisesentre med minoritetsbakgrunn er utsatt for vold av norske menn (ibid. s 66). Det er høyere sannsynlighet for at en som er født og oppvokst i Norge har familie og venner i nærheten som de kan be om hjelp, enn innvandrerkvinner. Dermed kan tallene på krisesentrene gjenspeile en situasjon som ikke stemmer overens med virkeligheten. Kvinner som er født og oppvokst i Norge, og

som har et nettverk rundt seg med familie og venner har flere mennesker å gå til hvis hun blir utsatt for vold. En kvinne som ikke har det samme nettverket med støttespillere har lettere for å vende seg til krisesentrene. Dermed kan dette føre til at kvinner med innvandrerbakgrunn blir den gruppen som er i flertall blant brukere på krisesentrene.

Det har vært sterk nedgang i antallet krisesenterbeboere med norsk opprinnelse fra 2001 til 2008, fra 1277 til 707 kvinner, som tilsvarer en nedgang på 45 prosent, og tilsvarende økning i antallet beboere med minoritetsbakgrunn, fra 599 til 1039 kvinner, som tilsvarer en økning på 73 prosent (Jonassen & Skogøy, 2010, s. 51).

I 2001 hadde 32 prosent av alle beboerne på krisesentrene en annen etnisk bakgrunn enn norsk. I 2006 var andelen 56 prosent. En tredjedel av disse kvinnene ble utsatt for vold fra en etnisk norsk mann (Justis- og politidepartementet, 2007).

3.4.2 Alder

I 2004 var 71 prosent av beboerne under 40 år, ni prosent var 50 år eller eldre, og to prosent var under 18 år. Det viser seg at kvinner med innvandrerbakgrunn generelt er yngre enn de norske kvinnene på sentrene. Nær dobbelt så mange beboere med innvandrerbakgrunn var under 30 år, som kvinnene med norsk bakgrunn. 41 prosent av kvinnene som var over 40 år var norske kvinner, mot 17 prosent av de utenlandske. I 2007 var 99 prosent av de som bodde på krisesentrene under 60 år (Jonassen, 2005). Det er tydelig at innvandrerkvinner på sentrene generelt er yngre enn kvinnene med norsk bakgrunn.

3.4.3 Økonomi

Det viser seg at mange av de voldsutsatte kvinnene er økonomisk avhengige av mennene sine. Bare 26 prosent av kvinnene hadde inntektsgivende arbeid, mot det tredobbele i samfunnet ellers (ibid). Det ser med andre ord ut til at krisesentrene er særdeles viktig for dem som ikke har egen økonomisk inntekt, eller har svak økonomi. Når det gjelder den økonomiske

situasjonen til overgriperne viste det seg ved en måling i 2003 at det var et høyt antall som ikke var ute i jobb, 40 prosent mottok stønad, trygd eller pensjon (ibid).

Hvordan en kvinne reagerer på mishandlingen avhenger ofte av hva slags midler hun har tilgang til. Mange er bekymret for hva som vil skje med barna, økonomien eller hva samfunnet rundt vil tenke, om hun forlater mannen. En studie viste at mellom 20-70 prosent av mishandlede kvinner aldri har fortalt noen om mishandlingen de har vært utsatt for, før de ble intervjuet til studien (Krug m.fl. 2002). Krisesenterstatistikken fra 2003 og 2004 viser at kvinner som oppsøker krisesentre er marginaliserte i forhold til at de ofte er økonomisk avhengige av andre, eller lever på statlige midler (Jonassen, 2005).

3.5 Bagatellisering å fokusere på "kultur" og andre "bortforklaringer"?

Den svenske regjeringen bestilte en utredning som kom i 2004. Her settes det spørsmålsteget ved tidligere forskning på vold, som de mener søker visse årsaksforklaringer på volden hos de voldelige mennene, for eksempel biologiske, sosiale og kulturelle avvikelser (2004). Med andre ord er kan forskningen preges av at man tenker at fordi voldsgjerninger er en avvikelse fra normal og godtatt oppførsel, blir også personen som utøver volden sett på som en avviker. Personen må for eksempel være utsatt for omgivelser som underbygger hans voldelige handlinger. Alkohol er en av de vanligste årsaksbeskrivelser til vold (ibid.). Blir det et skille mellom *de*, voldsutøvere, og *oss*, de normale? Blir det ansvarsfraskrivelse og skyld på at man kommer fra en bestemt kultur eller patriarkalske hjem? Et patriarkisk system er et kulturelt synspunkt som ser for seg mannen som overhodet, og dermed overordnet kvinnen i et slags sosialt hierarki. I sin mest ekstreme form gir dette mannen rett til å dominere over kvinnen og deres barn (Barnett m.fl. 1997).

I avsnittet *hvilke kvinner utsettes for vold*, viser jeg til forskning som hentyder visse kriterier som går igjen hos voldsutsatte kvinner. Noen av dem er kvinners etnisitet og økonomiske situasjon. Igjen blir det et spørsmål om de som fanges opp i statistikken er nettopp de som

ikke har andre å gå til enn krisesentrene, og at dette preger vår forståelse av hvem de voldsutsatte kvinnene egentlig er.

I dette kapitlet har jeg belyst vold mot kvinner på verdensbasis og i Norge, for å kaste lys over tematikken generelt. I det følgende kapitlet vil jeg fokusere på hvordan det jobbes i Norge for å forhindre vold mot kvinner.

4 Hvordan jobbes det for å forhindre vold mot kvinner i Norge?

4.1 Innledning

For å se på hvordan maktstrukturer kan påvirke arbeidet mot vold er det vesentlig å belyse hvordan arbeidet foregår generelt i Norge. Dette kapitlet er todelt, og vil først ta for seg arbeidet som blir gjort fra regjeringens side. Her presenteres regjeringens handlingsplan, utredninger, forskning på området og statistikk fra politiet. Den andre delen fokuserer på krisesentrene historikk, hva sentrene tilbyr, og deres paraplyorganisasjoner Krisesentersekretariatet og Norske Krisesenterforbund.

4.2 Arbeid mot vold i Norge

Hvorvidt vold mot kvinner som fenomen i et samfunn blir påvirket av samfunnets strukturer, er et spørsmål som er hyppig drøftet. Strukturene har stor påvirkningskraft på arbeidet som blir gjort gjennom for eksempel lovgivning og økonomiske bevilgninger. Er disse støttende for arbeidet, eller kan de også være begrensende?

Det arbeides over hele verden på ulike måter og gjennom ulike organisasjoner mot vold i nære relasjoner. Disse organisasjonene kan sies å være deler av strukturene som finnes i samfunnet i dag. De er med på å påvirke arbeidet mot vold direkte, gjennom for eksempel arbeid med lover eller kamp for krisesentrene rettigheter. Det er rimelig å stille spørsmål om det norske samfunnet har jobbet med denne tematikken på en tilstrekkelig måte når det er en økning i registrerte tilfeller av familievold hvert år, og når det fremdeles er like mange, om ikke flere, brukere på krisesentrene omkring i Norge. Norge har gjennom FN sin kvinnekonvensjon forpliktet seg til å jobbe politisk mot et mål om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). Målinger som er utført av Justisdepartementet kan tyde på at det er en lang vei å gå for å nå dette. I en uke som

er tilfeldig valgt ut i 2008 ble det registrert 1357 meldinger om vold i nære relasjoner til politiet, og til andre deler av hjelpeapparatet (ibid).

I en rapport Verdens Helseorganisasjon legger frem om vold, vektlegges det at det nettopp trengs handling både på nasjonalt og lokalt nivå for å bekjempe familievold (Krug m.fl. 2002). Det finnes mange instanser som jobber med vold mot kvinner i nære relasjoner, både offentlige, frivillige og private. På grunn av oppgavens avgrensning har jeg valgt å fokusere på regjeringens arbeid, på krisesentrenes og deres paraplyorganisasjoner Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund.

4.3 Norges offentlige utredninger: Retten til et liv uten vold (2003)

I 2001 ble det oppnevnt et utvalg som skulle utrede problemstillinger omkring kvinner utsatt for vold fra en mann i nær relasjon. Det ferdige arbeidet ble lagt frem i 2003. Innledningsvis i denne utredningen understrekes viktigheten av å se på vold i nære relasjoner mot kvinner som et offentlig ansvar, og at den ikke må ses på som et privat anliggende (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003). Her understrekes også at menns vold mot kvinner er et så sammensatt felt at det trengs en flerfaglig og flerdimensjonal tilnærming for å lykkes i å bekjempe denne volden. Utredninger og handlingsplaner dannes for å forsøke å bekjempe vold i nære relasjoner, men er det kun de store institusjonene som setter agendaen for hva som skal prioriteres? Bli krisesentrene utelatt når viktige beslutninger tas?

Vold betegnes som et *samfunnsproblem* derav noe som går utover hele samfunnet.

Utredningen betegner det som et hinder for likestilling og et omfattende kriminalitetsproblem at vold får fortsette uten tilstrekkelige sanksjoner mot voldsutøver (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003). Hva gjør at det offentlige tar seg mer og mer av samfunnsborgerne? Er ikke det sivile tilstrekkelig lenger? Samtidig påpekes det i utredningen at det frivillige arbeidet og andre uformelle nettverk har fått for lite oppmerksomhet og det anbefales faglige nettverkstilbud for slike medarbeidere (ibid).

Et annet tema utredningen belyser er at kunnskap om vold i nære relasjoner er et felt som er preget av motstand. De årsaksforklarer blant annet dette med at det er et felt som er vond å ta stilling til, og at mange kun orker å absorbere noe av det som skjer om gangen. Temaet berører ting som omfatter makt og undertrykkelse, og kunnskap om dette kan rukke ved ulike maktstrukturer som allerede er i samfunnet. Andre kan også føle at det røkkes ved inntrykket og oppfattelsen om at familien er en samfunnsbærende institusjon. Utvalget mener at dette er noe som understreker viktigheten av å løfte arbeidet med dette til det offentlige for å synliggjøre at det er et felles samfunnsproblem (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003).

Utredningen påpeker også viktigheten av det uformelle nettverket, som naboer, bekjente, venner og frivillige. *Utvalget mener det er en sentral offentlig oppgave å synliggjøre det frivillige engasjementet og sikre dets utviklingsmuligheter – både kommunalt og nasjonalt* (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003: 109).

Kompetanseheving er et stikkord som stadig går igjen. I utredningen vektlegges dette i ulike instanser for å fange opp de som er utsatt for vold, og for å kunne hjelpe dem på best mulig måte. Utvalget vektlegger tre nivåer der de mener det er særlig behov for utvikling av kompetanse. Den første er å øke kunnskap i allmennheten. Den andre omhandler å utvikle basiskompetanse hos instanser og personell som kan være utsatt for å komme i kontakt med voldsutsatte. Og til slutt spesialisert kompetanse for dem som jobber spesifikt med dette feltet (ibid).

Utredningen anbefaler at man anerkjenner at forholdene kan variere mye fra sted til sted i Norge, og at det dermed må foreligge lokale instanser som arbeider med dette. Dermed er det ønskelig at det skal være kommunenes *plikt* å sørge for et tilfredsstillende tilbud og samarbeid med andre instanser. De ønsker at det skal foreligge en overliggende plan, utarbeidet av staten, og som kommunene plikter å følge. De la også frem en anbefaling om at Barne- og familiedepartementet burde få det overordnede ansvaret for å koordinere arbeidet med forebygging av menns vold mot kvinner og barn (ibid).

Historisk har arbeidet med vold gått fra en frivillig til en mer offentlig struktur, der man har faglærte ansatte og mer fokus på kompetanse. Dette understrekes når jeg senere i kapitlet går gjennom norsk krisesenterhistorikk. Utviklingen kan ha hatt positive konsekvenser i den forstand at man har folk som er bedre rustet til å møte mennesker i disse situasjonene. Samtidig kan man også spørre seg hva som er den rette ”kompetansen” for mennesker i en slik livssituasjon. Er det en fare for at det blir for byråkratisk, og at den menneskelige velvilligheten og ønske om å hjelpe andre frivillig forsvinner?

4.4 Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950 er inkorporert i norsk lovgivning gjennom menneskerettsloven og gjelder som norsk lov. Denne konvensjonen krever at retten til liv skal bli vernet ved lov, og forbyr tortur og nedverdiggende behandling eller straff. Dette innebærer at staten er pålagt å hindre aktivt at dette forekommer (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). I 2005 ble FNs kvinnekonvensjon av 18. desember 1979 om avskaffing av alle former for diskriminering av kvinner inkorporert i likestillingsloven i Norge (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Det er liten tvil om at regjeringen i dag anser et aktivt arbeid mot vold i nære relasjoner som et offentlig ansvar. I 1983 kom det første handlingsprogrammet. Siden 2001 har ulike regjeringer lansert tre handlingsplaner mot vold i nære relasjoner: *Vold mot kvinner* i 2001, *Vold i nære relasjoner* i 2004 og *Vendepunkt* i 2007. *Vendepunkt* ble lansert i desember 2007, og er satt opp til å være en plan som skal strekke seg fra 2008 til 2011, og inneholder 50 konkrete tiltak med syv spesifikke satsingsområder. De syv satsingsområdene er henholdsvis

1. *Ofre for vold i nære relasjoner skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse.*
2. *Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere.*
3. *Ofre for vold i nære relasjoner skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver.*

4. Samarbeidskompetansen og kunnskapen i hjelpeapparatet skal styrkes.
5. Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes og gjennomføres.
6. Vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig.
7. Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendring (Justis- og politidepartementet, 2007).

Vendepunkt er laget i samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Innledningsvis i planen understrekes det at det er et offentlig ansvar å forebygge og forhindre vold i befolkningen, og at man som samfunn og medmenneske har et ansvar for å handle.

Gjennom denne handlingsplanen fremmer regjeringen tiltak som skal bidra til av politiet, utdanningsinstitusjonene og hjelpeapparatet blir bedre skolert, mer samordnet og dyktigere til å avdekke, forebygge og ivareta de mange og sammensatte problemstillingene vold i nære relasjoner reiser (Justis- og politidepartementet, 2007: 1).

4.4.1 Formålet med regjeringens handlingsplan

Regjeringens handlingsplan inneholder en plan for tiltak rettet mot arbeid med vold i nære relasjoner i årene 2008-2011. Den er skrevet som et ønske om å bidra til å forebygge og forhindre vold i alle grupper av befolkningen (Justis- og politidepartementet, 2007). Utdrag fra regjeringens handlingsplan:

Som samfunn og som medmennesker har vi alle ansvar for å handle. Bruk av vold er uakseptabelt og er forbudt ved norsk lov. Dette gjelder uansett motiv og om volden begås av nåværende eller tidligere partner, øvrige familiemedlemmer eller andre (Justis- og politidepartementet, 2007:1).

Her klargjøres det hvilket syn regjeringen har på vold i det norske samfunnet. Dette er et samfunnsproblem som er uakseptabelt og nedfelt i norsk lov. Videre står det at

Gjennom denne handlingsplanen fremmer regjeringen tiltak som skal bidra til at politiet, utdanningsinstitusjonene og hjelpeapparatet blir bedre skolert, mer samordnet og dyktigere til å avdekke, forebygge og ivareta de mange og sammensatte problemstillingene vold i nære relasjoner reiser (ibid).

Regjeringens handlingsplan søker samarbeid mellom ulike hjelpeapparater for å motarbeide og forebygge volden som foregår i det norske samfunn.

4.5 Hvitt Bånd – mannfolk mot vold

Hvitt Bånd er en nasjonal kampanje mot menns vold mot kvinner og seksuell trakassering. Målet er å påvirke menns holdning gjennom opplysning, gode rollemodeller og bevisstgjøring. Kampanjen startet i Canada i 1991 og har siden blitt startet i 57 land i alle verdensdeler. Hvitt Bånd dagen markeres hvert år den 25. november, som er FNs internasjonale dag for avskaffelse av vold mot kvinner (Hvitt Bånd Norge). Både Norges likestillingsminister og justisminister er utnevnt til Hvitt Bånd ambassadører. På den internasjonale dagen for avskaffelse av vold mot kvinner inviterte Hvitt Bånd Norge til foredrag på Litteraturhuset. Der var det hilsninger fra stortingspolitikere og kampanjeleder. Dette understreker igjen at dette er et arbeid Norge prioriterer.

4.6 Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet anbefalte i Stortingsproposisjon nr. 1 for budsjetterminen 2003 at det skulle etableres et nasjonalt kompetansesenter for vold og traumer for å samle og styrke kompetansen på fagfeltet. Senteret ble offisielt åpnet 24. august 2004, og finansieres hovedsaklig av staten (NKTVS)

NKVTS har omtrent 50 ansatte, og forskningen foregår i to fagseksjoner; seksjon for vold og traumer og barn, og seksjon for vold og traumer voksne. Formålet er å spre kunnskap og kompetanse om vold og traumatisk stress, og bidra til forebygging og redusering av helsemessige konsekvenser, som vold og traumatisk stress kan medføre (NKVTS, 2010). Mye av tallene og forskning i oppgaven er hentet fra arbeid som er gjort av NKVTS.

Det er i dag opprettet et regionalt ressurscenter i hver helseregion (RVTS), som samarbeider med NKVTS. Deres mål er å bidra til kompetanseheving gjennom undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer (www.rvts.no)

Ressursentrene skal bidra til kvalitativt bedre og mer helhetlige tjenester ved kompetansebygging i tjenesteapparatet, og utvikling av hensiktsmessige samarbeidsmodeller på tvers av profesjoner, samfunnssektorer og forvaltningsnivåer (RVTS, 2007).

4.7 Forskning i Norge

I Aftenposten ble det den 19. november i år publisert en artikkel som dreide seg om en reform igangsatt av staten for å styrke eldreomsorgen i Norge. Helsedepartementet hadde engasjert Forskningsrådet til å evaluere denne reformen parallelt som den ble gjennomført. Under denne evalueringen avdekket forskerne uventede negative konsekvenser av reformen. Departementet ønsket at disse resultatene skulle slettes fra evalueringen (Hultgren & Moe, 2010). 25. november kom det en oppdatering av saken der 11 av 26 forskningsinstitutter opplyser at de er forsøkt styrt av offentlige oppdragsgivere (ibid). *Omfanget utløser alarm i Stortinget, hvor nettopp forskningsresultater ofte legges frem som faglig begrunnelse for å fatte politiske beslutninger. Hvis det kan stilles spørsmål ved forskningen, så kan det også stilles spørsmål ved beslutningene* (ibid). Det kan være viktig å ha med i vurderinger at forskning man baserer avgjørelser på er støttet og muligens også bestilt av staten, for å benyttes til avgjørelser de skal ta. Hvordan dette kan påvirke forskningsresultatene og om de i det hele tatt gjør det kan være verdt å reflektere over.

4.8 Rapport: Tendenser i kriminaliteten – utfordringer i Norge i 2010 - 2012

Politiet har skrevet en tendensrapport som beskriver kriminalitetens utvikling og omfang, med særlig fokus på noen områder. Det ene fokusområdet omhandler voldskriminalitet og vold i nære relasjoner, og jeg benytter meg derfor av denne rapporten for å belyse tematikken ytterligere.

Politidistriktene skal fortsatt prioritere vold i nære relasjoner høyt, og det må videreutvikles metoder og samarbeidsrutiner med andre aktører for bedre å forebygge denne formen for alvorlig kriminalitet. Det er også viktig å avdekke og iverksette flere saker slik at en på sikt kan oppnå faktisk reduksjon i vold i nære relasjoner (Politidirektoratet, 2010).

Rapporten er en videreføring av tidligere rapporter som ble utgitt i 2003 og 2007. Rapporten er utarbeidet av Politidirektoratet i nært samarbeid med Kripos og Oslo politidistrikt, og med bidrag fra øvrige politidistrikter og særorganer (Politiet). Nedenfor vises en tabell over vold i nære relasjoner 2006-2009, og utviklingen i forhold til de tre indikatorene som er nevnt tidligere.

Indikatorer	2006	2007	2008	2009	Prosentvis endring fra 2008-2009	Prosentvis endring fra 2006-2009
§ 219	487	984	1457	2144	47,2	340,2
Anmeldte brudd på besøksforbud	876	940	1059	1249	17,9	42,6
Antall mobile voldsalarmer	1307	1307	1636	1803	10,2	37,9

Kilde: (Politidirektoratet, 2010)

Innsatsen mot vold er styrket og organisert i større grad nå enn før, og dette har antageligvis også ført til økningen i anmeldte saker, som jeg var inne på i kapittel 3.

4.9 Krisesenterloven

Krisesenterloven ble vedtatt juni 2009, og trådte i kraft 1. januar 2010. Dette er første gang det har blitt lovpålagt for kommunene å ha et krisesentertilbud. Dette skaper både positive og negative reaksjoner. På den ene siden er det støtte for at det skal være lovpålagt med krisesentertilbud i hver kommune. Samtidig er det uenighet om den nye finansieringen til sentrene.

4.9.1 Formålet med dokumentet

Krisesenterloven understreker at alle som er utsatt for vold i nære relasjoner skal ha tilgang til et krisesenter uavhengig av hvor de bor i landet. Loven pålegger alle kommunene å sørge for et krisesentertilbud til alle som måtte ha behov for det. Det er ikke detaljerte regler om hvordan hver enkelt kommune bør organisere sine tjenester, og dette begrunnes i at det er store forskjeller i behovene fra kommune til kommune (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

4.9.2 Et offentlig ansvar

Innledningsvis i Krisesenterloven går de inn på at krisesentertilbudet blir et offentlig ansvar og vektlegger viktigheten av å møte behovet til alle som er utsatt for vold i nære relasjoner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet har gitt ut en veileder om internkontroll i kommunalt krisesentertilbud for kommunene. Dette er ment som et verktøy for å sikre at kommunene utfører sitt arbeid i samsvar med krisesenterlova. *Internkontroll er alle systematiske tiltak virksomheten setter i verk for å sikre at aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og*

vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i, eller i medhold av, lov eller forskrift (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010).

4.9.3 Finansieringen av krisesentrene

Noe av det som er mest omtalt i forhold til krisesenterloven, er den nye finansieringsplanen for krisesentrene. Jeg vil i det følgende beskrive hvordan finansieringen har vært, deretter hvordan den skal være fremover, og til slutt høringsinstansenes tilbakemelding på det finansielle aspektet ved loven.

Krisesentrene i Norge har flere utfordringer. En av dem er økonomien. Mange har kun mulighet til å tilby den mest akutte hjelpen, da deres økonomiske situasjon begrenser mulighetene. Det er også store lønnsforskjeller fra senter til senter (NOU: *Retten til et liv uten vold*, 2003). Krisesentrene har vært fullfinansiert av det offentlig i form av øremerkede midler de siste årene. I 2004 vedtok Stortinget at tilskuddet fra staten skulle økes til 80 prosent fra 2005. Dette tilskuddet ble gitt på vilkår av at den kommunen som krisesentrene tilhørte, godkjente budsjettet deres og som dokumenterte at sentrene fikk et tilskudd på 20 prosent. Dette tilskuddet skulle da komme fra vertskommunen og eventuelt andre kommuner eller andre offentlige bidragsyttere (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). Krisesentrene har siden 2005 blitt finansiert 80 prosent av staten og 20 prosent fra kommunene.

Den nye krisesenterloven har fastslått at fra 2011 skal statstilskuddet til krisesentertilbudet bli innlemmet i rammetilskuddene til kommunene. Kommunene er da lovpålagt å sørge for et krisesentertilbud. Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder størrelse og behov for krisesentertilbud. På denne måten kan kommunene selv tilpasse tilbudet. Som det kom frem i en rapport om krisesenterstatistikk, varierte pågangen et år fra noen få henvendelser på telefon, til 266 beboere og 366 dagbrukere. Budsjettene varierte i 2004 fra 95.000 til over 9 millioner kroner (Jonassen, 2005). Dette kan antyde at det er positivt at kommunene selv styrer de økonomiske rammene. På denne måten får de som bor i

kommunene, og muligens kjenner behovet best, muligheten til å lage et tilbud som imøtekommer behovet.

Ikke alle er enige i at dette er en god løsning. Mange frykter for hvordan den økonomiske fremtiden til sentrene skal bli, og om kommunene er i stand til å prioritere slik de mener er nødvendig. Regjeringen har blitt kritisert for deler av den nye loven. I en artikkel publisert 25. august 2009 av NRK, uttalte lederen i Krisesentersekretariatet, Tove Smaadahl, at hun mente regjeringen hadde sviktet totalt i forebyggingsarbeidet.

Vi har akkurat like mange krisesentre i dag som for fem år siden, og da Arbeiderpartiet var i opposisjon, foreslo de at staten skal stå for 80 prosent av finansieringen av krisesentrene. Nå når de er i posisjon, går de bort fra dette og mener de skal finansieres av kommunene.

Flere kommuner sliter med økonomien fra før. Da er det lite som tyder på at dette blir et satsningsområde. Det er helt horribelt, raser Smaadahl (Helljesen, 2009).

Den 15. juni 2009 kom Krisesentersekretariatet ut med en pressemelding der de uttrykte sin bekymring for den nye krisesenterloven som da var under behandling (Vedlegg 1). De mente at finansieringen av sentrene ikke burde innlemmes i kommunenes rammetilskudd før man har utviklet et godt tilbud og innsikt i de reelle kostnadsrammene. Også Norsk Krisesenterforbund kritiserer regjeringen, og mener den nye finansieringen gjør det umulig å oppfylle kvalitetskravene i loven (Norsk Krisesenterforbund, 2010). På tross av tydelige signaler fra både Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund har regjeringen likevel valgt å vedta den nye finansieringsplanen i loven.

Det finnes noen indikasjoner på at det kan være problematisk at kommunene skal ha ansvaret for tilbudet. I 2004 ble det lagt fram en krisesenterstatistikk fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. *Fram til og med 2004 har krisesentrene vært finansiert av stat og kommuner med like store andeler. I 2004 unnlot 54 av 434 kommuner å bidra med slik støtte* (Jonassen, 2005). Vil desentraliseringen av makten slik det er beskrevet her, føre til at tilbudet ikke blir like godt for alle? Det har vært påpekt at med utilstrekkelige retningslinjer fra det

offentlige, og de ulike kommunenes vektlegging og prioriteringer når det kommer til å støtte krisesentrene har medført utfordringer. Det har ført til ulike tilbud fra de ulike sentrene, ulik standard og lønnsforhold (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003). Statsrådene har selv skrevet et brev der de oppfordrer kommunene til å lage lokale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner.

Det er tydelig at den nye krisesenterloven og dens implisitte overføring av ansvaret til kommunene skaper bekymring. Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund har vært uenige i flere saker. Norsk Krisesenterforbund sendte et åpent brev til Krisesentersekretariatet, datert den 12. mai 2010. Der ber de om et samarbeid mellom de to organisasjonene, på tross av ulik ideologisk standpunkt, for å jobbe mot de utfordringene de mener vil kunne oppstå av manglende økonomisk støtte (Vedlegg 2). Norsk Krisesenterforbund foreslår at det holdes et møte mellom dem og Krisesentersekretariatet for å utforme felles krav til myndighetene for å sikre at omfanget og kvaliteten på norske krisesentre sikres. De har per dags dato ikke fått svar på dette brevet.

4.9.4 Høringsuttalelser – forslag om lovfesting av krisesentertilbudet

Regjeringen sendte ut et brev datert den 30. oktober 2008, der de ønsket en høring om forslag om lovfesting av krisesentertilbudet. Forslaget innebar blant annet ny finansieringsordning som jeg har vært inne på. Høringsfristen var 15. januar 2009. Høringsinstansene var stat og kommuner, ombud, ressursentre, krisesentre og krisesenterorganisasjoner, interesseorganisasjoner, humanitære organisasjoner, private institusjoner, universiteter og forskningsinstitusjoner og fagforbund. På regjeringens hjemmesider ligger det svar fra 131 instanser. Jeg har valgt å se på deres svar på spørsmål om de økonomiske konsekvensene ved loven der forslaget er at finansieringen skal innlemmes i kommunenes rammeplan.

Av de 131 høringsuttalelsene er det 53 som går mot forslaget om å gå bort fra dagens ordning og integrere det økonomiske i kommunenes rammeplan, og 5 som stiller seg skeptiske. Det er

10 instanser som stiller seg bak forslaget, og 33 som støtter ordningen med forbehold om at staten øker sine bevilgninger, eller at staten finansierer hele tilbudet. 30 instanser uttaler seg ikke konkret om dette punktet (Regjeringen, 2010).

For å oppsummere er 53 høringsuttalelser klart mot den nye finansieringen, 10 klart for og 33 er for med forbehold om at staten øker sine bevilgninger til kommunene. Alle krisesentrene, med unntak av ett, som svarte på høringene var klart mot den nye finansieringen. Allikevel valgte regjeringen å innføre lovforslaget. Hva kan dette si om strukturenes påvirkning på arbeidet for å forhindre vold?

4.9.5 Regjeringens kommentar til ny finansieringsplan

Loven begrunner den nye økonomiske ordningen med at det i et mer langsiktig perspektiv kan være ineffektivt med øremerkede tilskudd. Det innebærer søknads- og rapporteringsarbeid, og når staten har en såpass sterk styring, kan det føre til at det ikke blir brukt på best mulig måte. Rammefinansieringen gir rom for lokalt tilpassede løsninger, og fremmer kommunalt selvstyre. Det står videre at øremerkede tilskudd heller skal benyttes når sentrale styresmakter ønsker en rask oppbygging i en viss sektor, eller når det skal gis tilskudd som kun gjelder noen lokalsamfunn (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Barne- og likestillingsdepartementet (2009) forstår bekymringen til høringsinstansene, og sier at det skal gå ett år etter at loven er innført, før den nye økonomiske ordningen trer i kraft. På denne måten mener de at kommunene og krisesentrene har tilstrekkelig omstillingstid. Det har også blitt bevilget 15 millioner kroner for krisesentrene i 2011 som sliter økonomisk. Midlene er ikke ment som et årlig tilskudd, men å være en hjelp i overgangsfasen.

I anledning den internasjonale kampanjen mot vold 25. november, sendte Krisesentersekretariatet ut en pressemelding (Vedlegg 3) der de oppfordrer kommunepolitikerne til å være bevisste sitt ansvar, med innføringen av den nye

krisesenterloven. Der understrekes det at Krisesentersekretariatet er av den oppfatning at den nye finansieringsordningen er et tilbakeslag i krisesentrenes historie.

4.10 Krisesentrenes arbeid

I det følgende redegjøres det for den norske krisesenterbevegelsens fremvekst og hvilke tilbud de har i dag. Jeg vil se nærmere på driftsmodellene til sentrene og kompetansebehovet, før jeg deretter presenterer Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet, og foretar en sammenligning av disse organisasjonene. Til slutt settes det spørsmålsteget ved hvorfor antall brukere på sentrene i Norge øker.

Det var Kvinnebevegelsen som satte kvinnemishandling på den politiske dagsorden på 1960- og 70-tallet. Kvinnebevegelsen er en bred bevegelse som har kjempet for kvinners rettigheter i samfunnet og for en endring av fastkjørte kjønnsroller. Den har eksistert både som en stor grasrotbevegelse og i ulike lag. Kvinnegruppen Ottar og Kvinnefronten er de mest kjente slike i Norge (Wikipedia). I 1976 i Brussel ble det arrangert et internasjonalt tribunal der noen kvinner fra Norge deltok. Etter denne opplevelsen gikk de norske kvinnene sammen om å starte en krisetelefon i Norge ved hjelp av private midler. De krevde etter hvert full offentlig finansiering til å drifte krisesentre, da de anså vold mot kvinner som et offentlig samfunnsproblem. De så på den skjeve maktstrukturen mellom menn og kvinner som en del av samfunnsstrukturen. Det første krisesenteret, Camilla krisesenter, åpnet i Oslo i 1978. I løpet av de neste åtte årene ble det etablert 46 sentre og 11 krisetelefoner av frivillige interessegrupper. Kvinnebevegelsen så på vold som en av mange metoder for menn å undertrykke kvinner på. I 1982 vedtok krisesenterbevegelsen en felles plattform for sitt arbeid: *Vold mot og mishandling av kvinner er en del av kvinneundertrykkingen. Kvinneundertrykking er samfunnsbestemt* (Krisesentersekretariatet, 2010). Krisesentrene har ett innadrettet og ett utadrettet mål. Det innadrettede omhandler arbeidet på hvert enkelt krisesenter, og det tilbudet som blir gitt der. Det utadrettede går ut på å holde foredrag og angripe forhold som opprettholder volden i samfunnet (ibid).

Utviklingen av krisesentre skjedde parallelt i hele den vestlige verden. I Norge i dag finnes det et krisesentertilbud i alle fylker, men antall sentre og avstanden mellom dem varierer i stor grad. Krisesentrene ble først etablert med fokus på erfaringsbasert arbeid. Dette innebar at de kvinnene som arbeidet ved sentrene ikke nødvendigvis hadde noen form for formell utdanning som kunne være relevant for arbeidet. Utgangspunktet var at kvinner skulle hjelpe kvinner, og de tok avstand fra hierarkiske strukturer. I prinsippet krevde kvinnebevegelsen betaling for innsatsen ved sentrene, men i praksis tok det langt tid før det flesteparten av sentrene kunne lønne de frivillige arbeiderne sine. I dag er det fremdeles sentre som benytter seg av frivillige vakter som ikke er lønnet for arbeidsinnsatsen. Etter hvert så man behovet for mer spesifikk kunnskap på ulike områder som for eksempel jus, psykologi og markedsføring. I dag er det i mye større grad vektlagt formell kunnskap gjennom utdanning. (Jonassen & Skogøy, 2010). Sentre som kun har ordinært ansatte medarbeidere, omtales som å ha profesjonell driftsmodell. Disse sentrene har som regel mer kunnskap om de fleste temaområdene som krisesentrene arbeider med.

Fordi idealet var å ha en flat struktur, der alle skulle ha lik mulighet til å påvirke beslutninger, var det opprinnelig uaktuelt å lage en overordnet medlemsorganisasjon for krisesentrene. I stedet var det årlige konferanser der man hadde mulighet til å ta opp ting i fellesskap. Det ble utformet en plattform for Krisesenterbevegelsen som innebar at det ikke var aktuelt at krisesentrene skulle kunne drives av interesseorganisasjoner, politiske grupper eller kommuner. De sentrene som hørte til denne gruppen ble presset bort fra landskonferansen, og dannet i 1991 sin egen medlemsorganisasjon, Norsk Krisesenterforbund. Det ble stadig vanskeligere å holde en flat organisasjonsstruktur for de gjenværende sentrene, og behovet for en felles organisasjon meldte seg. Dermed ble Krisesentersekretariatet etablert i 1994 (Jonassen m.fl. 2008).

I dag finnes det 51 krisesentre fordelt på landets fylker i Norge. 49 av sentrene er organisert i en av paraplyorganisasjonene, 15 er organisert i Norsk Krisesenterforbund, og 34 i Krisesentersekretariatet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet). På bestilling fra Barne- og likestillingsdepartementet kom det en rapport i begynnelsen av 2010. Denne rapporten er en studie om brukersammensetningen og bruken av krisesentre. Studien er et av tiltakene som er satt i gang gjennom regjeringens handlingsplan mot vold. I denne rapporten

kommer det frem at antall kvinner og barn som bor på norske krisesentre har vært relativt stabil siden 80-tallet, ca 2000 kvinner og 1500 barn årlig. Det har derimot vært en endring i gruppen som benytter seg av krisesentertilbud. I løpet av få år har antall kvinner med minoritetsbakgrunn som oppsøker krisesentrene økt mens antall etnisk norske har blitt redusert, og det har blitt en økning i oppholdsgjennomsnittet. Oppholdene har blitt mer langvarige enn de var tidligere. Det er også konkludert med at antallet brukere med minoritetsbakgrunn øker mer enn det økningen i innvandrerbefolkningen skulle tilsi (Jonassen & Skogøy, 2010). Dermed kan ikke økningen kun årsaksforklares med økningen i innvandrerbefolkningen generelt.

4.10.1 **Krisesentrenes tilbud**

Krisesentrene skal være et tilbud som kan ivareta kvinnenes behov for hjelp når som helst på døgnet. Tilbudet er gratis og man trenger ingen form for henvisning. Krisesentrene er ikke ment å være et behandlingstilbud, men et sted der kvinner som har blitt mishandlet og deres barn kan søke overnatting og beskyttelse for kortere eller lengre tid (Jonassen m.fl. 2008). Alle krisesentrene har et tilbud om overnatting til kvinner som er utsatt for vold og deres barn. Fra 1980-tallet og frem mot i dag har åpningstidene vært relativt stabile, mens det etter hvert har blitt gradvis utvidet. De aller fleste krisesentre er i dag bemannet hele, eller tilnærmet hele døgnet. Kun åtte krisesentre oppgir at de ikke har bemanning på plass hele døgnet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). Krisesentrene tar sikte på å se ut som vanlige boliger, og er ofte etablert i større eneboliger. Standarden på sentrene varierer veldig omkring i landet, og dette gjelder også sikkerheten generelt på dem (NOU: *Retten til et liv uten vold*, 2003).

I Krisesenterloven står det hva et krisesentertilbud skal omfatte. Det skal finnes et døgnåpent tilbud om råd og veiledning per telefon, der de som har vakt skal ha kompetanse når det gjelder å møte mennesker i krise. Videre står det at et krisesenter eller et tilsvarende døgnåpent botilbud skal innebære støtte, veiledning og oppfølging. Det skal også finnes et dagtilbud der man skal få hjelp til å komme i kontakt med andre deler av tjenesteapparatet, oppfølging i reetableringsfasen, og det skal være generelt lav terskel for tildeling av tjenester. Gjennomsnittlig har krisesentrene en dekning på 1,5 familieplasser per 10 000 kvinner på

landsbasis, og med disse tallene ligger Norge godt an i forhold til andre europeisk land (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

På Krisesentersekretariatets hjemmesider står det at krisesentrene tilbyr et midlertidig botilbud for kvinner og deres barn, et menneske som lytter til det de har å fortelle, informasjon om rettigheter og muligheter, hjelp til å komme i kontakt med politi, lege, sosialkontor, advokat eller andre kontorer, støtte og følge om nødvendig og oppfølging over tid (Norsk Krisesenterforbund).

Utover de tilbudene som er regulert av offentlige styringsdokumenter er det vanskelig å beskrive kort og konkret hva krisesentrene driver med. Det er mye som er tilpasset den enkelte brukers situasjon, og mye står også på de frivilliges kapasitet. For eksempel står det på Oslo krisesenters hjemmesider at de har et tilbud til kvinner som er utsatt for vold og deres barn som trenger beskyttelse (Oslo Krisesenter). På bosenteret er det mulighet for å bo i en periode når det trengs et sikkert sted bort fra den personen som utøver volden. Her får brukerne råd og veiledning, samtaler, hjelp til veien videre med advokat og hjelpeapparat, praktisk bistand og hjelp til kontakt med politiet hvis det trengs. Der er det døgnbemanning, og tilrettelagt for barna som er med moren sin. Dette innebærer barnegrupper, barnehageplass og aktiviteter rettet mot barna. På dagsenteret finnes det et tilbud til de som blir eller har blitt utsatt for ulike typer vold og som ikke bor på krisesenteret. Dette innebærer blant annet samtaler, råd og veiledning, tilgang til gratis advokat, kurs, sosiale nettverkstreff og samtaler med barn som har vært utsatt for eller vitne til vold. Krisesenteret har også kursing for voldsutsatte (ibid).

Tilbudet til de enkelte krisesentrene varierer avhengig av de økonomiske og de organisatoriske rammene til sentrene, og også behovet til de enkelte stedene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

4.10.2 **Krisesentrenes driftsmodell: tradisjonell og profesjonell**

Driftsmodellene for krisesentrene omhandler sentrenes interne organisering og de grunnleggende prinsippene sentrene styres etter. Profesjonelle krisesentre er de sentrene som er tilnærmet ordinære hjelpetiltak når det gjelder organisering. Hos de tradisjonelle krisesentrene er det Kvinnebevegelsen som er utgangspunktet for organiseringen. Et annet element i forskjellene mellom disse driftsmodellene er synet på frivillige vakter. De profesjonelle sentrene har hovedsakelig gått bort fra frivillige vakter, og kjennetegnes ved en hierarkisk organisasjonsstruktur. De tradisjonelle driftsmodellene har på sin side frivillige vakter, og kjennetegnes av den opprinnelige driftsmodellen som innebærer en flat struktur (Jonassen m.fl. 2008).

4.10.3 **Kompetansebehov på krisesentrene?**

Som en konsekvens av regjeringens fokus på å lovfeste krisesentertilbudet ønsket barne- og likestillingsdepartementet å kartlegge kompetansen ved krisesentrene og komme med forslag til hvordan denne utviklingen skulle være videre. De bestilte på bakgrunn av dette en utredning fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. I undersøkelsen deltok 19 daglige ledere på krisesentre. De svarte på hvilke oppgaver og funksjoner sentrene bør dekke. 8 mente at det må stilles krav om kompetanse til medarbeidere, og da særlig de som skal jobbe med barn (Jonassen m.fl. 2008). *Hovedtyngden av de 25 som svarte på dette spørsmålet, mente at det måtte bli et formalisert krav om relevant utdanning for de som skal arbeide på krisesentrene* (ibid: 52).

I utredningens anbefalinger stod det blant annet at *Å ha kunnskap om hvordan volden virker inn på den som utsettes, bør være et krav og en forutsetning for de som skal arbeide med voldsutsatte* (ibid: 159). Utredningen anbefalte også at det på sikt burde stilles krav til personer som skal inneha stilling som daglig leder på sentrene. Samtidig vektlegges også erfaringsbasert kunnskap og egnethet. En kartleggingsundersøkelse som ble gjennomført i utredningen viste at det er et stort behov for styrking av medarbeidernes kompetanse i krisesentrene, på alle nivåer. Det tas også med at det er forskjellige behov fra senter til senter ut fra størrelse og beliggenhet (ibid).

NRK publiserte i 2009 en artikkel på sine nettsider der de reflekterer over om det går inflasjon i høyere utdanning. En undersøkelse viser at studenter i større grad enn før fortsetter med en mastergrad etter å ha fullført en bachelorgrad (Karlsen, 2008). Selv om dette ikke har direkte sammenheng med ønsket om høyere kompetanse innen feltet vold, kan det understreke at dagens samfunn generelt i dag vektlegger høy utdanning og det å inneha kunnskap.

4.11 Norsk Krisesenterforbund

4.11.1 Formål

Norsk Krisesenterforbund er en interesseorganisasjon for krisesentre, og har i dag 14 medlemssentre. Forbundet har som formål å veilede medlemssentrene, og arbeider aktivt for å synliggjøre og bekjempe vold i nære relasjoner. Målet er at krisesentrene skal bidra til å styrke brukernes mestring og evne til å ta kontroll i eget liv. Denne organisasjonens verdier bygger på at de har en tro på at mennesket har en evne til å håndtere sin egen situasjon (Norsk Krisesenterforbund).

4.11.2 Fokus

Som organisasjonen selv skriver på sine hjemmesider har de *fokus på hva som forårsaker volden, og hva som skal til for å synliggjøre, forebygge, og redusere den. I dette arbeidet har organisasjonen et familieperspektiv, hvilket betyr at vi er opptatt av at alle parter i en voldsrelasjon skal få relevant hjelp* (Norsk Krisesenterforbund, 2009).

I deres årsmelding fra 2009 er det følgende punkter som anses som organisasjonens hovedoppgaver:

- *Påvirke offentlige myndigheter til å ta ansvar sentralt og lokalt*

- *Medvirke til et åpent og positivt samarbeid mellom krisesentrene, offentlige myndigheter og det øvrige hjelpeapparat*
- *Informasjonsarbeid og kompetanseheving*
- *Yrkesetisk og holdningsskapende arbeid, basert på respekt, likestilling og likeverd (Norsk Krisesenterforbund, 2009).*

Vold i nære relasjoner er både et privat og et offentlig anliggende, som må forstås både i et strukturelt og et individuelt perspektiv. Forbundet ønsker også å støtte menn som er utsatt for vold mot kvinner (Norsk Krisesenterforbund, 2009).

4.12 Krisesentersekretariatet

4.12.1 Formål

Krisesentersekretariatet er en interesseorganisasjon som har som overordnet mål å styrke arbeidet for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, og som søker å styrke krisesentrenes arbeid utad. De ønsker å bekjempe og synliggjøre den volden som utøves mot kvinner. Noe av sekretariatets virkeområder er å påvirke lovgivningsarbeid, utarbeide statistikk og informasjonsarbeid, holde seminarer og kurs, nettverksbygging og internasjonalt solidaritetsarbeid (Krisesentersekretariatet, 2010).

Krisesentersekretariatet har som hovedmål å fremme det ene kjønns særinteresse, og jobber for å endre den skjeve balansen mellom kjønnene, på samfunns-, gruppe- og individnivå. Deres plattform baserer seg på at kvinneundertrykkelse er samfunnsbestemt, og de ønsker dermed å angripe et hvert forhold i samfunnet som legitimerer dette. De krever også full finansiering av krisesentrene på deres egne premisser (Krisesentersekretariatet, 2010).

4.12.2 Verdigrunnlag

Krisesentersekretariatets ideologi bygger på solidaritetstanken der kvinner hjelper kvinner. De har vedtatt en plattform for sin organisasjon som lyder: *Vold mot og mishandling av kvinner er en del av kvinneundertrykkingen. Kvinneundertrykkingen er samfunnsbestemt* (Krisesentersekretariatet). Medlemssentrene i Krisesentersekretariatet er alle tilsluttet en felles plattform som først ble vedtatt i 1982, og revidert ved årsmøte i 2010. Et utdrag av deres plattform lyder som følger:

Menns vold mot kvinner er et hinder for likestilling mellom kjønnene og en krenkelse av kvinners menneskerettigheter. Vi ønsker derfor å angripe et hvert forhold i samfunnet som legitimerer, underbygger og opprettholder menns vold mot kvinner, både på samfunns-, gruppe- og individnivå. Kvinner enes i kampen mot alle former for diskriminering og undertrykking av kvinner. Ved siden av drift av det enkelte krisesenter, skal vi påvirke samfunnet til å endre syn på menns vold mot kvinner ved blant annet å drive informasjonsarbeid, systematisk registrering, og følge opp aktuelle saker i pressen og bearbeide holdninger (Krisesentersekretariatet, 1994).

Her kommer det tydelig frem at deres syn på vold skiller seg fra Norsk Krisesenterforbund, da de har et tydeligere fokus på at vold mot kvinner er samfunnsbestemt, og at volden er kvinneundertrykkende.

4.13 Sammenligning av Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet

Både Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet har en hierarkisk struktur. Den største forskjellen mellom de to organisasjonene ligger i deres ideologi. Sekretariatets bygger på oppfatningen av at menns vold mot kvinner er samfunnsbestemt, og at den er et hinder for likestilling og en krenkelse av kvinners menneskerettigheter. Målgruppen deres er kun rettet mot kvinner og de ønsker å fremme kvinners interesser. Dermed tar de avstand fra å ha menn som brukergrupper ved krisesentrene.

Forbundet ser det fra en annen vinkel, og ønsker å tone ned kjønnsperspektivet som en årsaksfaktor til volden. De mener at årsaken til volden må ses fra et økonomisk, psykologisk og politisk ståsted, og understreker kompleksiteten ved vold i nære relasjoner. Ved å kun se på menn som voldsutøvere undergraves forståelsen for vold, fordi man da unngår å se på at det også utøves vold av kvinner og barn. Målgruppen deres inkluderer både kvinner og menn. Forbundet ser også menn som sin målgruppe, mens Sekretariatet fokuserer sitt arbeid kun mot kvinner. Jeg vil komme tilbake til forholdet mellom paraplyorganisasjonene i kapittel 6.

4.14 Hva kan være årsaken til like mange brukere på krisesentrene i dag som på 1980-tallet?

Tallet på opphold på krisesentre har vært relativt stabil fra midten av 1980-tallet, samtidig som den gjennomsnittlige lengden på oppholdet har steget fra omtrent 20 døgn i 2003 til omtrent 28 døgn i 2007 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Som jeg har vært inne på tidligere er det en stadig økning i antall kvinner med minoritetsbakgrunn som benytter seg av krisesentrene. I 2007 utgjorde denne gruppen kvinner 58 prosent av beboerne, mot 51 prosent i 2005 og 45 prosent i 2003 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). I en rapport fra NKVTS listes det opp en rekke forslag til hva som kan være årsaken til utviklingen i krisesentrene. I den perioden som krisesentrene har eksistert, omtrent fra 1980 og frem til 2008, har antall innvandrere i Norge økt fra omtrent 100 000 til nærmere 500 000 personer. Antall innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er det antallet som har økt mest, fra 30 496 i 1980, til 346 594 personer i 2008. 92 % av kvinnene med minoritetsbakgrunn som oppsøkte et krisesenter i 2003 hadde ikke-vestlig bakgrunn (Jonassen & Skogøy, 2010).

Er det korrelasjon mellom økningen i andel krisesenterbrukere og økningen i innvandrerbefolkningen? Dette har rapporten også tatt for seg. De tar utgangspunkt i perioden

2002 til 2008, fordi de har data om disse opplysningene i denne tidsperioden. Tallene viser at det ikke er fullstendig korrelasjon mellom økningen av antall innvandrerkvinner og økningen av antall brukere på krisesentrene (ibid). Det er en høyere økning i antall brukere med innvandrerbakgrunn på krisesentrene (71 %), enn det er i økningen i innvandrerbefolkningen i Norge (63 %). Rapporten konkluderer med at det ser ut til at det kan ha en sammenheng, men at det ikke kan forklare hele økningen.

I 2005 kom det en annen rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress der de så på krisesenterstatistikk i Norge i 2004. Da fantes det 50 krisesentre og en krisetelefon i Norge. 2000 kvinner og 1600 barn overnattet på krisesentre i 2004, nærmere halvparten hadde utenlandsk opprinnelse og de fleste overgriperne var ektefelle eller samboer. En tredjedel av brukerne med utenlandsk bakgrunn ble utsatt for vold av norske menn. Per 2004 var 52 prosent av brukerne ved krisesentrene av norsk opprinnelse, mens 48 prosent hadde utenlandsk opprinnelse. Dagbrukerne har en høyere andel med norsk opprinnelse på landsbasis (Jonassen, 2005).

I dette kapitlet har jeg presentert arbeidet mot vold i Norge, med fokus på regjeringens arbeid, krisesentrene og deres paraplyorganisasjoner Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. I det følgende kapitlet vil jeg presentere teorien som legges til grunn for drøfting og analyse i kapittel 6.

5 Teoretiske perspektiver

5.1 Innledning

Dette kapitlet redegjør for det teoretiske fundamentet som legges til grunn for drøfting og analyse i kapittel 6. For å belyse tematikken ytterligere, vil jeg først gå inn på sosiale strukturer i samfunnet, sosialisering, demokrati, makt, og aktør/struktur-problemet. Her henter jeg inspirasjon fra flere teoretikere. Jeg vil benytte meg av begreper og teori fra Margaret Archer, Fredrik Engelstad, John Dewey, Tor Benjaminsen og Hanne Svarstad, Roar Nygård og Gunnar Aakvaag. Deretter går jeg over på de teoretikerne jeg vil utdype i større grad.

Som presentert i kapittel 1 er fokuset i denne oppgaven forholdet mellom struktur og arbeid med vold i Norge. Jeg vil i det følgende presentere teorien til Talcott Parsons, som plasseres innenfor retningen funksjonalisme. Deretter Anthony Giddens og hans strukturasjonsteori. Giddens' teori omhandler strukturens dualitet, hvordan aktør og struktur er gjensidig avhengig av hverandre. Den tredje teoretikeren er Pierre Bourdieu. Han forsøker å avdekke ikke-erkjente former for makt og dominans i samfunnslivet. Til slutt vil jeg presentere teorien til Michel Foucault. Han forestiller seg moderniteten som noe som innskrenker aktørers frihet, og er opptatt av samspillet mellom makt og kunnskap. Ingen av teoriene vil bli presentert i sin helhet, men jeg vil anvende noen av deres begreper for å undersøke om deres type tenkning kan benyttes til å analysere og drøfte hvordan staten som struktur kan påvirke arbeidet med vold i Norge.

Det er med fare for å bli kritisert jeg har valgt ut fire teoretikere som alle har omfattende teorier. Teoretikerne er bevisst valgt ut fordi deres teori innebærer et begrepsapparat som kan benyttes til å drøfte forholdet mellom staten som struktur og aktører i samfunnet.

5.2 Sosiale strukturer i samfunnet

Samfunnet består av ulike institusjoner, som for eksempel staten, skoler og fengsler. Institusjonene blir lett tatt for gitt, og eksisterer uten at man nødvendigvis reflekterer over dem. Det er innenfor disse institusjonene aktørene lever sine liv. Dette medfører at de er med på å begrense og muliggjøre aktørenes handlinger, og legge føringer for individet (Granlund & Andersen, 2005). Hvordan kan strukturene påvirke arbeidet med vold i nære relasjoner?

Sosiologen Margaret Archer stiller spørsmålet *hvordan påvirker sosial struktur individuelle handlinger?* Hun mener at strukturer og individer er objektive selvstendige fenomener som forutsetter hverandre. Archer skiller mellom tre ulike koblinger mellom individ og sosial struktur. Først at sosiale strukturer kan forstås som rammer for individuelle handlinger, men at individet har fri vilje. Den andre, at det finnes en ubevisst sammenheng mellom individuelle handlinger og sosial struktur. Og til slutt at individets handlingsvalg er betinget av samfunnet, den personlige viljen er her sosialt bestemt (Beck, 2009). Dette er noen måter å forstå koblingen mellom struktur og individuelle handlinger.

Aakvaag utdyper skillet som går mellom subjektivismen og objektivisme. Subjektivismen hevder at man skal ta utgangspunkt i aktørene og de meningene de selv legger i sine handlinger, idet de konstruerer den sosiale verden nedenfra og opp. På den andre siden er det objektivismen som går ut på at det bør tas utgangspunkt i en objektiv sosial struktur, som finnes relativt uavhengig av aktørene, og at man ut fra dette må studere hvordan denne strukturen styrer aktørenes handlinger. Dette er tilnærmet likt skillet som går mellom strukturorienterte og aktørorienterte sosiologiske retninger (Aakvaag, 2008). I disse to retningene kan det sies at desto friere aktørene er, desto mindre strukturert er samfunnet. Og omvendt, at aktørene er mindre frie desto mer strukturert samfunnet er.

Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund kan være eksempler på aktører som er bevisste på at de kan være med å påvirke. De er interesseorganisasjoner for krisesentrene og har som overordnet mål å forebygge og bekjempe vold. Med andre ord representerer de aktører som har en oppfattelse av at de kan være med å påvirke det som skjer i samfunnet, og strukturene som er regjerende. Dette kan være med å understreke at det ikke er staten som

styrer hele arbeidet, men at paraplyorganisasjonene har en tro på at de også kan være bidragsyttere i arbeidet med vold i Norge.

5.3 Sosialisering og demokrati

Sosialisering kan forstås som ytre rammer og rolleforventninger som gir normer og fellesskapsregler som styrer våre handlinger. Dette innebærer følelsesmessige forhold som tilhørighet og anerkjennelse i sosiale grupper, som er med på å forme våre oppfatninger, vår identitet og selvforståelse. Hoëm skriver om samfunnsutviklingen og hvordan det historisk har gått fra det enkle til det komplekse samfunn, og som en følge av dette fra uformell til formell sosialisering (Hoëm, 2000). Det enkle samfunn kjennetegnes ved vektlegging av lokal viten og kunnskap, og å ha dette som sitt maktgrunnlag. Alle hadde et felles erfaringsgrunnlag som var basert på det lokale ordforråd av kunnskaper. Det var gjennom det daglige arbeid at overføringen av kunnskap mellom generasjoner foregikk, og den uformelle sosialiseringen innebar at det var foreldrene og de nærmeste som kontrollerte det ytre miljø der identitetsdannelsen ble til. I det komplekse samfunn er det en mye større grad av differensiering og oppdeling, og de lokale ferdighetene og verdiene ble etter hvert uten verdi. Det er med andre ord ulike sektorer innenfor samfunnet som tar seg av de ulike ting. Man kan si at det har utviklet seg til et stadig mer heterogent samfunn der det er vanskeligere å danne en fellesskapsfølelse fordi det mangler et felles erfaringsgrunnlag, slik det var i det enkle samfunn (ibid). I et moderne samfunn er man avhengig av sosiale institusjoner som kan regulere deler av borgernes handlinger. Uten dette kan ikke et samfunn fungere (Engelstad, 1999). Staten kan gjennom sitt arbeid virke samlende i den forstand at den tar avgjørelser på vegne av aktørene. Hvordan påvirker dette arbeidet med vold i Norge?

At arbeidet har blitt delt inn i ulike sektorer har muligens gitt en større etterspørsel etter kompetanse, som jeg var inne på tidligere når det gjaldt arbeid på krisesentrene. Aktører besitter ikke lenger nødvendigvis den kunnskapen og kompetansen som er nødvendig i et så fragmentert og komplekst samfunn som det moderne samfunnet er. Kvinnebevegelsen startet krisesentrene, men i dag er de i stor grad avhengig av statlige midler. Er det fraværet av frivillig arbeid som underbygger statens inntreden og styring på området? Eller er det et ønske

fra alle parter om at det offentlige skal ta styring, og at det blir viktigere med kompetanse enn med frivillig arbeid?

I det moderne samfunn er det et sammensatt nettverk av ulike mennesker. Det finnes ikke en homogen gruppe, men et pluralistisk samfunn der man er i interaksjon med hverandre. Hvordan skal man med forskjellige erfaringer og oppfatninger om hva som bør prioriteres kunne leve sammen i et demokratisk fellesskap med staten som overhodet? Dewey hadde to kriterier på det demokratiske ideal. Det første var at det må være en anerkjennelse av felles interesser og en tillit til at felles interesser er en faktor i sosial kontroll. Det andre at det må være friere interaksjon mellom sosiale grupper som bidrar til en justering av samfunnets vaner (Dewey, 1997). Han anså nettopp kommunikasjon som avgjørende for det demokratiske. Denne kommunikasjonen fører til en form for refleksjon, dermed er demokrati for han en form for refleksjon innad i gruppen, og fri interaksjon med andre grupper. Som han selv skriver innebærer hans ideal av demokratiet at det er noe mer enn en form for regjeringsmakt, men et sted der denne delingen av erfaringene kan finne sted (ibid). Det er viktig å la stemmer bli hørt og ha fri interaksjon mellom grupper når staten tar avgjørelser. Regjeringen hadde høringer om den nye krisesenterloven før den ble vedtatt. Her var det flere instanser som fikk fremme sin mening. Staten anerkjente på denne måten at det finnes ulike interesser og meninger. Paraplyorganisasjonene kan fungere som korrektiver for regjeringen når det kommer til arbeidet med vold. Dette innebærer kommunikasjon og refleksjon over måten det arbeides på, hva som fungerer og hva som ikke fungerer like godt. Kan det demokratiske idealet Dewey snakker om bli opprettholdt på denne måten?

5.4 Struktur og makt i et demokratisk samfunn

Fredrik Engelstad tar opp hvorvidt det er, og om det gir mening å snakke om strukturell makt. Når man ser på forståelsen av hva som er kilde til makt er det mange teorier som skiller seg fra hverandre. *Den viktigste formen for strukturell makt i svakere betydning er den som er knyttet til instituerte posisjoner* (Engelstad, 1999: 311).

Som Engelstad videre skriver er handlingsrommet i byråkratiet mindre fordi aktørene skal forvalte regler og ikke bare ha dem som rammebetingelser. Reglene må tolkes og det er ikke alltid de treffer dem det gjelder på en god måte. Dessuten kan aktører utnytte sin stilling og regelverket. For eksempel kan staten velge å prioritere saker som de anser som viktige. Det som også kan være problematisk er informasjonsproblemet. Det vil si å skaffe seg full oversikt over feltet man jobber med (Engelstad, 1999). Det er ikke en selvfølge at staten klarer å få en fullstendig oversikt over vold i Norge. De er såpass distansert fra det som foregår at det er vanskelig. Samtidig er det nettopp her instanser som NKTVS kan bidra med sin forskning og kunnskap. Dessuten er den distansen staten har til aktørene på sett og vis positiv. Den kan bidra til større likebehandling og rettferdighet enn lokale institusjoner. Staten tildeler også goder som kan brukes til å begrense dens egen makt (ibid). For eksempel desentraliserer staten makten ved å la kommunene ta det økonomiske ansvaret for krisesentrene gjennom Krisesenterloven.

I Aftenposten 5. oktober 2010 skrev kultur- og debattredaktør Knut Olav Åmås at mange frivillige organisasjoner er avhengige av statlige penger, samtidig som de skal fungere som et korrektiv. Han stiller spørsmål om dette egentlig er mulig (Åmås, 2010). *For i Norge er staten, som en stadig ekspanderende velferdsstat, som følger oss fra vugge til grav, så omfattende at den formelig sluker deler av frivillig sektor* (ibid: 3). For eksempel var krisesentrene basert på frivillighet, men er i dag avhengige av statens økonomiske støtte. Dette gjør, som leder i Krisesentersekretariatet sier, at man må godta ting man ikke nødvendigvis er enige i. NKTVS ble grunnlagt som en konsekvens av regjeringens planer, og drives også på statlige midler. Samtidig er det ønskelig at det offentlige tar ansvar, noe som muligens må innebære at instanser er opprettet og støttet av staten.

Det kan være verdt å stille spørsmål ved forskningens mulighet til å være kritisk til statlige midler når de selv er støttet av staten. Samtidig er ikke nødvendigvis NKTVS sitt formål å være kritiske, men å bidra til økt kunnskap og kompetanse omkring tematikken.

5.5 Aktør/struktur-problemet

Aktør/struktur-problemet dreier seg om hvor stor handlingsfrihet ulike aktører har, og hvor mye de strukturelle rammene spiller inn, eller om de i det hele tatt gjør det. Aktører kan være individer eller større organisasjoner, mens de sosiale strukturene setter rammer for hvilke handlinger som er mulige. Disse strukturene består blant annet av sosiale normer, lover og andre politiske bestemmelser (Benjaminsen & Svarstad, 2002).

Noen mennesker oppfatter seg selv som aktive handlende aktører. Dette innebærer at de føler at de har en betydelig frihet til å velge hvordan de vil handle i ulike situasjoner. Andre opplever seg som et offer for vær og vind, og oppfatter at de ikke kunne handlet annerledes enn det de gjør. Forskjellen dreier seg om hvorvidt man er bevisst sine handlinger. Forskning som omhandler kontrollorientering, også kalt locus of control, retter oppmerksomheten mot hva som forventes å følge etter handlingene. Med andre ord, forventningen mennesker har til egne handlinger og handlingsresultater. Noen deler det så grovt som å si at noen er indrestyrte og at andre er ytrestyrte mennesker. De såkalte indrestyrte er de som oppfatter det som skjer rundt dem som avhengig av deres handlinger, og deres egen innsats. De eksternt orienterte er mer tilbøyelige til å forvente at det som skjer rundt dem er utenfor deres kontroll og ikke et resultat av deres egne handlinger. Dette er også noe som kan variere fra situasjon til situasjon. Man kan oppleve seg som indre styrt i noen situasjoner, og ytre styrt i andre (Nygård, 2007).

Det er vesentlig at aktører i samfunnet blir hørt og at ulike meninger blir tatt til etterretning. I intervjuene med paraplyorganisasjonene, som jeg vil komme nærmere inn på senere, uttaltes det at de selv opplever seg som aktører, og at deres arbeid vil ha påvirkning på arbeidet med vold. Dette innebærer at de har en forventning til deres handlinger også innebærer konsekvenser.

5.6 Talcott Parsons

Parsons var opptatt av å løse aktør/struktur-problemet. Hans løsning er at aktørene forstås som fritt velgende vesener, men at de er begrenset av de sosiale og fysiske rammene i situasjonen de befinner seg i. Dermed forsøker han å forene fritt velgende aktører med ytre strukturer.

Parsons' teori plasseres innenfor funksjonalisme. Jeg vil først presentere funksjonalisme, før jeg skal redegjøre videre for noen begreper i Parsons' teori.

5.6.1 Funksjonalisme

Sosiologisk funksjonalisme er grunnlagt på tre antagelser. Den første er holisme, som vil si at man tar utgangspunkt i den samfunnsmessige helheten, og deretter forklarer delene ut i fra sin relasjon med den. Enkeltinstitusjoner kan kun forstås med utgangspunkt i deres rolle i helheten. For eksempel er det vesentlig å belyse arbeidet med vold i Norge generelt for å forstå det konkrete arbeidet til Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. For det andre er funksjonalismen opptatt av å finne ut hvilken funksjon delene i samfunnet utgjør for helheten. *Når en funksjonalist skal studere en institusjon, en sosial praksis eller et kulturelt mønster, vil hun derfor spørre hvilke konsekvenser og funksjoner disse har for samfunnet i stort* (Aakvaag, 2008: 41). Det kan drøftes hvilke konsekvenser arbeidet til for eksempel paraplyorganisasjonene til krisesentrene får for samfunnet. Den siste antagelsen er fokuset på sosial integrasjon. Dette dreier seg om fokus på at de aller fleste samfunn fungerer på en harmonisk og god måte. Funksjonalismen er opptatt av å fange måten de ulike institusjoner og kulturelle mønstre bygger opp under denne levemåten. *Det gjelder med andre ord å avdekke mekanismer som sikrer sosial integrasjon og reproduksjon* (ibid: 42). Det norske samfunn er i dag oppdelt og differensiert, noe som innebærer at det er mange ulike organisasjoner og instanser som det må tas hensyn til. Allikevel fungerer samfunnet på en relativt stabil og harmonisk måte. Parsons understreker hvordan dette lar seg gjennomføre ved at de ulike institusjonene har ulike oppgaver som de skal løse, og at de dermed utfyller hverandre. Jeg vil komme nærmere inn på dette.

5.6.2 Det generelle handlingssystemet

Aakvaag presenterer Parsons generelle handlingssystem. I stedet for aktører som samhandler i en situasjon, snakker Parsons om *det generelle handlingssystemet*. Dette systemet benytter han til å analysere samfunnslivets grunnenhet, og han mener dette er universelt, noe som vil finnes i enhver situasjon der aktører samhandler. Modellen er utformet med særlig tanke på å vise hvordan aktør og struktur er koblet sammen i samfunnslivet. Parsons oppfatter struktur som samfunnets kultur og institusjoner, det overindividuelle, som for eksempel staten. Aktør representerer den handlende person (Aakvaag, 2008). I dette tilfellet vil jeg benytte meg av hans teori til å se på staten som strukturen, og krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund som aktørene.

Systemet består av fire elementære deler, også kalt subsystemer, nemlig kultur, institusjon, person og atferdsorganisme. Disse delene kan ikke skilles fra hverandre i det virkelige liv, men er ment å være et slags bilde på aktørers samhandling. Parsons definerer de fire subsystemene slik: Kultur omhandler samfunnets overordnede verdier. Institusjon dreier seg om samspillet i samfunnet slik det er regulert gjennom roller, normer og sanksjoner. Person refererer til aktørens relativt stabile identitet. Og med atferdsorganismen mener han aktørens kropp. Deretter svarer disse fire subsystemene til hver sin komponent i en konkret handlingssituasjon. Til det kulturelle svarer handlingens mål. Det er fra kulturen aktøren henter sine mål, og det er her man finner det som er verdt å vektlegge. Til det institusjonelle svarer midlene. Det er den sosiale strukturen som institusjonaliserer godkjente måter å realisere sine mål på, gjennom roller og rolleforventinger. Til personligheten svarer aktøren. Det er individet som setter seg mål og realiserer dem, gjennom sine livserfaringer. Til aktørens kropp er det atferdsorganismen som svarer, samfunnslivet er kroppslig situert (ibid: 44-46).

For Parsons er aktør/struktur-problemet et spørsmål om hvordan aktør er koblet til kultur og institusjoner.

Strukturen regulerer aktøren gjennom henholdsvis institusjonalisering og internalisering av kulturelle verdier; kulturelle verdier regulerer aktøren både gjennom å bli institusjonalisert som rolleforventninger i det institusjonelle subsystemet og gjennom å bli internalisert i personlighetssystemet til samfunnsmedlemmene. Institusjonalisering skjer i kraft av at "frittflytende" kulturelle verdier blir "hentet ned" fra den åndelige sfære og omgjort til konkrete roller og sanksjonerte rolleforventninger i sosiale strukturer. Internalisering finner tilsvarende sted når samfunnsmedlemmer sosialiseres inn i den rådende kulturen og gjør samfunnets basisverdier til sine egne (Aakvaag, 2008: 47).

Aktøren er i utgangspunktet fri til å velge, men blir allikevel kontrollert av samfunnet. Gjennom kultur og verdier er aktøren predisponert til å velge noe fremfor noe annet, og da noe som samsvarer med det som er sosialt forventet eller akseptert. Kanskje er det muligens slik at staten representerer en form for rollemodell som angir det som er sosialt forventet. Dermed er det viktig at de arbeider så tydelig for å forhindre vold som de gjør. Hvis et av de fire subsystemene svikter eller forsvinner, vil handlingssystemet bryte sammen. En av grunnene til Parsons' måte å løse aktør/struktur-problemet er knyttet til det han kaller ordensproblemet. Han mente at en samfunnsteori måtte være i stand til å besvare hvordan det er mulig å etablere og opprettholde sosial orden på grunnlag av frie individers handlingsvalg. Dette kan sammenlignes med det norske samfunn der instanser som staten, krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund har en stemme. Aktørene har noen felles kulturelle verdier som predisponerer dem til å velge handlingsalternativer som opprettholder sosial orden. Dermed representerer kulturen en form for indre sosial kontroll, og institusjonene en form for ytre sosial kontroll, der handling blir belønnet og straffet, som til sammen opprettholder sosial orden (ibid).

5.6.3 AGIL-skjemaet og det moderne samfunn

Hvis et av de fire subsystemene sviktet eller var fraværende ville handlingssituasjonen og det generelle handlingssystemet bryte sammen. Hvert subsystem har sin uunnværlige funksjon. Parsons gir hver av disse funksjonene et navn, som vist i modellen nedenfor.

Det generelle handlingssystem	Situasjonselement	Funksjon		Det institusjonelle subsystem
Kultur	Mål	Latent pattern maintenance		Trossystem
Institusjon	Midler	Integration		Det sivile samfunn
Person	Aktør	Goal attainment		Det politiske system
Atferdsorganisme	Kropp	Adaption		Økonomi

Figur. Grunntrekk i Parsons' generelle samfunnsteori

Latent pattern maintenance svarer til det kulturelle subsystemets produksjon av verdier og mening. Til det institusjonelle subsystem er det *integration* som svarer til koordineringen av sosial samhandling, personer, grupper, organisasjoner, gjennom bindende normer og roller. *Goal attainment* svarer til personen som setter seg konkrete mål i en situasjon. Og til sist er det *adaption* som svarer til atferdsorganismens tilpasning til den fysiske omverdenen. Dette kalles AGIL-skjemaet (ibid).

Når Parsons studerer det institusjonelle subsystemet legger han igjen AGIL-skjemaet til grunn. Det institusjonelle subsystemet hadde integrasjon som sin funksjon. Det institusjonelle subsystemet har også spesifikke funksjoner som må ivaretas for å kunne overleve. Disse elementene er økonomi, som ivaretar produksjon av varer og tjeneste, politikk, som ivaretar kollektiv handling og styring av samfunnet, det sivile samfunn, som ivaretar handlingskoordinering og skaper samhold og solidaritet i samfunnet, og til slutt trossystemet, som sikrer at det finnes en felles kulturell kode som binder institusjonene sammen (ibid).

For Parsons er moderne samfunn kjennetegnet ved at de er delt opp i ulike institusjoner som hver tar for seg en del i samfunnet. Dette kaller han institusjonell differensiering, som fører til

en økende grad av koordineringsutfordringer for samfunnet. Det blir flere relasjoner, institusjoner og aktører. Dette gir større utfordringer og fare for konflikter. I det norske samfunn kan dette eksemplifiseres med statens arbeid, krisesentrene, paraplyorganisasjonene og andre instanser. Som en løsning på dette, fremmer Parsons det han kaller *generaliserte symbolske kommunikasjonsmedier*. Hver av de institusjonelle subsystemers fire utdifferensierte subsystemer har sitt eget kommunikasjonsmedium. Markedet har penger, politikken har formell makt, sivilsamfunnet har innflytelse og religionen har verdiforpliktelse. Funksjonene til kommunikasjonsmediene er å opprettholde sosial samhandling innad og mellom det institusjonelle subsystemets fire subsystemer. Dette klarer de takket være to egenskaper, som er felles for dem alle. For det første gjør kommunikasjonsmediene sosial samhandling enklere gjennom å tildele klare roller til samhandlingspartnerne, innenfor rammen av en standardisert situasjonsdefinisjon. For eksempel over – underordnet innenfor et formelt hierarki. Den andre egenskapen er at de kan benyttes for å motivere samhandlingspartnere, og dermed bidra til å løse koordineringsproblemer (Aakvaag, 2008).

5.7 Anthony Giddens

Anthony Giddens er opptatt av modernitet og hvordan moderne institusjoner representerer eksistensielle forandringer, og endrer det daglige sosiale liv. Han ser på begrepet *modernitet* som rimelig tilsvarende med *den industrialiserte verden*. Moderniteten skaper noen spesielle sosiale former, der nasjonalstaten er den mest fremtredende (Giddens, 1991).

Aakvaag presenterer også Giddens teori. Giddens avviser det funksjonalistiske strukturbegrepet, som Parsons står for, og mener dette gir en forståelse av at strukturene er noe som begrenser aktørenes frihet. For Giddens er struktur både en forutsetning for og et resultat av kompetente aktørers handlinger. Sosiale strukturer gir muligheter, ikke begrensninger. *Overindividuelle strukturer leverer regler og ressurser som aktøren må trekke på for i det hele tatt å kunne ta del i etablerte sosiale praksiser på en kompetent, kreativ, fornuftig og selvstendig måte* (Aakvaag, 2008: 137). Hvis man ikke kjenner de uformelle og formelle normene er man heller begrenset til å ikke fungere like godt på den sosiale arena. På den annen side innebærer Giddens strukturbegrep også begrensende elementer for aktørene.

For eksempel er det strukturene som fastlegger hva som er den allmenne måten å reagere og agere på, og dermed er det reaksjoner som ikke er allment godtatt (ibid).

Giddens mener dermed at det er en gjensidig avhengighet mellom aktør og strukturer i samfunnet. På den ene siden eksisterer strukturer som fungerer som regler i samfunnet, og de blir anvendt av aktørene. Som for eksempel loven mot vold (§ 219). Men strukturene eksisterer ikke uten de handlende aktørene som følger dem. Dette kaller Giddens strukturens dualitet. Giddens forsøker å forene både subjektivismen og objektivismen, slik at man kan bygge bro mellom aktørorienterte og strukturorienterte retninger (Aakvaag, 2008). Han mener at mennesker er involvert i samfunnet og aktivt tar del i det, og forandrer det, fordi det er i menneskets natur å bli påvirket av, og å påvirke, deres sosiale omgivelser. Aktører er ikke kun påvirket av krefter utenfor dem selv (Layder, 2006). Giddens forsøker med andre ord å se på dualismen med nye øyne. Han mener at vi i motsetning til å se på det som to motstridende fenomen, skal se på det som en helhet. Praksis og handling er en del av strukturen og omvendt.

Giddens snakker også om det såkalte handlingsbegrepet, der han mener at handling innebærer to ting. Den ene er at aktørene er kyndige, dette innebærer at de vet hva de gjør og hvorfor de gjør det. Det andre er handlingskapasitet. Det vil si evnen man har til å gripe inn i og påvirke situasjoner. Disse to komponentene sammen avgjør om aktørene er kompetente, og er essensen i menneskelig handling (ibid). Dette kan sammenlignes med paraplyorganisasjonenes arbeid. Om de har klare mål for det de gjør, og om de har evnen til å påvirke. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 6.

5.8 Pierre Bourdieu

Bourdieu forsøker å avdekke skjulte maktforhold i samfunnslivet. Han mener at subjektivismen og objektivismen er mangelfulle teorier. Objektivismen vektlegger ikke i stor nok grad den kompetansen og rollen aktive aktører har, og subjektivismen legger ikke nok vekt på den rollen strukturene har i samfunnslivet. Bourdieu fokuserer på sosiale klasser og

fremhever hvordan mektige og underordnede grupper blir produsert og reprodusert fra generasjon til generasjon (Engelstad, 1999).

Det Bourdieu blant annet forsøker å belyse, er at både sosiale strukturer og selve aktøren påvirker hverandre gjensidig. Objektive sosiale strukturer finnes kun ved å bli anvendt og reprodusert av aktørene. Det er det samme Giddens sier når han bruker begrepet strukturdualitet (Aakvaag, 2008). Jeg vil i det følgende beskrive de sentrale begrepene *kapital, felt og sosialt rom*.

5.8.1 Kapital

Kapital definerer Bourdieu som

... knappe ressurser det er konkurranse om blant individer og grupper i samfunnslivet. Kapital gir makt i egenskap av å være en ressurs som kan brukes til å oppnå fordeler i det sosiale livet. Kapitalen er dessuten ulikt fordelt mellom individer og grupper i samfunnet, og gir dermed grunnlag for dominans og herredømme (Aakvaag, 2008: 151).

Bourdieu deler kapitalbegrepet inn i tre hovedformer; økonomisk kapital, kulturell kapital og sosial kapital. Den økonomiske kapitalen gir økonomisk makt, og består av økonomiske ressurser som kan investeres og gi avkastning. Den kulturelle kapitalen innebærer å tilegne seg og mestre den kulturelle koden som dominerer i samfunnet. Den kan for eksempel gi bedre muligheter for deltakelse i politikk. Den sosiale kapitalen består i tilgang til sosiale nettverk. Dette gir makt fordi man har kontakter og kan mobilisere hvis det er noe man vil oppnå. Kapital er dermed ikke en ting, men et sett av relasjoner. Det er noe som ikke bare dreier seg om materielle ting, men også det kognitive og det sosiale (Engelstad, 1999).

5.8.2 Det sosiale rom og felt begrepet

Bourdieu mener menneskers hverdagskunnskap i stor grad er preget av såkalte feiloppfatninger. Han mener at vi ikke fritt velger utdanning, venner, partner og så videre. Dessuten gjenspeiles vår posisjon i samfunnet, gjennom den kunnskapen vi har. Han mener hverdagslige aktører ikke har kunnskap om de overindividuelle objektive strukturene som finnes i den sosiale virkelighet. Bourdieu bruker to hovedbegreper for objektive sosiale strukturer: sosialt rom og sosialt felt.

Det sosiale rom kan sammenlignes med fordelingen av ressurser i samfunnet, og består av ulike posisjoner som samfunnsmedlemmer kan ha, avhengig av deres kapital. Bourdieu mener at de som befinner seg i omtrent samme posisjon i det sosiale rom, også tilhører den samme klasse. Befinner du deg høyt opp i det sosiale rom har du mye kapital, og tilsvarende lite hvis du er hvis du befinner deg langt nede (Aakvaag, 2008). Hvordan kan statens og paraplyorganisasjonenes posisjoner forstås i forhold til dette?

Et sosialt felt er en arena og institusjon innenfor det sosiale rom. Det dreier seg om ulike felt, som for eksempel det vitenskapelige felt eller det politiske felt. Innenfor her er det også posisjoner som finnes objektiv, slik det gjør i det sosiale felt. At de eksisterer objektiv vil si at de eksisterer og påvirker, uavhengig om aktørene er bevisste på dette eller ikke. Det er også ulike felt i arbeidet med vold. NKVTS kan for eksempel sies å være i et vitenskapelig felt som forsker på vold. Staten kan da sies å befinne seg i det politiske felt.

5.8.3 Struktur og aktør

Bourdieu forestiller seg at strukturer og aktører påvirker hverandre gjensidig. Aktørene er styrt av habitus, som igjen er et produkt av aktørens posisjon i samfunnet. Den objektive sosiale strukturen, hvor vi befinner oss i det sosiale rom og sosiale felt, påvirker aktørens identitet og væremåte. Men aktørene påvirker også strukturene. For Bourdieu eksisterer sosiale strukturer kun ved å bli reproduisert og brukt gjennom aktørene. Dette kan minne om

Giddens strukturdualitet. Bourdieu mener også at samfunnslivet er dynamisk, og at aktørene er med på å forandre og forme omgivelsene. Det er gjennom politisk organisering og kollektiv handling at Bourdieu ser muligheten til å forandre strukturene på en omfattende måte. Alene har man ikke store ringvirkninger, men sammen og på en planlagt måte, kan man få til en strukturell endring (Aakvaag, 2008). Dette kan eksemplifiseres med paraplyorganisasjonene, som danner en felles front for å kjempe for sine rettigheter og det de mener bør prioriteres.

5.9 Michel Foucault

Michel Foucault (1926-1984) utfordrer forestillingen om at det moderne samfunnet har medført at vi har blitt friere fra tradisjoner og blitt mer opplyste og fornuftige. Han mener tvert i mot at det moderne mennesket er underlagt *...mer omfattende former for intellektuell normalisering og institusjonell disiplinering enn noe menneske tidligere i historien* (Aakvaag, 2008: 303). Modernitet tilsvarer for han mindre frihet og mer makt. Han kan sies å være en form for strukturalist, men kritiserer allikevel de opprinnelige strukturalistene for ikke å anerkjenne at strukturer er historisk foranderlige. Det er dermed forskjellige strukturer til ulike samfunn og kulturer (ibid).

Foucault skiller mellom ulike former for makt. Den ene kan sies å være at makten tar form gjennom ulike institusjoner, som for eksempel skole og sykehus. Ved at individene konstant blir overvåket begynner de etter hvert å passe på seg selv, for å regulere sin oppførsel slik at den passer inn i systemet. Overvåkingen blir på en måte internalisert og makten blir dermed automatisk, i motsetning til hvis den bevisst skulle utføres av noen. Makten som skolen, fengsler og så videre har, blir understreket ved at det er en forutsigbarhet i hvordan mennesker oppfører seg. Det er en standard for hva som er forventet og ”normalt”. Den andre formen for makt fokuserer på hele populasjonene, fremfor enkeltindividene (Layder, 2006).

Foucault er ikke så interessert i hvor makten kommer fra, hvem som har den og deres eventuelle intensjoner, men er heller opptatt av hvordan subjekter blir konstituert, eller organisert, som en effekt av makt. Med andre ord hvordan man i ulike sosiale settinger og

kontekster er påvirket av maktrelasjoner. Foucault var også opptatt av hvordan makt og kunnskap er knyttet tett sammen. Han har blitt kritisert for å underdrive viktigheten av statlig makt, slik den kommer til uttrykk for eksempel gjennom lover. Makten blir sett på som en slags kraft som blir utført utenfor intensjonen til menneskelige subjekter. Han ønsker ikke å definere det mer eksakt enn som så (ibid). Han er mer opptatt av diskursen og praksisene som oppstår som en konsekvens av makten. Dette kan sammenlignes med hvordan mye av forskningen på feltet er bestilt og betalt av staten, og understreker at kompetanse er noe som prioriteres.

Foucault introduserte arbeidsmetoden *diskursanalysen*. En diskurs kan defineres som *bestemte måter å snakke om ting på innenfor bestemte domener* (Aakvaag, 2008: 309). En annen definisjon er: *Discourses are expressions of power relations and reflect the practices and positions that are tied to them* (Layder, 2006: 119). Det eksisterer slike diskurser innen alle samfunnsdomener, som for eksempel en vitenskapelig diskurs og en politisk diskurs. Man må kunne snakke ”språket” innenfor de ulike diskursene for å bli forstått og for å kunne forstå. Her ser man hvordan kunnskap innen ulike diskurser kan gi makt. Men Foucault mener også at makten er et fenomen som eksisterer i ulike sosiale settinger, og at den ikke har en kilde, eller et subjekt, som innehar den (ibid.).

Diskursanalysen vektlegger at språket har viktigere funksjoner enn mange antar. Den første er at diskurser produserer virkelighet. Ved å klassifisere og betegne virkeligheten på en bestemt måte, konstruerer vi virkeligheten slik den fremstår for oss. Diskursen er med på dette da det er diskursens klassifiseringsprinsipper og kategorier som avgjør hvordan ting henger sammen. Dette innebærer at verden oppfattes ulikt når man befinner seg innenfor ulike diskurser, den er diskursrelativ. For det andre produserer diskurser også kollektive identiteter. Diskursene synliggjør at det finnes et ”vi” og hvor grensene for hvor ”vi’et” går, med andre ord hvem som er innenfor og hvem som er utenfor. Og den siste og fjerde funksjonen går ut på at diskursene produserer sosiale fakta, altså institusjoner og sosiale praksiser. Dette skjer ved at diskursene fastlegger hvordan virkeligheten skal defineres, hva som godtas og ikke godtas, og dermed regulerer samhandling. Identiteter og sosiale relasjoner er med andre ord sosiale konstruksjoner (Aakvaag, 2008).

5.10 Kjønn og makt

Kjønsspørsmål er helt sentralt når det kommer til kollektive rettigheter. *Verdier og praksisformer knyttet til kjønn er noe av det mest grunnleggende i et samfunns symbolsystemer, men er også grunnleggende for et individs selv eller habitus* (Prieur, 2004: 47). Det patriarkiske hierarkiet har lenge vært en av hovedkritikkene mot vold i hjemmet. Et patriarkisk system er et kulturelt synspunkt som ser for seg mannen som overhodet, og dermed overordnet kvinnen i et slags sosialt hierarki. I sin mest ekstreme form gir dette mannen rett til å dominere over kvinnen og deres barn (Barnett m.fl. 1997).

Den maskuline dominansen i samfunnet kan hovedsakelig forklares på to måter. Den ene måten er å se den maskuline dominansen som et resultat av ”strukturell tvang”. Det vil si at mannens dominans over kvinnen kommer som et resultat av samfunnets produserte handlingsmønstre for kvinner og menn. Den andre måten er å se den maskuline dominansen som et resultat av bevisste valg fra mannens side, og hans ønske om å oppnå makt (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003). Her kan det være viktig å innvende at også kvinner utfører vold mot menn, og det er en del av kjønnsperspektivet i dette.

Kulturelle normer varierer også innenfor ulike samfunn slik at man da har subkulturer som aksepterer vold, selv om ikke samfunnet ellers gjør det. For dem kan volden være en del av kulturen, en del av slik livet er. Det er vanligere at avvikende oppførsel skjer når det ikke har noen følger sosialt eller juridisk. Mennesker er generelt opptatt av å bli godtatt og bekreftet av andre mennesker rundt seg. I et samfunn der vold ikke er godtatt er dette normer de fleste vil ønske å følge. Samtidig er ikke alle like opptatt av denne bekreftelsen, og de kan være lettere tilbøyelig til å gjøre som de vil uten å bry seg om sosiale sanksjoner (ibid).

Durkheim (2004) betegner kulturen som alt som er felles for deltakerne i et samfunn, nettopp det som gjør dem til et fellesskap, som for eksempel felles språk, felles religion, verdensoppfatninger etc. Senere har denne oppfatningen blitt kritisert for å gjøre kultur til noe mer statisk og enhetlig enn det egentlig er. Prieur (2004) mener at kulturen altfor ofte benyttes

som en for lett vint forklaring. Man generaliserer for lett og overser den variasjonen som er tilstedet innad i hver gruppe. Hun mener også at det er en risiko for at man da overser viktigere forklaringer på ting, som kanskje vektlegger strukturelle forhold, makt og dominans. Prieur selv ender opp med å slutte seg til en forståelse av kultur og identitet, som sosiale konstruksjoner, eller som midlertidige stabiliseringer av mening (Prieur, 2004).

I dette kapitlet har jeg presentert ulike teoretisk perspektiver. Jeg vil benytte meg teoriens begrepsapparat til å analysere og drøfte funn i oppgaven i det følgende kapitlet.

6 Analyse og drøfting av funn

6.1 Innledning

Analysen begynner allerede når forskningen settes i gang. I startfasen da formuleringen og defineringen av problemstillingene foregikk, ble tanker omkring feltet etablert. I forbindelse med dette nest siste kapitlet i oppgaven er det naturlig å se tilbake på hovedproblemstillingen. Den overordnede problemstillingen for oppgaven er:

Hvordan påvirker staten som en sosial struktur arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge?

Fokuset er også å belyse arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge, og underproblemstillingene fokuserer på regjeringens arbeid mot vold, krisesenterhistorikk, paraplyorganisasjonene Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund, og deres arbeid, og fokus på teorier som omhandler aktør og struktur.

I det første underkapitlet vil jeg presentere intervjuene med paraplyorganisasjonene. Deretter drøftes hovedkonklusjonene. Jeg benytter meg av materialet og begrepsapparatet som er presentert i de foregående kapitlene til å drøfte hvordan staten som en sosial struktur påvirker arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge.

6.2 Paraplyorganisasjonene

Det norske samfunn kan i et historisk perspektiv sies å ha utviklet seg i en stadig mer institusjonalisert retning. Institusjonalisering innebærer at individet plasseres i relasjon til en institusjon. Dette vil si at man for eksempel blir medlem av en institusjon eller at man blir påvirket av institusjonenes lover og regler.

Krisesenterhistorikken viser at strukturen på de aller fleste krisesentrene har beveget seg fra en flat struktur til en hierarkisk styreform. Krisesentrene ble først etablert med fokus på erfaringsbasert arbeid. Utgangspunktet var at kvinner skulle hjelpe kvinner, og de tok avstand fra hierarkiske strukturer. Fordi idealet var å ha en flat struktur, der alle skulle ha lik mulighet til å påvirke beslutninger, var det opprinnelig uaktuelt å lage en overordnet medlemsorganisasjon for krisesentrene. I stedet var det årlige konferanser, der man hadde mulighet til å ta opp ting i fellesskap. Det ble utformet en plattform for Krisesenterbevegelsen som innebar at det ikke var aktuelt at krisesentrene skulle kunne drives av interesseorganisasjoner, politiske grupper eller kommuner. De sentrene som hørte til denne gruppen ble presset bort fra landskonferansen, og dannet i 1991 sin egen medlemsorganisasjon, Norsk Krisesenterforbund. Det ble stadig vanskeligere å holde en flat organisasjonsstruktur for de gjenværende sentrene, og behovet for en felles organisasjon meldte seg. Dermed ble Krisesentersekretariatet etablert i 1994.

6.2.1 Krisesentersekretariatet

Jeg vil i det følgende presentere intervjuet jeg hadde med informasjonsrådgiveren i Krisesentersekretariatet. Dette var ett av de to intervjuene jeg gjennomførte for å belyse tematikken arbeidet mot vold i Norge ytterligere.

Da jeg i begynnelsen av intervjuet presenterte begrepet *vold i nære relasjoner* som et fokus i oppgaven min, kunne informasjonsansvarlig i Krisesentersekretariatet opplyse at det var et begrep de ikke benyttet seg av. Årsaken til dette er en konsekvens av at de kun fokuserer på volden som utføres mot kvinner.

... vi jobber kundepolitisk, altså vi jobber veldig mye med likestilling i forhold til vold mot kvinner. Vi bruker ikke betegnelsen "vold i nære relasjoner" ettersom vi mener at det har en kjønnsretning. Ehm... og da ser vi det også på et mer samfunnsnivå, det er et samfunnsproblem i seg selv.

Når vi videre diskuterer Krisesentersekretariatets syn på kvinner kommer temaet om frivilligheten på krisesentrene raskt opp. Informasjonsansvarlig forteller at sekretariatet i utgangspunktet ikke er fullt så positive til frivillig arbeid fordi de mener at den type jobb skal være lønnet. Igjen understrekes deres fokus på kvinner.

... i forhold til kvinnepolitikk, at man skal betale de som jobber, man skal ikke jobbe frivillig. Det er litt typisk kvinner å jobbe frivillig.

Samtidig anerkjenner informanten under intervjuet at det er flere sider av saken når det kommer til frivillig arbeid.

Det kan være både positive og negative sider. Men helst så skal det her være betalt arbeid. Og helst så ser vi, vi ser positive sider ved å ha en viss kompetanse ved det man gjør. Men da kan man også sette spørsmålstegn ved kompetanse. Hva er kompetanse på vold, hva er kompetanse på å møte folk i krise?

Fordelene som fremmes ved frivillighet under intervjuet er blant annet engasjementet, og om dette forsvinner noe i det byråkratiske arbeidet. Hvis staten blir den institusjonen som i hovedsak arbeider mot vold, kan det hende at engasjementet for å arbeide med tematikken forsvinner?

Og det som var viktig med frivillig arbeid var det politiske engasjementet. Det tenker jeg er veldig viktig at fortsatt består. Og at hvis man går inn i det offentlige arbeidet, at det kanskje forsvinner litt. At man forsvinner inn i et system som ikke beror seg på engasjement og det er den politiske interessen som gjelder. Bekymringen ligger i at ideologien, eller det arbeidet som har blitt gjort med vold mot kvinner blir avpolitisert, altså at man blir mer byråkratiske når man går inn.

Informasjonsrådgiveren i Krisesentersekretariatet synes allikevel generelt det er viktig å løfte frem at vold mot kvinner er et offentlig ansvar. Historisk har det vært et fokus for kvinnebevegelsen å få problematikken inn i den offentlige diskusjonen slik at staten tar ansvar, og anerkjenner vold som et offentlig problem. Dermed er det positivt at regjeringen trer inn og tar ansvar gjennom blant annet krisesenterloven.

Vi er positive til krisesenterloven og til at det offentlige tar ansvar, men er bekymret for den nye finansieringen, og hva dette vil gjøre med krisesentertilbudet. Det er stor variasjon i kommuneøkonomien rundt om i landet. Vi synes finansieringen ble innlemmet for raskt i kommunenes rammeplan.

Den nye finansieringen som følger med krisesenterloven er dagsaktuell. Den innebærer at den gamle ordningen der sentrene var 80 prosent finansiert av staten og 20 prosent av kommunene ikke lenger vil gjelde, men at finansieringen nå innlemmes i rammeplanene til kommunene, der det vil være kommunene som avgjør hvor mye økonomisk støtte sentrene skal få.

Vi er veldig positive til å få en ny lov, at dette her er et offentlig ansvar. Det er selyfølgelig veldig viktig. Ehm, det som er de negative konsekvensene er jo det med økonomien. At det har vært 20-80, 20 fra kommunene og 80 fra staten. Og at det forsvinner og at kommuneøkonomien er veldig avhengig av... eller krisesentrene er veldig avhengig av kommuneøkonomien. Hvor prioriteringen ligger hen i hver kommune, og det kan jo føre til at det blir ulikt tilbud på de ulike krisesentrene etter hva kommunene prioriterer. For da er det de som står for finansieringene.

Informasjonsrådgiveren forteller at Krisesentersekretariatet i utgangspunktet er positive til lovfesting som tilsier at det er påbudt med et krisesentertilbud i hver kommune. Men de er bekymret for det økonomiske aspektet ved loven. De har vært fornøyde med den økonomiske støtten slik den har vært de siste årene.

Opprinnelig ble krisesentrene startet av kvinner fordi ikke staten tok ansvar. I dag bidrar de med penger og stiller krav og legger føringer. Det er jo ikke alt man er enig i, men sånn er det bare.

Videre forteller hun at en del av bekymringen også omhandler at de nye økonomiske endringene trer i kraft så raskt som de gjør.

Og loven har jo trådt i kraft ganske kjapt, eller ting skjer veldig kjapt, og de regionssamlingene startet rett før desember, ehm.. fortsatte ut januar-februar, og da skal man på en måte forvente at i den perioden så skal de ha kompetanse på loven, og skal ha kompetanse på tematikken. Ehm.. og det jeg tenker da er at de burde ha startet det arbeidet mye tidligere. Det som er viktig er at de som har ansvaret for tematikken har den kompetansen som for eksempel forarbeidet til loven. Altså vi har jo gått igjennom mange ulike runder med krisesentre som tar kontakt fordi kommunen dems ikke har lest forarbeidet til loven godt nok. Og der står det ganske tydelig hva kravene er i den nye loven.

De ønsker at staten tar ansvar og setter rammene som samfunnet må forholde seg til, men samtidig ser de behovet for en organisasjon som sin egen til å opprettholde en balanse.

Man trenger det sivile samfunn, man trenger NGOer som har den rollen at de kan kritisere og gi tilbakemeldinger. Annet enn når man er i det offentlig. Oppløsning av organisasjonene kan føre til et dårligere krisesentertilbud.

Når krisesentrene ringer og uttrykker bekymring for hvordan kommunene følger den nye loven, er det Krisesentersekretariatet som tar opp sakene på et høyere nivå. Sekretariatet tar bekymringsmeldingene opp med sine kontakter i Barne- likestillings- og

inkluderingsdepartementet. Under intervjuet uttaler informasjonsrådgiveren seg også om Sekretariatets oppfatning av Norsk Kriresenterforbund og deltagelsen de har på den offentlige arena.

Vi synes det er rart at det holdes møter og foredrag vi opplever som viktige, som vi ikke ser noen representanter fra Norsk Kriresenterforbund på...

Den største bekymringen i dag er den økonomiske fremtiden for kritesentrene, og om kommunene vil ta sitt ansvar på alvor.

Så litt hvordan man implementerer loven blir spennende å se, og da trenger man noen som følger med, både fra det offentlige og fra oss som har nær kontakt med kritesentrene.

Jeg var også interessert i å høre om de selv opplevde at de kunne være med å påvirke arbeidet til det offentlige.

Ja, det hender vi blir ringt til og spurt om saker, og vi har kontakter vi kan ringe hvis det er noe vi mener må gjøres noe med. Så vi føler det, ja.

Det er et ønske om at det offentlige tar ansvar, men samtidig mener Kriresentersekretariatet at det er viktig med en form for opposisjon for å holde balansen. I utgangspunktet ønsker de det samme som staten; å bekjempe vold mot kvinner. De ønsker lovfestingen av kritesentrene velkommen, samtidig som de er opptatt av at sentrene skal få de midlene som trengs for å opprettholde et godt tilbud til kvinner som er utsatt for vold.

6.2.2 Norsk Kriresenterforbund

Norsk Kriresenterforbund har lagt ned sitt kontor grunnet den økonomiske utviklingen etter at krisesenterloven ble innført. De benytter seg i dag av et hjemmekontor i Sarpsborg. Jeg møtte derfor daglig leder på Oslo S, og gjennomførte intervjuet på en kafé der.

Norsk Kriresenterforbund er også opptatt av den nye loven og hvordan dette påvirker arbeidet med vold. Arbeidet deres er preget av det forskjellige synet de har på ideologi i forhold til Kriresentersekretariatet. Norsk Kriresenterforbund ønsker også å fokusere på den volden menn er utsatt for av kvinner.

... men altså den siste studien som går på omfanget av vold, den sier akkurat det som kommer opp i nyhetene i dag, at det er like mange kvinner som utøver vold, men det er menn som står for den groveste volden – det er en kjønnsforskjell. Men når det gjelder lugging, sparring altså slag med åpen hånd og alt dette her, så er volden likelig fordelt. Men det, altså det er ingen som har fokusert på det, for det har vært et ikke-tema på en måte. Ikke sant, det har liksom ikke vært så interessant før det har vært mulig å snakke om nå liksom.

Lederen i forbundet mener at det har vært en forandring i samfunnets fokus på vold, men at det fremdeles er menns vold som undertrykking av kvinner som dominerer. Norsk Kriresenterforbund mener at det er mer komplekst enn som så. Når informantene uttaler seg om regjeringens handlingsplan og lovarbeid sier hun blant annet:

... dem beholder veldig mye av den gamle retorikken, ikke sant, snakker for det meste om mennenes vold mot kvinner, de har en del av det.. de har ikke liksom.. sånn at, det er en del av den som sitter igjen, det er det. Men det er i alle fall ett kjempe komplekst problem, som har.. jeg tenker at det både må bekjempes på mange nivåer, og på

mange måter. Og vi er jo opptatt av, eller vi ser jo kanskje at det burde ses mye mer som et helseproblem, enn et likestillingsproblem.

... vi må se på vold i nære relasjoner som et helseproblem, altså som et strukturelt problem, men også som et individproblem. For det og er jo forskjell på forbundet og sekretariatet, for de definerer det utelukkende som et strukturelt problem.

Igjen understrekes det at Kriresentersekretariatet og Norsk Kriresenterforbund har en forskjellig oppfatning av voldsproblematikken. Forbundet fokuserer både på vold mot kvinner og menn, mens sekretariatet kun fokuserer på volden som kvinner blir utsatt for.

Det er tydelig at tidene forandrer seg og at den økonomiske fremtiden er usikker for kritesentrene. Ett senter har varslet til Norsk Kriresenterforbund at de ikke lenger kan være medlem fra 2011, fordi de ikke vil ha mulighet til å betale medlemskontingenten, grunnet den nye kritesenterloven. Den usikre situasjonen er en direkte årsak til at Norsk Kriresenterforbund har avvirket kontorene sine i Oslo. Lederen i forbundet er bekymret for den økonomiske fremtiden.

Endringen av tilskuddordningen bekymrer alle som er involvert i kritesenterdrift. Fra 2011 må kritesentrene kjempe mot andre lovpålagte tiltak i kommunene, og man har lagt tilskuddene inn i rammene før det er kjent hvilke kostnader som pålegges kommunene ved at kravene i kritesenterloven skal oppfylles.

Samtidig er de positive til lovfesting av kritesentertilbud, da dette innebærer at kommunene nå får en plikt til å støtte kritesentrene og at fordi det har vært uklare mål i forhold til hva kritesentrenes arbeid skal gå ut på. Hun snakker også om deres rolle i forhold til sekretariatets.

Krisesentersekretariatet har flere kontakter i feltet enn det vi har, og dette gir nok utslag i mulighetene til å påvirke arbeidet som blir gjort.

Det kan synes som om forbundet opplever at sekretariatet kan påvirke i større grad enn dem. Krisesentersekretariatet har også flere medlemsentre enn Norsk Krisesenterforbund.

6.2.3 Paraplyorganisasjonene er uenige om plattformen

Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund er uenige om sin plattform, og det er nettopp derfor det i dag eksisterer to organisasjoner, som i prinsippet har mange av de samme formålene.

Krisesenterforbundet ønsker å tone ned kjønnsperspektivet fordi de mener det er for snevert når det kommer til å definere og forstå vold i nære relasjoner. I følge dem må volden ses både i et strukturelt og et individuelt perspektiv. De kritiserer staten for å overse kvinners vold mot menn, og for at dette ikke er inkludert nok i handlingsplaner og lover. På den andre siden har Krisesentersekretariatet et annet ståsted. Deres hovedmål er å fremme det ene kjønns særinteresse, og å endre den skjeve balansen mellom kjønnene, på samfunns-, gruppe- og individnivå. Deres plattform baserer seg på at kvinneundertrykkelse er samfunnsbestemt. Både forbundet og sekretariatet er av den oppfatning at vold mot kvinner er et offentlig ansvar. De er klare på at de synes det er nødvendig med interesseorganisasjoner som ikke er knyttet til staten som kan sikre at blant annet implementeringen av den nye loven vil skje på best mulig måte. Med dette menes at det er behov for organisasjoner som kan fungere som korrektiver mot staten, og sikre at krisesentrenes stemme også blir hørt i avgjørelser som skal tas. Det er ikke en selvfølge at alle kommunene setter seg ordentlig inn i den nye loven og hva den egentlig innebærer, og dette kan paraplyorganisasjonene være med på å jobbe for.

Norsk Krisesenterforbund sendte i mai i år et åpent brev til Krisesentersekretariatet der de fremmer et forslag om et samarbeid mot den nye finansieringen som staten legger frem

(Vedlegg 2). Dette brevet har ikke blitt besvart. At Krisesentersekretariatet har valgt å ikke respondere på dette brevet kan tyde på at de tar avstand fra Norsk Krisesenterforbunds arbeidsmåte eller plattform.

Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund arbeider begge for å bekjempe og synliggjøre vold. Forbundet benytter seg av begrepet *vold i nære relasjoner*, mens sekretariatet fokuserer på *vold mot kvinner*. Organisasjonene er uenige på så vesentlige punkter at det har utviklet seg til å være to paraplyorganisasjoner for krisesentrene.

Det er også relevant å belyse om de to paraplyorganisasjonene opplever at de har noen påvirkningskraft på arbeidet mot vold i Norge. Hvis de som aktører opplever seg maktesløse og ikke tror de har noen påvirkningskraft, kan det være enklere å overgi seg til strukturenes styring. Informanten hos Krisesentersekretariatet uttalte under intervjuet at de erfarer at deres arbeid har påvirkningskraft. De følte seg med andre ord som en aktør på området vold i det norske samfunn. I følge teorier om aktør og brikke er det nettopp troen på at man kan være med å påvirke som avgjør om man ser seg som en aktør eller ikke. Norsk Krisesenterforbund mente også at de hadde påvirkningskraft, men opplyste under intervjuet at de opplever at sekretariatet har et større nettverk enn dem. Krisesentersekretariatet representerer også flere krisesentre, noe som kan føre til at de har større slagkraft.

6.2.4 Paraplyorganisasjonene er generelt enige i sitt syn på krisesenterloven

Både informanten som representerer Krisesentersekretariatet og representanten til Norsk Krisesenterforbund opplyser at de mener voldsproblematikken er et offentlig ansvar. De synes også det er positivt at det er lovfestet å ha et krisesentertilbud i hver kommune. Begge informantene uttrykte bekymring for den nye finansieringsplanen som trer i kraft fra 2011. Norsk Krisesenterforbund sin representant fortalte at de allerede hadde opplevd at ett senter følte seg tvunget til å melde seg ut av forbundet grunnet at de ikke trodde de ville ha råd til å være medlem når den nye finansieringen trer i kraft. Sekretariatet sendte så sent som i

november i år ut en pressemelding der de uttrykte sin bekymring for den nye finansieringen, og oppfordret alle kommuner til å ta sitt ansvar alvorlig (Vedlegg 3).

6.3 Strukturene, representert av staten, påvirker aktørene som arbeider med vold

Samfunnet har instanser som FN og staten som lager regler og lover. Samfunnets aktører må forholde seg til disse. Samtidig består og opprettholdes disse instansene nettopp av samfunnets aktører. Hvem er med på å forme og delta i beslutningsprosessene? Hvordan kan dette prege arbeidet med vold i Norge?

Sosiologen Margaret Archer stiller spørsmålet *hvordan påvirker sosial struktur individuelle handlinger?* Hun mener at strukturer og individer er objektive selvstendige fenomener, som forutsetter hverandre. Archer skiller mellom tre koblinger mellom individ og sosial struktur. Den første er at sosiale strukturer kan forstås som rammer for individuelle handlinger, men at individet har fri vilje innenfor disse rammene. Den andre er at det finnes en ubevisst sammenheng mellom individuelle handlinger og sosial struktur. Og til slutt at individets handlingsvalg er betinget av samfunnet, den personlige viljen er her sosialt bestemt (Beck, 2009). Hvordan kan vårt samfunn ses i lys av disse koblingene? Har vi gått fra det som kan kalles fri vilje, med kvinnebevegelsen som styrte arbeidet for å forhindre vold mot kvinner, til et samfunn der strukturene påvirker slik at individets handlingsvalg i stor grad er betinget av statens rammer? I den mest ekstreme formen Archer presenterer er individets handlingsvalg betinget av samfunnet. Historisk viser utviklingen at krisesentrene er mer strukturert i dag. Det er den hierarkiske styreformens regjerer, der de aller fleste sentre har utviklet seg fra den tradisjonelle styremåten til den profesjonelle. Idealet var opprinnelig å ha flat struktur, men det har blitt stadig vanskeligere. I dag er staten også delaktig i arbeidet, og bevilger store deler av finansieringen til sentrene. Dermed kan det påstås at de lager strukturer som sentrene og paraplyorganisasjonene må forholde seg til. Teorien til Archer kan muligens antyde at paraplyorganisasjonenes eksistens er vesentlig, slik at de kan fungere som korrektiver mot staten?

At sosiale strukturer, representert av staten, påvirker aktørene kan forsvares. For eksempel påvirker krisesenterloven aktørene i samfunnet. Loven innebærer en forandring i finansiering av sentrene, og at det nå er lovpålagt med krisesentertilbud i hver kommune. Dermed påvirker dette kommunenes økonomi og planlegging, og det påvirker de som jobber på sentrene og brukerne av sentrene. Det innebærer at noen ansatte bekymrer seg for om sentrene får den støtten de mener er nødvendig. Kommunene på sin side får enda en sak de må ta stilling til i sine bevilgninger. Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund har begge ytret at de er bekymret for finansieringen videre av krisesentrene. Krisesentersekretariatet har uttrykt sterk bekymring for den nye finansieringen av krisesentrene, og krever at kommunepolitikere er bevisste sitt ansvar. Som nevnt tidligere har allerede ett krisesenter meldt seg ut av Norsk Krisesenterforbund da de antar at de ikke lenger vil ha råd til å være medlem av organisasjonen når den økonomiske delen av loven trer i kraft neste år. Hvis dette gjelder flere sentre kan loven ha en stor påvirkning på paraplyorganisasjonenes økonomiske fremtid.

At samfunnet i dag er mer strukturert har blitt eksemplifisert med krisesentrenes historikk. Sentrene har gått fra å være frivillig drevet av kvinnebevegelsen, til at de aller fleste i dag har en hierarkisk struktur og opprettholdes gjennom statlige midler. At staten spiller en stor rolle i arbeidet kan være positivt i den forstand at det offentlige, med regjeringen i spissen, ikke godtar vold, og sender et tydelig signal til samfunnets aktører. Da Straffelovens § 219 ble innført, viste det seg at antall anmeldelser på vold steg betraktelig. Dette mente departementene selv hadde direkte sammenheng med den nye loven. Hvis denne antagelsen stemmer fikk regjeringens lov direkte påvirkning på aktørene i samfunnet ved at flere valgte å anmelde voldelige forhold. Dette kan antyde at staten som en sosial struktur påvirker aktørene.

6.3.1 Aktøren kan påvirke strukturen

For Giddens er strukturene både en forutsetning for og et resultat av kompetente aktørers handlinger. Strukturene eksisterer ikke uten den handlende aktøren som følger dem. Regjeringens handlingsplan og den nye krisesenterloven innebærer føringer og avgjørelser

som er tatt for aktørene i samfunnet. Men disse føringene eksisterer ikke i praksis om ikke aktørene velger å ta dem til etterretning. I følge Giddens tar mennesker aktivt del i samfunnet og påvirker sine omgivelser. Paraplyorganisasjonenes hverdag består av å påvirke sine omgivelser og kjempe for krisesentrenes rettigheter. Det var mange instanser som ønsket å ytre seg om forslaget til ny krisesenterlov, og dette viser at samfunnet består av aktører som opplever at de kan være med å påvirke arbeidet. Informasjonsansvarlig i Krisesentersekretariatet uttalte også under intervjuet at hun opplevde at Krisesentersekretariatet var med å påvirke arbeidet som blir gjort. De blir kontaktet av regjeringen i saker som tas opp og spurt om deres mening. Sekretariatet har også kontakter i Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet de kan kontakte hvis de føler det er nødvendig.

Bourdieu deler kapitalbegrepet sitt inn i økonomisk, kulturell og sosial kapital. Har man høy sosial kapital har man tilgang til sosiale nettverk. Gjennom intervjuene med paraplyorganisasjonene oppfattet jeg det som at Krisesentersekretariatet har et større sosialt nettverk innen feltet vold i Norge enn Norsk Krisesenterforbund. Kan det i denne sammenheng hevdes at Krisesentersekretariatet har høyere sosial kapital enn Norsk Krisesenterforbund? Sekretariatet har også flere medlemssentre enn forbundet, og representerer dermed et høyere antall krisesentre. Begge paraplyorganisasjonene kan benytte sine kontakter og nettverk til å utøve press på myndighetene i saker de er uenige med dem i. Samtidig ble den nye finansiering av krisesentrene vedtatt, på tross av Krisesentersekretariatets og Norsk Krisesenterforbund sitt ønske.

Lovforslaget til krisesenterloven ble lagt ut på høring, slik at ulike organisasjoner og instanser fikk muligheten til å ytre sin mening. Flertallet av respondentene på høringen var skeptiske til forslag om ny økonomisk ordning. Ingen krisesentre i Norge, med unntak av ett, ønsket den nye finansieringsplanen. De ville beholde den opprinnelige økonomiske støtten, der staten betaler 80 prosent av driften. Det er krisesentrenes økonomiske fremtid det omhandler, men allikevel påvirket ikke deres ønske det endelige utfallet av loven. Er det de som har høy kapital som får påvirke i størst grad, i dette tilfellet staten? Samtidig er opprettholdelsen av paraplyorganisasjonene en påminnelse om at det er noen som følger med og kan fungere som

korrektiver på arbeidet som gjøres på området, og som arbeider for å sikre krisesentrene's interesser.

Det bør tas med i drøftingen at dette kun er en avgjørelse av mange som regjeringen tar, og at det er ikke en representativ avgjørelse på et generelt nivå. Staten har mange saker på høring, og et budsjett som skal dekke utallige flere ting enn krisesentertilbudet i Norge.

6.3.2 Gjensidig påvirkning mellom struktur og aktør

Bourdieu mener at sosiale strukturer og aktører påvirker hverandre gjensidig. Objektive sosiale strukturer deles inn i sosialt rom og sosialt felt. Sosialt rom sammenlignes med fordelingen av ressurser i samfunnet og posisjonen medlemmene har avhengig av deres kapital. Det sosiale feltet dreier seg om den sosiale strukturen og er for eksempel en institusjon innenfor det sosiale rom. Regjeringen kan ses på som et sosialt felt et politisk felt. I det politiske feltet tas avgjørelser som er utenfor manges påvirkning. Samtidig eksisterer sosiale strukturer kun ved å bli produsert og opprettholdt av aktørene, som jeg var inne på i forhold til Giddens' teori. I følge Bourdieu er det gjennom politisk organisering og kollektiv handling man har muligheten til å forandre strukturene (Aakvaag, 2008). Nettopp derfor kan det være vesentlig at eksistensen til Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund bør opprettholdes. Ved at krisesentrene mobiliserer gjennom paraplyorganisasjonene kan det være enklere å få gjennomslag for sine meninger. For Bourdieu er det ikke kun rammene som styrer. Hvis aktørene står sammen kan det føre til store ringvirkninger, og bidra til at staten som struktur ikke får for mye makt.

Samtidig desentraliserer staten sin makt når finansieringen av krisesentrene legges inn i rammeplanene til kommunene. Avgjørelsene blir da i mye større grad tatt på det lokale nivå. Giddens oppfattet ikke strukturer som noe som nødvendigvis måtte begrense aktørene, men som noe muliggjørende. Aktørene skaper selv de strukturene som må følges. Det er samfunnets aktører som tar avgjørelser på vegne av andre aktører. Et aspekt i hele tematikken

mellom forhold stat og aktører er at avgjørelsene som tas på regjeringsnivå, tas av partier som demokratisk er stemt frem av flertallet av folket.

Har arbeidet med vold i Norge blitt for byråkratisk, og dermed skjøvet tilside arbeidet som bygger på verdier og frivillighet? Under intervjuet med Krisesentersekretariatets representant kom vi inn på om det var positivt eller negativt å arbeide frivillig. Hun mente at det var *typisk kvinner å jobbe frivillig*, og at de ønsket en slutt på det. Med andre ord at folk skal jobbe for lønn. Men er frivillighet negativt? Er det dumt at det er ”typisk kvinner” med frivillighet? Jeg vil komme mer inn på dette under drøftingen om kompetanseheving innen arbeid med vold i nære relasjoner.

6.4 Nødvendig og ønskelig med statlig styring?

Gjennom arbeidet med oppgaven, fant jeg ingen utsagn eller ytringer i dokumenter og intervjuer som sa at det *ikke* er ønskelig at det offentlige tar ansvar når det kommer til vold mot kvinner i Norge. Tvert i mot kan det synes som om det er en generell enighet om at det er det offentlige sitt ansvar å bekjempe dette. Både Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund synes det er positivt at det offentlige trer inn og tar ansvar.

Kanskje trenger det norske samfunn med sin differensiering og ulike organisasjoner en statlig styring, som kan danne en fellesskapsfølelse og gå i fronten for arbeidet mot vold. At to organisasjoner som Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund ikke samarbeider i nevneverdig grad, kan muligens understreke at det er behov for noen som tar en viss kontroll i arbeidet. Dewey vektla at det som er avgjørende for et demokratisk samfunn er kommunikasjon og refleksjon. Regjeringen åpner for kommunikasjon når de har høringer i forbindelse med nye lovforslag. Dette kan vise at det er ønskelig med både kommunikasjon og refleksjon over arbeidet, og kan bidra til at andre instanser får være med å påvirke.

Som nevnt tidligere i oppgaven kan det finnes indikasjoner på at det er problematisk at kommunene skal ha ansvaret for tilbudet. En oversikt over krisesenterstatistikk fra NKVTS i 2004 viste at 54 av 434 kommuner unnlot å støtte med sin andel til krisesentrene (Jonassen, 2005). Hadde det vært sikrest og mest rettferdig om staten hadde all styring over finansieringen? Ved opprettelsen av blant annet NKVTS og ved å lovfeste krisesentertilbudet settes det et mål om et felles arbeid i samfunnet mellom ulike instanser for å bekjempe vold.

6.4.1 Fra frivillighet til statlig styring

Hvordan påvirkes arbeidet med vold i nære relasjoner når det offentlige er en sentral finansieringskilde for driften av krisesentrene? Krisesentrenes historiske utvikling viser at staten er involvert på en helt annen måte enn tidligere. Volden ble tidligere oppfattet som noe som angikk privatlivet, og kvinnebevegelsen måtte kjempe for å få startet krisesentre. I dag har regjeringen en egen offentlig handlingsplan mot vold i nære relasjoner, der det står at de anser vold i nære relasjoner som et offentlig anliggende og problem (Justis- og politidepartementet, 2007). Krisesentrene er også i dag påbudt i hver eneste kommune i Norge gjennom norsk lov (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Indirekte er også paraplyorganisasjonene avhengige av statens midler. Norsk Krisesenterforbund hadde allerede på det tidspunktet jeg intervjuet dem fått beskjed fra ett krisesenter om at de ikke lenger kunne betale sin medlemskontingent når den nye finansieringen trer i kraft. Dermed kan det se ut til at også paraplyorganisasjonene er avhengige av statens støtte. Som det ble skrevet i en artikkel i Aftenposten; kan det hende at staten trenger inn på områder som den ikke bør være, når disse områdene kan være ment å være korrektiver for offentlig forvaltning (Åmås, 2010)?

Man kan spørre seg om det er fare for at frivilligheten forsvinner i et samfunn der staten tar såpass mye styring i utviklingen. I følge Bourdieu handler alle ut fra egen interesse og et ønske om stadig mer kapital. Bør man bekymre seg for agendaen til lover og regler som blir satt av mennesker som stadig ønsker mer kapital? De ønsker å påvirke, men vet kanskje ikke

alltid hva som lønner seg, eller hva som gir det beste utfallet for alle parter. Mye av forskningen omkring vold er også avhengig av statens midler. Hva kan dette gjøre med resultatet av forskningen? For eksempel er NKTVS finansiert av staten, samtidig som de skal øke kompetanse og forske på tematikk som omhandler vold. Er dette problematisk?

I følge Hoëm sin teori er det mindre fellesskapsfølelse i det moderne samfunn. Ettersom vi har beveget oss fra det enkle til det komplekse samfunn er det ikke lenger den lokale viten som gir maktgrunnlag. Det har blitt en differensiering og ulike sektorer utfører ulike oppgaver. Risikerer det norske samfunn at noe av medmenneskeligheten og det ekte engasjementet i arbeidet mot vold forsvinner når staten trer mer og mer inn, samtidig som det kan se ut som frivilligheten ikke lenger er så dominerende?

6.4.2 Har staten for mye makt?

Bourdieu fokuserer på at det er en konkurranse om å oppnå kapital for samfunnsmedlemmer, og at det å ha kapital gir mennesker ressurser til å oppnå fordeler i det sosiale livet. Fra dette ståstedet kan man muligens si at det er aktørene som jobber i regjeringen som har høy kapital i forhold til arbeidet med vold. De har stor påvirkning gjennom lovarbeidet. I praksis vil dette påvirke krisesentrene, brukerne av sentrene, paraplyorganisasjonene, og kommunene som får det økonomiske ansvaret, som jeg har vært inne på. Ved å inneha makt over offentlige dokumenter vil det være en fare for at privatpersoners interesser kan påvirke arbeidet. Politikerne kan vektlegge områder som de selv synes bør prioriteres. Som Engelstad skriver, er handlingsrommet i byråkratiet mindre, fordi aktørene skal forvalte regler og ikke bare ha dem som rammebetingelser. Reglene må tolkes og det er ikke nødvendigvis alltid de treffer dem det gjelder på en god måte. Det som også kan være problematisk med at staten har makten er informasjonsproblemet. Det vil si å skaffe seg full oversikt over feltet man jobber med. Fra denne forståelsen er det positivt at arbeidet med vold utføres av ulike instanser som paraplyorganisasjonene, forskningsarbeid fra NKVTS og prioriteringene som blir gjort fra regjeringen sin side. Dermed er det større sjanse for å få et mer helhetlig bilde av situasjonen og behovet.

Den distansen staten har til sine borgere kan også argumenteres for å være positiv. Den kan bidra til større likebehandling og rettferdighet enn lokale institusjoner fordi den er distansert. Staten tildeler goder som også kan benyttes til å begrense dens makt. Det skjer gjennom den nye finansieringen som trer i kraft i 2011. Fra da av er det kommunene og ikke staten som skal bestemme hvor mye som skal bevilges til krisesentrene, ved å gå fra øremerkede tilskudd til rammefinansiering. *Når kommunane med det forslaget til lov som her ligg føre, blir pålagde å sørge for eit krisesentertilbod, følgjer det at dei økonomiske ressursane til aktiviteten også bør forvaltast av kommunane* (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009: 71). På denne måten desentraliseres makten, og flere instanser blir innlemmet i avgjørelsene som tas.

For Foucault tilsvarer modernitet mindre frihet og mer makt. For han blir makten til gjennom ulike institusjoner. Aktørene vil så tilpasse seg ved å regulere sin oppførsel, slik at de passer inn i systemet. Foucault er ikke opptatt av individene som besitter makten, men av diskursene og praksisene som oppstår som en konsekvens av makten. Han mener at aktørene oppfatter verden ulikt ut i fra hvilken diskurs de befinner seg i. Man kan i lys av Foucaults teori forestille seg at staten og krisesentrene befinner seg i ulike diskurser. Innenfor disse diskursene konstrueres virkeligheten. På denne måten blir lovene skrevet i en diskurs, som da kan ha et annet fokus enn den diskursen lovene skal gjelde for. For eksempel var paraplyorganisasjonene og de aller fleste krisesentrene mot en ny økonomisk ordening. Staten skal på sin side legge en enorm kabal når det kommer til økonomiske bevilgninger i samfunnet. Det er enkelt å kritisere dem for enkeltsaker, men det kan være vesentlig å se ting i det store bildet. Begrensninger ett sted kan for eksempel bety mer penger til andre viktige felt. Men for krisesentrene og paraplyorganisasjonene er det feltet vold som gjelder. Det er deres diskurs, det er her deres kunnskap og fokus ligger, og de er opptatt av å sikre dette arbeidet.

Noe som overrasket meg med arbeidet med oppgaven var hvor mange instanser som er avhengige av støtte fra staten. Krisesentrene er det, mye av forskningen er betalt av staten, NKVTS er støttet av staten, og paraplyorganisasjonene kan påstås å være det indirekte siden

deres medlemsorganisasjoner overlever på statlige støtte, og betaler medlemskontingent til dem. Hvordan kan dette påvirke forholdet mellom struktur og aktør?

Staten har i det offentlige rom fått kritikk for at det nå er for sterk statlig styring på en del områder. Artikkelen fra Aftenposten om frivillighet representerer noe av kritikken. Gjennom Norges offentlige utredninger kom det også frem et synspunkt som påpekte at det frivillige arbeidet og andre uformelle nettverk hadde fått for lite oppmerksomhet. Det er ingen lett balanse å skulle finne en god arbeidsdeling mellom det offentlige og de frivillige organisasjonene, hvordan det økonomiske skal løses og så videre. En bevisstgjøring kan være viktig. En bevisstgjøring på hvordan avgjørelser blir tatt, hvem sine stemmer som blir hørt, og hvordan man skal få til at flest mulig stemmer blir hørt i saker.

6.4.3 Hvordan opprettholdes stabilitet i samfunnet?

Parsons' funksjonsteori belyser hvordan et samfunn bestående av ulike institusjoner og organisasjoner klarer å opprettholde stabilitet. Det moderne samfunn er i følge Parsons delt opp i ulike institusjoner som hver tar for seg ulike deler av samfunnet. Denne differensieringen gir utfordringer og fare for konflikter. Hans løsning er de *generaliserte symbolske kommunikasjonsmedier*. Alle aktører har sine kommunikasjonsmedier som styrker dem. For eksempel har politikken den formelle makten som sitt kommunikasjonsmedium. Den har blitt benyttet til å presentere og innføre krisesenterloven. Sivilsamfunnet har på sin side innflytelse, og dermed muligheten til å påvirke arbeidet ved å benytte seg av den. For eksempel kan paraplyorganisasjonene utøve press overfor regjeringen i saker de er uenige med dem i.

For Parsons består struktur av samfunnets kultur og institusjoner. Med andre ord noe som eksisterer uavhengig av den enkelte. For han dreier aktør/struktur-problemet seg om hvordan aktøren er koblet til kultur og institusjoner (Aakvaag, 2008). Han ser de funksjonelle kravene som det grunnleggende, og verdisystemene og normene som det overordnede. De funksjonelle kravene vil si de oppgavene som de ulike institusjonene ivaretar for samfunnet.

Statens arbeid er å forsøke å ivareta et velfungerende samfunn, og opprettholde lover og rettigheter som kan øke stabiliteten i samfunnet. I dag, vil jeg anta, er de fleste i det norske samfunn enige om at vold i nære relasjoner ikke bør godtas. Dette er normer og verdier som knytter aktørene sammen, og som kan underbygge støtten av en stat som forsøker å bekjempe dette på vegne av befolkningen. På denne måten utgjør staten en viktig funksjon, den forsøker å holde lov og orden, og utfører sanksjoner mot de som bryter lovene. Samtidig har vi krisesentrene som kan sies å dekke en annen funksjon, nemlig å være tilstede for kvinner som trenger akutt hjelp, og paraplyorganisasjonene som har som funksjon å sikre sentrenes opprettholdelse og rettigheter. Dette kan skape en form for balanse og stabilitet, ved at instansene har ulike funksjoner som kan utfylle hverandre.

Jeg har eksemplifisert påstander som underbygger at staten som en sosial struktur påvirker aktørene og arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge. På den annen side er det vesentlig å trekke frem at staten er opprettholdt nettopp av aktørene. Det er aktørene som legger frem forslag om lover og som til slutt implementerer forslagene i norsk lov. Fra Bourdieus ståsted er samfunnslivet dynamisk, og aktørene er med på å forandre og forme omgivelsene. Det er gjennom politisk organisering og kollektiv handling Bourdieu ser muligheten til å forandre strukturene på en omfattende måte. Alene har man ikke store ringvirkninger, men sammen og på en planlagt måte, kan man få til en strukturell endring. Det er muligens dette som skjer, gjennom forskning gjort av NKTVS, paraplyorganisasjonenes, krisesentrenes og regjeringens arbeid. De dekker ulike funksjoner og benytter sin kompetanse til å samarbeide mot vold. Også konferansen i Oslo i oktober kan være en faktor i forsøket på å få til en strukturell endring, der målet er at vold ikke lenger eksisterer i det norske samfunn.

Som jeg nevnte tidligere i beskrivelsen av makt, ble det sagt at man i et moderne samfunn er avhengige av sosiale institusjoner som kan regulere deler av borgernes handlinger. Uten dette kan ikke et samfunn fungere. Man kan dele mellom makt over noe og makt til å gjøre noe (Engelstad, 1999). Skillet mellom objektivisme og subjektivisme kan ses i forhold til dette. Følger man objektivismen og tar utgangspunkt i den objektive sosiale strukturen, som i denne sammenheng er representert ved statens avgjørelse om å iverksette den nye krisesenterloven, ser man at den styrer aktørenes handlinger. På den andre siden er denne loven skrevet og

iverksatt nettopp av aktører. Sett i lys av dette kan det være som Giddens sier, en gjensidig avhengighet mellom aktør og struktur i samfunnet. Strukturene påvirkes av aktørens leveste og behov for regler og rammer, og de fleste aktører følger disse reglene. Staten og paraplyorganisasjonene anerkjenner behovet for at krisesentertilbudet lovfestes slik at det er påbudt ved lov for kommunene å ha et krisesentertilbud. Gjennom å se behovet til aktørene lages det strukturer som kan forsterke et godt tilbud til aktørene.

Ved å løfte arbeidet til et offentlig nivå kan man sikre seg at det blir gjort et arbeid som har et minimum av krav til tilbud og kvalitet, og at brukere av krisesentre ikke kun er prisgitt eventuelle frivillige der de bor. Både Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet ønsker at det offentlige skal ta ansvar i kampen mot vold. Når det er ønskelig med et offentlig ansvar og offentlig økonomisk støtte, vil dette påvirke arbeidet generelt og staten vil ha sterke føringer i arbeidet. De har makt til å gjøre noe, og dette innebærer også makt over noe.

6.5 Kompetanseheving – kompetent uten kompetanse?

Begrepet kompetanseheving kom stadig frem i arbeidet med denne oppgaven i ulike dokumenter og i intervjuene. Regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner* nevner kompetanseheving, men det er særlig i de to foregående handlingsplanene dette har blitt vektlagt. Fokuset på kompetanse fra statens side har bidratt til etableringen av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og fem regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Deres formål er nettopp å bidra til *kompetanseheving* og å *spre kunnskap*.

At kompetanse og kunnskap er ønskelig i arbeidet med voldsproblematikken kan påvirke synet på frivillig arbeid på krisesentrene. Representanten til Krisesentersekretariatet nevnte under intervjuet at de ikke var så positive til frivillig arbeid på sentrene. Den ene årsaken til dette var at de opplevde at det var *typisk kvinner* å arbeide uten lønn, og den andre årsaken

som ble nevnt var at det er behov for kunnskap og kompetanse i arbeidet. Dermed kan fokuset på kompetanseheving kanskje påvirke det frivillige arbeidet?

I Norges offentlige utredninger ble det påpekt at frivillig arbeid og andre uformelle nettverk hadde fått for lite oppmerksomhet (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003). Forsvinner frivilligheten i arbeidet med vold i nære relasjoner? Risikeres det et byråkratisk fokus på noe som er sårt og personlig for mange mennesker? Presser strukturene stadig mot et samfunn som innebærer en mer offentlig styring og som tar plassen til frivillige og andre aktører? Kan det bli så mange offentlige instanser som dekker funksjonene at det ikke lenger er behov for frivillighet? Krisesentersekretariatet ønsker ikke frivillige på krisesentrene. Også undersøkelser NKVTS har gjort viser at ansatte på krisesentre mener det bør stilles krav til kompetanse (Jonassen m.fl. 2008). I Norges offentlige utredninger tas kompetansebegrepet spesifikt opp. Her vektlegges kompetanse særlig på tre nivåer; at man skal øke kunnskapen i allmennheten, at man skal utvikle basiskompetanse hos instanser og personell, og spesialisert kompetanse for dem som jobber spesifikt med dette (NOU, *Retten til et liv uten vold*, 2003).

Bourdieu er som nevnt opptatt av kapital, og mener at dette gir mennesker makt. Beveger vi oss mot, eller er vi kanskje allerede, et samfunn som kan sette likhetstegn mellom kunnskap og makt? Hvem bestemmer hva slags kompetanse som er viktig og hva den kompetansen skal bestå av? Er det ubevisst eller bevisst at profesjonalitet blir sett på som noe positivt? Mange aktører har kanskje ikke et stort sosialt nettverk og høy formell kunnskap, men kan vel allikevel være kompetente til å arbeide med tematikken?

Foucault er opptatt av hvordan subjekter blir konstituert, eller organisert, som en effekt av makt. Hvordan man i sosiale settinger og kontekster er påvirket av maktrelasjoner. Han oppfatter også makt og kunnskap som begreper som er knyttet tett sammen (Aakvaag, 2008). Hvis kompetanse skal vektlegges i større grad, kan det være vesentlig å tenke over hvem som skal avgjøre hvilken og hva slags kompetanse som er viktig.

Da krisesentrene ble startet var det på grunnlag av engasjement og frivillighet kvinner ville kjempe mot det mannsdominerte samfunnet. Det var ikke nødvendig med utdanning eller fagkompetanse på feltet, slik det er større krav om i dag. Informasjonsrådgiveren i Krisesentersekretariatet tok også opp dette da jeg intervjuet henne. Hun uttrykte bekymring for å miste det såkalte ekte engasjementet når krav om profesjonalitet kommer inn i bildet. Blir det til slutt de som har formell kunnskap som får ta avgjørelser på feltet? Og innebærer da den kompetansen en form for kapital slik Bourdieu definerer det, som vil gi mer makt til noen?

I Hoëms komplekse samfunn er det en mye større grad av differensiering og oppdeling, og de lokale ferdighetene og verdiene fra det tradisjonelle samfunn ble etter hvert uten verdi. I dagens komplekse samfunn stilles det et helt annet krav til fleksibilitet og kunnskap, for å kunne være med å ta avgjørelser på den offentlige arena. Innebærer dette en skjevare fordeling av makt enn tidligere? Eller er det heller et større behov for en sentral makt når samfunnet er så differensiert med ulike meninger og ønsker?

7 Oppsummering av hovedfunn

Har så oppgaven belyst arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge, og om staten som struktur påvirker arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge? At staten som struktur påvirker aktørene i arbeidet med vold i nære relasjoner kan underbygges med denne oppgaven. Det har blitt vist med eksempler at avgjørelser som tas av staten vil få betydning for det praktiske arbeidet til instansene som er avhengig av statens støtte. Gjennom belysningen av tematikken i de foregående kapitlene ser man at statistikk og forskning viser at vold stadig er et alvorlig samfunnsproblem i Norge. Arbeidet med oppgaven har belyst en samfunnsforandring der det har beveget seg fra en frivillighet og en kvinnebevegelse som kjempet samlet mot vold, til en statlig styring som arbeider for å forhindre vold.

Regjeringen har utarbeidet handlingsplaner og lover, skrevet utredninger og startet NKVTS for å nevne noe. At samfunnet består av så mange instanser og organisasjoner fører til at det blir ulike meninger og stemmer å ta stilling til. Til slutt er det staten som er det overordnede organ for avgjørelser som tas. Dette påvirker også paraplyorganisasjonenes arbeid. Norsk Kriesenterforbund har måttet legge ned driften av sine kontorer som en indirekte konsekvens av den nye finansieringen av krisesentre fra 2011.

Det kom også frem gjennom arbeidet med oppgaven at selv to relativt like organisasjoner som Norsk Kriesenterforbund og Kriesentersekretariatet hadde måttet deles i to, fordi de ikke kom til enighet i arbeidet. For eksempel er vold mot menn noe Norsk Kriesenterforbund prioriterer, mens Kriesentersekretariatet kun fokuserer på menns vold mot kvinner. Selv nå som den nye krisesenterloven er i ferd med å implementeres, og som de har et likt standpunkt til, har de ikke mobilisert seg for å arbeide mot den nye finansieringen. Forbundet skrev et offentlig brev til sekretariatet der de ba om et samarbeid, men har ikke fått noen offentlig respons tilbake.

I oppgaven har det også blitt drøftet at det er en gjensidig påvirkning mellom struktur og aktør i tråd med Giddens teori, også kalt strukturens dualitet. For eksempel forårsaker den nye

krisesenterloven bekymring for den fremtidige finansieringen blant aktørene hos krisesentrene, Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund. Også innføringen av den nye Straffelovens § 219 har antageligvis en påvirkning på aktørene, da anmeldelsene på vold steg betraktelig i etterkant. Aktørene kan også påvirke strukturene ved for eksempel å mobilisere og legge press på staten. Det kan også underbygges at det i dag er et samfunn i tråd med Parsons teori, som mener at samfunnet er delt i ulike felt med ulike funksjoner. Kanskje gjør nettopp disse inndelingene at det sikres korrektiver til makten, men at vi samtidig har et overordnet organ som kan holde orden.

Gjennom arbeidet har det blitt fremhevet at profesjonalitet og kunnskap vektlegges i samfunnet i dag, også i arbeidet med vold i nære relasjoner. Kompetansebegrepet blir nevnt i regjeringens handlingsplaner og opprettelsen av NKVTS er en konsekvens av dette. Hvordan fokuset på kompetanse vil påvirke arbeidet videre gjenstår å se. Det er antageligvis positivt med profesjonalitet og spesialisert kunnskap, samtidig kan det være viktig å være bevisst på å ikke miste de menneskelige aspektene i arbeidet, som omhandler medfølelse og et ektefølt ønske om å hjelpe mennesker som er utsatt for vold i nære relasjoner.

En bevisstgjøring på at man er aktører som kan påvirke og være med å bestemme i avgjørelser som tas kan være viktig. Troen på at man har større handlingskraft samlet kan medføre til at man ikke gir opp i saker man er uenige i. Det er muligens nettopp det som skjer gjennom arbeidet i paraplyorganisasjonene, og det kan synes som om dette er viktig. Det gjør at staten blir minnet på eller får beskjed hvis det er noe man ikke er fornøyd med, eller mener bør gjøres annerledes.

8 Videre refleksjoner

Arbeidet med denne oppgaven har ført til mange refleksjoner og tanker i prosessen. I det følgende vil jeg gjøre noen avsluttende refleksjoner om hva som kunne vært aktuelt å fokusere mer på omkring tematikken i fremtiden.

Kvinnebevegelsen satte vold mot kvinner på dagsordenen på 1960- og 70-tallet, og først nå i 2010 har det blitt lovpålagt med krisesentre i hver kommune. Hvordan rollene til forbundet og sekretariatet utvikler seg videre kunne vært aktuelt å sett mer på. Som representanten til Krisesentersekretariatet selv uttalte under intervjuet er de fornøyde med at det offentlige tar ansvar i arbeidet mot vold, men ser fremdeles viktigheten av å kunne være en organisasjon som fungerer som korrektiv mot staten videre. Vil det være rom for paraplyorganisasjonene i fremtiden, og hvordan kan man sikre korrigerende av statens arbeid?

Noe av det som kunne vært drøftet mer er politikken sin rolle i arbeidet. Vi har i dag en regjering som støtter statlig styring i større grad enn privatisering. I hvilken grad det politiske aspektet spiller inn på arbeidet er verdt å reflektere over. Hvis det i fremtiden blir andre partier som sitter i regjering vil dette kunne prege arbeidet, og den økonomiske støtten i en ny retning.

Tematikken omkring frivillig arbeid i Norge har også blitt brakt opp. Den norske organisasjonen Frivillighet Norge, er en organisasjon som er et samarbeidsforum for frivillige organisasjoner. De stiller spørsmål om statens forhold til frivillige organisasjoner. Den 12. januar 2011 arrangeres en topplederkonferanse i Oslo der det vil fokuseres på behovet for lokale frivillighetspolitikker, frivillig sektors funksjon i lokalsamfunnene og hvilke utfordringer frivilligheten står overfor i samarbeidet med kommunene. Her er også partiene på stortinget invitert. Dette kunne vært med i en diskusjon også i forhold til paraplyorganisasjonenes og krisesentrenes fremtid. Det har vært en tydelig historisk endring i arbeidet med vold, som har beveget seg fra å være basert på frivillig arbeid, til å være et viktig tema i på den offentlige arena, og i statens arbeid.

Maktbegrepet er også noe som er verdt å reflektere over i et samfunn der kunnskap og kompetanse ser ut til å bli tillagt større og større vekt. For eksempel publiserte NRK i 2009 en artikkel på sine nettsider der de reflekterer over om det går inflasjon i høyere utdanning. Kandidatundersøkelsen 2007 fra NIFU STEP viser at studenter i større grad enn før fortsetter med en mastergrad etter å ha fullført en bachelorgrad (Karlsen, 2008). Også regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner har vektlagt en etterspørsel etter mer kompetanse og kunnskap omkring tematikken. Videre refleksjon over hva kompetanse om vold innebærer og hvordan dette kan påvirke arbeidet kunne vært aktuelt.

Noe som overrasket meg under arbeidet med oppgaven var hvor mange arenaer som er finansiert av staten, direkte eller indirekte. Både krisesentrene og NKVTS er finansiert av statlige midler. I Aftenposten ble det den 19. november i år publisert en artikkel som dreide seg om en reform igangsatt av staten for å styrke eldreomsorgen i Norge. Helsedepartementet hadde engasjert Forskningsrådet til å evaluere denne reformen parallelt som den ble gjennomført. Under denne evalueringen avdekket forskerne uventede negative konsekvenser av reformen. Departementet ønsket at disse resultatene skulle slettes (Hultgren & Moe, Aftenposten, 2010). Selv om saker som dette antageligvis skjer svært sjeldent, er det et poeng å være kritiske til samfunnsutviklingen. Dette gjør at man kan fungere som korrektiver mot det som foregår og ikke la seg drive tankeløst med. Selv om Norge kanskje anses å være et velfungerende demokratisk samfunn, betyr ikke det at man ikke bør følge med i utviklingen. Bare gjennom krisesenterhistorikken ser man tydelig hvordan staten i mye større grad er involvert enn de var tidligere. Kanskje bør statens rolle forskes på i større grad enn i dag? Men hvem skulle finansiere den forskningen?

Litteraturliste

Aakvaag, Gunnar C (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

Aftenposten (19. februar 2010, s 20).

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj (2008): *Tolkning och reflektion*. Studentlitteratur.

Andersen, Gisle & Granlund, Lise (2005): *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Et hjelpehefte. Oslo: Universitetsforlaget

Atkinson, Paul & Hammersley, Martyn (2004): *Feltmetodikk*. Gjøvik: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Barne- og likestillingsdepartementet (2009): *Om lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)*.

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2010): *Veileder for internkontroll i kommunalt krisesentertilbud*.

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/krisesenter/Internkontroll_Krisesentertilbud_web.pdf
(20.08.2010)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/vold_i_nare_relasjoner/krisesentertilbud/krisesentere.html?id=439470 (30.04.2010).

Barnett, Ola W, Cindy L. Miller-Perrin, Robin D. Perrin (1997): *Family violence across the lifespan*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

Bauman, Zygmunt (1997): *Postmodernity and its discontents*. Cambridge: Polity Press

Beck, Christian W. (2009): *Hypersosialisering*. Vallset: Oplandske bokforlag

Benjaminsen, Tor A, & Svarstad, Hanne (2002): *Samfunnsperspektiver på miljø og utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.

Berntsen, Kristin: *Hjelperens rolle - i arbeidet med voldsutsatte kvinner og deres barn*. Oslo: Krisesentersekretariatet.

Bjørnøy, Helen (8.10.2010): ”Glemte vold mot jenter” I Vårt Land, s. 41.

Bunch, Charlotte, & Carillo, Roxanna (1991): *Gender violence: A Development and Human Rights Issue*.

CARE: <http://www.care.no/CAREs-arbeid/Hva-gjor-CARE/Vold-mot-kvinner/> (29.04.2010).

CARE: <http://www.care.no/CAREs-arbeid/Hva-gjor-CARE/Vold-mot-kvinner/> (23.04.2010).

Dalland, Olav (2007): *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dewey, John (1997): *Democracy and education*. New York: Free Press.

Eide, Petter (17.10.2005): <http://www.dagbladet.no/kultur/2005/10/17/446594.html> (27.04.2010)

Engelstad, Fredrik (1999): *Om makt: Teori og kritikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

FN (2006): http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/61/122/Add.1 (25.03.2010).

FN: <http://www.fn.no/Temaer/OEkonomisk-og-sosial-utvikling/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-Tusenaarsmaalene> (28.10.2010).

FN: <http://www.fn.no/tusenarsmalene> (28.10.2010).

FN (2000): <http://www.fn.no/Temaer/OEkonomisk-og-sosial-utvikling/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-Tusenaarsmaalene> (28.10.2010).

FN (2000): <http://www.fn.no/tusenarsmalene> (28.10.2010).

Giddens, Anthony (1991): *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag A/S.

Granlund, Lise, & Andersen, Gisle (2005): *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter. Et hjelpehefte*. Oslo: Universitetsforlaget.

Grimen, Harald (2004): *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haaland, Thomas, Sten Erik Clausen, & Berit Schei (2005): *Vold i parforhold - ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelse i Norge*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.

Helljesen, Vilde: (2009, August 25): NRK

http://nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/1.6744718 (06.04.2010).

Hoëm, Anton (2000): *Sosialisering*. Oslo: Gyldendal.

Hultgren, John, & Moe, Ingeborg (19.11.2010): ”Ba forskere slette negative resultater” I: Aftenposten, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3913144.ece> (19.11.2010).

Hultgren, John, & Moe, Ingeborg (25.11.2010): ”11 av 25 forskningsprosjekter forsøkt styrt”. I: Aftenposten, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3919664.ece> (25.11.2010).

Hvitt Bånd Norge:

http://www.hvittband.no/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=2 (27.11.2010).

Integrations- og jämställdhetsdepartementet (2004): *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.

Integrations- og jämställdhetsdepartementet (2007): Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Johnson, Holly, Natalia Ollus, & Sami Nevala (2008): *Violence against women: An international Perspective*. New York: Springer Science+Business Media, LLC.

Jonassen, Wenche (2005): *Krisesenterstatistikk*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Jonassen, Wenche & Skogøy, Eli (2010): *Et hjem for oss, et hjem for deg... En studie om endring i brukersammensetning og bruk av krisesentrene*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Jonassen, Wenche, Hanne Sogn, Vigdis Olsvik Mathisen & Ole Kristian Hjemdal (2008): *Kunnskap - kvalitet - kapasitet*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Justis- og politidepartementet: Lovdata: <http://www.lovdata.no/all/hl-19020522-010.html#219> (28.04.2010).

Justis- og politidepartementet (2007): *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011.*

Justis- og politidepartementet: Lovdata. <http://www.lovdata.no/all/hl-20050520-028.html#map027> (24.09.10).

Justis- og politidepartementet (2004): *Handlingsplan Vold i nære relasjoner (2004-2007).* Oslo: Justis- og politidepartementet.

Justis- og politidepartementet (2010): *Status. Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2008-2011).*
http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Faktaark/Status_vendepunkt_jan2010_web.pdf (23.04.2010).

Karlsen, Terje (19.06.2008): *Bachelorgrad gir ikke jobb, NRK.*
<http://www.nrk.no/nyheter/1.6058178> (24.11.2010).

Kjeldstadli, Knut (1997): *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data* (ss. 207-237). I: I E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad, & T. H. Aase: *Metodisk feltarbeid.* Oslo: Universitetsforlaget.

Kleven, Thor Arnfinn (2002): *Innføring i pedagogisk forskningsmetode.* Oslo: Unipub AS.

Krisesentersekretariatet: <http://www.krisesenter.com/sekretariatet/vedtekter-09.pdf> (14.05.2010).

Krisesentersekretariatet (2010): http://www.krisesenter.com/materiell/k-historik/historik_hoved.html (23.08.2010).

Krisesentersekretariatet (1994): *Vedtekter for Krisesentersekretariatet.* (12.08.2010).

Langved, Åshild & Hanssen, Sturla Smari (24.09.2010): ”Ingen tiltak for menn med drapstanker”. I: Dagsavisen. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article509796.ece> (24.09.2010)

Layder, Derek (2006): *Understanding social theory*. London: Sage Publications.

Lund, Thorleif, Thor Arnfinn Kleven, Tone Kvernbekk & Knut Andreas Christophersen (2002): *Innføring i forskningsmetodologi*. Oslo: Unipub forlag.

Macionis, John. J. & Plummer, Ken (2002): *Sociology. A Global Introduction*. Harlow: Pearson Education Limited.

Mertens, Donna M. (2005): *Research and evaluation in education and psychology 2nd edition*. Los Angeles: Sage Publications.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress:

<http://www.nkvts.no/senteret/Sider/Omsenteret.aspx> (06.10.2010).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress:

<http://www.nkvts.no/senteret/Sider/Omsenteret.aspx> (03.11.2010).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (2007): *Vold i nære relasjoner. Forslag til felles opplæringstiltak for ansatte i relevante hjelpetjenester.*

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/GMLVoldFellesOpplaeringstiltakHjelpetjenester.pdf> (24.08.2010).

Norges offentlige utredninger (2003): *Retten til et liv uten vold*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.

Norsk Folkehjelp:

http://www.folkehjelp.no/www/Norsk/I_Utlandet/Kvinner_og_likestilling/Vold_mot_kvinner/Temapakke/Faktaark/filestore/Faktaark_vmk.pdf (23.04.2010).

Norsk Krisesenterforbund: *Vold i nære relasjoner.*

<http://www.norskkrisesenterforbund.no/pages/view/28342> (29.04.2010).

Norsk Krisesenterforbund: <http://www.norskkrisesenterforbund.no/articles/view/2899/872> (14.05.2010).

Norsk Krisesenterforbund (04.2009):

<http://www.norskkrisesenterforbund.no/articles/view/2897/872> (21.06.2010).

Norsk krisesenterforbund (02.02.2010):

<http://www.norskkrisesenterforbund.no/articles/view/4385/862> (05.05.2010).

Norsk Krisesenterforbund (2009): *Årsmelding for Norsk Krisesenterforbund 2009*.

Nygård, Roar (2007): *Aktør eller brikke?* Oslo: Cappelens Forlag.

Oslo Krisesenter: <http://www.oslokrisesenter.no/> (02.04.2010).

Politidirektoratet (11.01.2010):

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_585.pdf
(29.04.2010).

Politidirektoratet (2010): *Tendenser i kriminaliteten. Utfordringer i Norge 2010-2012*. Oslo: Politidirektoratet.

Politiet (2010): *Politidirektoratets publikasjoner 2010*.

https://www.politi.no/aktuelt/publikasjoner/Tema_750.xhtml (05.11.2010).

Prieur, Annick (2004): *Balansekunstnere*. Oslo: Pax Forlag.

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging:

<http://www.rvts.no/> (04.09.2010).

Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (2007):

<http://sor.rvts.no/Details.asp?mn=Om RVTS&id=289&mc=0> (04.10.2010).

Regjeringen (2010): *Høringsuttalelser*

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/hoyringar/hoeringsdok/2008/horing---forslag-om-lovfesting-av-krises/horingsuttalelser/med-merknader.html?id=542036> (02.09.2010).

Repstad, Pål (1998): *Mellom nærhet og distanse 3 utgave*. Oslo: Universitetsforlaget.

Robbin, Debra m.fl. (1992): *Educating against gender-based violence*. Women's Educational Equity Act Publishing Center.

Sveriges Kvinno- og Tjejjourers Riksforbund:

<http://www.kvinnojour.com/homepage/kunnskapsbank/vald-mot-kvinnor/statistik/>
(20.05.2010).

Sveriges Kvinno- og Tjejjourers Riksforbund:

<http://www.kvinnojour.com/homepage/om-skr/verksamheten/tjejjourer/> (20.05.2010).

Sveriges Kvinno- og Tjejjourers Riksforbund:

<http://www.kvinnojour.com/homepage/om-skr/> (20.05.2010).

Thagaard, Tove (2010): *Systematikk og innlevelse. En indføring i kvalitativ metode.*

København: Akademisk forlag.

Verdens Helseorganisasjon (1997): *Violence against women. Definition and scope of the problem.* <http://www.who.int/gender/violence/en/v4.pdf> (23.04.2010).

Verdens helseorganisasjon: <http://www.who.int/topics/violence/en/> (23.04.2010).

Vold i parforhold - ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelse i Norge. Haaland, Thomas et. al. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning, 2005.

Wadel, Cato (1991): *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning.* Flekkefjord: SEEK.

Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Kvinnebevegelsen> (03.12.2010).

World report on violence and health. Krug, Etienne G. et al. Geneva: World Health Organization (2002).

Åmås, Knut Olav (05.10.2010): *Er frivilligheten fri?* Aftenposten, s 3.

Vedlegg 1

Pressemelding

Oslo 15.06.09

Krisesenterloven- en backlash for krisesentrene?

I dag skal loven om kommunale krisesentertilbud (krisesenterloven) behandles i Odelstinget. Krisesentersekretariatet er bekymret for de økonomiske og administrative konsekvensene innføringen av en krisesenterlov vil ha for det eksisterende krisesentertilbudet. Vi frykter store forskjeller i krisesentertilbudet når finansieringen av krisesentrene skal inn i rammetilskuddet til kommunene i 2011.

Mange kommuner opplever i dag en vanskelig økonomisk situasjon. Aktiviteten i kommunesektoren har økt kraftig og utfordringene forsterkes av økende forventninger, etterspørsel og kvalitetskrav til de kommunale tjenestene fra innbyggerne.

I tillegg har krisesentrene, gjennom 30 års drift, erfart betydelige variasjoner i kommuners prioriteringer av krisesentertilbudet. Noen kommuner mener at krisesentertilbudet kan drives med svært knappe ressurser og frivillige medarbeidere. Andre kommuner har i større grad sett viktigheten av et godt organisert krisesenter, og har i samme tidsperiode øket krisesenterbudsjettene og oppgradert sentrenes bo- og arbeidsforhold.

Krisesentersekretariatet krever at finansieringen av krisesentrene ikke bør innlemmes i kommunenes rammetilskudd før man har fått utviklet et godt organisert krisesentertilbud og fått innsikt i de reelle kostnadsrammene. Med loven vil kommunene også få en ny utfordring da ivaretagelse av voldsutsatte menns behov er nytt, og vil kreve ekstra ressurser både bygningsmessig, faglig og organisatorisk.

Til tross for Regjeringens intensjon om et helhetlig og kvalitetsmessig godt krisesentertilbud gjennom et lovpålegg, frykter vi med den foreslåtte finansieringen en backlash for krisesentrene.

For mer informasjon: Daglig leder Tove Smaadahl tlf. 90 57 91 18 eller
informasjonsansvarlig Lone Alice Johansen tlf. 97 13 76 91.

Vedlegg 2

Norsk Kriresenterforbund NOK!

Karl Johans gate 8, 0154 Oslo – Telefon 22 42 15 10 – mobil 481 76 782 – faks 22 41 00 05

Kriresentersekretariatet
Storgt. 11
0154 Oslo

Norske krisesentra i fare - behov for samarbeid!

Flere krisesentra står i fare for å bli lagt ned eller tvinges til å redusere sitt tilbud betydelig i forbindelse med overføringen av ansvaret for krisentertilbud til kommunene. Norsk krisesenterforbund (NOK!) har mottatt alarmerende signaler om situasjonen fra en rekke av sine medlemssentra og har allerede opplevd at medlemstallet går ned, trolig grunnet manglende finansiering av krisesenterreformen. NOK tar det for gitt at Kriresentersekretariatets medlemssentra og dets brukere opplever de samme utfordringene. Manglende finansiering av krisesenterreformen vil gå utover voldsutsatte og NOK anmoder derfor om at våre organisasjoner umiddelbart avholder et felles møte for å diskutere krisesentrenes fremtid.

Samarbeidet mellom NOK og Kriresentersekretariatet har i mange år vært preget av ulik ideologisk tilnærming til vold i nære relasjoner. Situasjonen krisesentrene er i nå krever imidlertid et samarbeid til beste våre brukere med fokus på felles utfordringer og problemstillinger.

Styret i Norsk Kriresenterforbund håper derfor at Kriresentersekretariatet er innstilt på at vi møtes for å utforme felles krav til myndighetene for å sikre at omfanget og kvaliteten på norske krisesentra ikke blir skadelidende ved overføringen av ansvaret for krisesentrene til kommunene.

Oslo, 12. mai 2010

Vennlig hilsen
for Styret i Norsk Kriresenterforbund

Wenche Holmberg Nielsen, daglig leder

Vedlegg 3

Pressemelding

InterNASJONAL kampanje mot menns vold mot kvinner

25. november til 10. desember 2010

Menns vold mot kvinner – Ta ansvar!

I anledning den Internasjonale kampanjen mot vold mot kvinner oppfordrer vi nå kommunepolitikere til å være sitt ansvar bevisst. Loven om kommunale krisesentertilbud er på plass. KriSesentersekretariatet har over lengre tid uttrykt stor bekymring for de økonomiske og administrative konsekvensene innføringen av loven vil ha for det eksisterende krisesentertilbudet, - og det med god grunn.

Den statlige finansieringen av krisesentrene går fra årsskiftet inn i rammetilskuddet til kommunene. I den forbindelse har de fleste krisesentrene den siste tiden fått signaler om nedskjæringer i sine budsjetter. Noen krisesentre er allerede lagt ned og flere frykter nedleggelse. I forrige uke valgte Stortinget å bevilge 15 millioner kroner for 2011 til krisesentre som sliter økonomisk. Men, midlene skal ikke være et årlig tilskudd. Til tross for Stortingets "nødhjelp" vil den fremtidige finansieringsordningen være et stort tilbakeslag i krisesentrenes historie, mener daglig leder av KriSesentersekretariatet Tove Smaadahl.

KriSesentrene har, gjennom 30 års drift, erfart betydelige variasjoner i kommuners prioriteringer av krisesentertilbudet. Noen kommuner mener at krisesentertilbudet kan drives med svært knappe ressurser og frivillige medarbeidere. Andre kommuner har i større grad sett viktigheten av et godt organisert krisesenter, og har i samme tidsperiode øket krisesenterbudsjettene og oppgradert sentrenes bo- og arbeidsforhold. Regjeringens intensjon gjennom lovpålegget var et helhetlig og kvalitetsmessig godt krisesentertilbud. Nå frykter vi rasing av det eksisterende krisesentertilbudet til voldsutsatte.

Menns vold mot kvinner gir store individuelle og samfunnsmessige konsekvenser. Årlig flykter ca. 2 500 kvinner til norske krisesentre på grunn av menns vold. I 2009 hadde landets krisesentre om lag 24 000 henvendelser. Omtrent halvparten av kvinnene som kommer til krisesentrene har med seg barn.

KriSesentersekretariatet krever at kommunepolitikere nå er sitt ansvar bevisst og sørger for at det eksisterende krisesentertilbudet for voldsutsatte ikke rases.

For mer informasjon

Tove Smaadahl
Daglig leder
Tlf 90 57 91 18

Lone Alice Johansen
Informasjonsansvarlig
Tlf 97 13 76 91